

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 16 października 2015 r.

Poz. 4241

UCHWAŁA NR XIV/75/2015 RADY MIEJSKIEJ W POLANICY-ZDROJU

z dnia 1 października 2015 r.

w sprawie zatwierdzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Polanica-Zdrój 2015-2018

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tj. z dnia 11 marca 2013 r. Dz. U. z 2013 r. poz.594 z póź. zm.) oraz w związku z art.87 ust.3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. z dnia 10 września 2014 r. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) Rada Miejska w Polanicy Zdroju uchwala co, następuje:

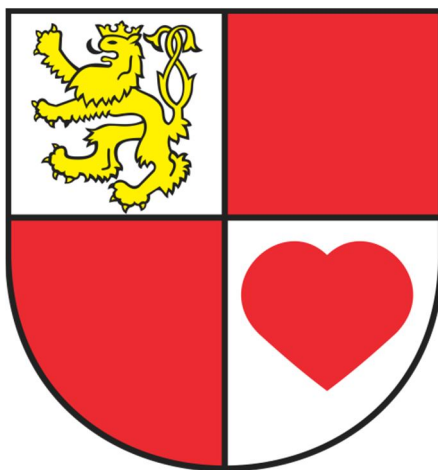
§ 1. Zatwierdza się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla miasta Polanica-Zdrój 2015-2018, który stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Polanica-Zdrój.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia opublikowania w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego oraz podlega opublikowaniu na stronie internetowej urzędu.

Przewodniczący Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju:
R. Szymański

**Załącznik nr 1 do UCHWAŁY NR XIV/75/2015
RADY MIEJSKIEJ W POLANICY-ZDROJU
z dnia 1 października 2015 r.**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA

POLANICA-ZDRÓJ 2015 - 2018

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

SPIS TREŚCI:	
1. WSTĘP	4
2. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W POLSCE	5
3. PODSTAWA PRAWNA ORAZ CELE SPORZĄDZENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	12
4. ZAŁOŻENIA POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	22
4.1. Krajowy Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016	22
4.2. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020	23
4.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	25
4.4. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” 26	
4.5. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo	27
4.6. Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020	27
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018 Z DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU	29
5.1. Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2015–2018	29
5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego Perspektywa 2020	30
5.3. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku	32
5.4. Strategia Rozwoju Powiatu Kłodzkiego na lata 2008-2015	34
6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018 Z DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE MIASTA	36
6.1. Strategia Rozwoju Miasta Polanica-Zdrój	36
6.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanica-Zdrój	37
6.3. Ocena aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanica-Zdrój oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, sporządzonych po uchwaleniu studium; wraz z analizą zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta	38
6.4. Polanica Zdrój. Studium Historyczno-Urbanistyczne	39
6.5. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019. Aktualizacja.	39
6.6. Wieloletni Plan Inwestycyjny dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2015-2020	41
7. DANE HISTORYCZNE DOTYCZĄCE POLANICY-ZDROJU	43

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

7.1.	Położenia miasta Polanica-Zdrój	43
7.2.	Etymologia nazwy miasta Polanica-Zdrój	44
7.3.	Historyczny obszar miasta Polanica-Zdrój.....	45
7.4.	Historyczny układ urbanistyczny miasta Polanica-Zdrój	45
7.5.	Historia miasta.....	46
8.	CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W POLANICY-ZDROJU.....	49
8.1.	Architektura uzdrowiskowa.....	49
8.1.1.	<i>Wille i pensjonaty</i>	<i>56</i>
8.1.2.	<i>Udokumentowane budynki znajdujące się w Polanicy-Zdrój do 1945 roku.....</i>	<i>64</i>
8.2.	Obiekty sakralne.....	70
8.3.	Budownictwo kolejowe	74
8.4.	Budynki przemysłowe.....	74
8.5.	Pomniki przyrody	75
8.6.	Obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.....	80
8.7.	Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków	81
8.8.	Tereny ochrony krajobrazowej, parki, skwery, zieleńce.....	82
8.9.	Strefy ochrony	86
8.10.	Infrastruktura turystyczna	90
8.11.	Propagowanie dziedzictwa kulturowego.....	93
9.	OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. ANALIZA SWOT	96
10.	ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE. PRIORYTETY, KIERUNKI DZIAŁAŃ, ZADANIA ZDEFINIOWANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018.....	102
10.1.	Monitoring i weryfikacja wyznaczonych kierunków działań oraz zadań.....	108
11.	INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018	111
12.	MOŻLIWOŚCI FINASOWANIA ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY, ZACHOWANIA ORAZ PROMOCJI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....	112
12.1.	Budżet Gminy Polanica-Zdrój – dotacje.....	112
12.2.	Środki Województwa Dolnośląskiego	113
12.3.	Pozyskanie funduszy z budżetu państwa	115
12.4.	Programy strukturalne Unii Europejskiej.....	122
13.	FINANSOWANIE ZADAŃ ZWIĄZANYCH Z ZACHOWANIEM I OCHRONĄ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	130

1. WSTĘP

Polanica-Zdrój jest położona w atrakcyjnej, bogatej w walory przyrodnicze przestrzeni. Otoczona jest łagodnie wznoszącymi się górami, lasami i łąkami. Niepowtarzalność krajobrazu i jego charakter podkreśla przepływająca przez miasto Bystrzyca Dusznicka, która w swych zakolach tworzy romantyczne zakątki. Jednakże na wyjątkowość Polanicy-Zdroju wpływ ma przede wszystkim jej główne bogactwo – wody zdrojowe. To one były przyczyną rozwoju Polanicy z małej osady w uzdrowisko sławne poza granicami kraju. Pomimo historii obfitującej nie tylko w okresy świetności i rozwoju lecz również w niespokojne czasy wojen, kryzysów gospodarczych i politycznych, miasto wraz z swoim dziedzictwem kulturowym przetrwało do czasów obecnych. Aby z dobrodziejstw wynikających z zasobów przyrodniczych oraz kulturowych mogły skorzystać kolejne pokolenia, należy podjąć wszelkie działania mające na celu ochronę dziedzictwa kulturowego.

Polanica-Zdrój jest przykładem miasta wyróżniającego się architekturą wyjątkową w skali kraju. Wśród miejscowości o charakterze uzdrowiskowym Polanica-Zdrój prezentuje zachowaną tożsamość miasta uzdrowiskowego. Tożsamość miasta to suma elementów, które ją identyfikują m.in. przywiązanie do tradycji, kontynuowanie rozwoju z poszanowaniem dorobku minionych pokoleń. To również lokalne społeczeństwo, które w życiu codziennym świadomie lub nieświadomie utrwała indywidualną specyfikę miasta. Elementem zasadniczo wpływającym na atmosferę oraz estetykę miasta jest jego architektura tzw. architektura zdrojowa. Tworzą ją obiekty dostosowane do pełnienia funkcji uzdrowiskowych: domy zdrojowe, łazienki, pijalnie, hale spacerowe oraz zagospodarowane tereny zielone, przede wszystkim parki zdrojowe z obiektami towarzyszącymi: muszlami koncertowymi, pawilonami, teatrami. Continuum podkreślającym znaczenie tożsamości kurortu są wybudowane wille i pensjonaty, w których zastosowano detal architektoniczny oraz wzornictwo stylowe charakterystyczne dla domów zdrojowych.

Biorąc pod uwagę dynamiczne zmiany zarówno gospodarcze jak i ekonomiczne, będące konsekwencją implementacji dyrektyw unijnych oraz inwestycji i projektów wykorzystujących wsparcie finansowe Unii Europejskiej w zakresie związanym m.in. z turystyką, infrastrukturą, szeroko pojętą kulturą - zasadnym jest wypracowanie zrozumienia i poszanowania dla indywidualnego charakteru miejsca. Zjawiska związane z unifikacją budownictwa i wzornictwa oraz stosowania współczesnych elementów i materiałów odbiegających od dominującej stylistyki, prowadzą do zatracenia wielowiekowych, uzdrowiskowych tradycji.

W niniejszym Programie wiodącą ideą jest kwestia zachowania tożsamości uzdrowiskowej miasta. Obejmuje ona działania mające na celu zachowanie i kontynuację zabudowy zgodnie z tradycją oraz predestynacją miejsca, zachowanie estetyki miasta umożliwiającej mieszkańcom korzystanie zarówno z nowoczesnych rozwiązań architektonicznych oraz z zachowanych zasobów kulturowo-przyrodniczych jak również uwrażliwienie mieszkańców Polanicy-Zdroju na korzyści płynące z dbałości o tożsamość miejsca i wzbudzenie poczucia odpowiedzialności za przestrzeń, w której przebywamy.

2. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W POLSCE

Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe stanowi bezcenną i niepowtarzalną wartość każdego narodu. Jest wyrazem jego tożsamości i kultury. Stanowi podstawę twórczych działań dla minionych i istniejących pokoleń. Będąc świadectwem życia i działania narodów tworzy jego zbiorową pamięć. Korzystając z jego zasobów należy pamiętać, by dobrodziejstwa wynikające z istnienia w naszej przestrzeni zasobów dziedzictwa kulturowego pozostały dostępne dla przyszłych pokoleń. Zatem szczególnie istotne są wszelkie działania mające na celu jego ochronę. Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zasób dziedzictwa kulturowego podlega ochronie prawnej na mocy wielu aktów prawnych:

❖ **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku.**

Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Zgodnie z tą zasadą potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie.

Art. 6. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

❖ **Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym.** (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 594)

W art. 7, ust 1. ustawy do zadań własnych gminy należą sprawy dotyczące m.in.: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych.

❖ **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.** (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

Podstawowym aktem prawnym wyznaczającym sposób i zakres ochrony dziedzictwa kulturowego w tym zabytków ruchomych i nieruchomych jest *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Definiuje niezbędne zagadnienia związane z ochroną zabytków, zasady prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, zasady finansowania opieki nad zabytkami, a także organizację organów ochrony zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami:

1. Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.
2. Opieka nad zabytkiem w rozumieniu ustawy sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Ustawa w art. 3 podaje definicje następujących znaczeń:

1. Zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1,
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1,
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem,
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami,
6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań,
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku,
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich,
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń,
 11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,
 12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg,
 13. historyczny zespół budowlany - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,
 14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze,
 15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 6 Ustawy trzy kategorie zabytków podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki - zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmaty, pamiątki historyczne, militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery, wytwory techniki a zwłaszcza urządzenia, środki transportu, maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła i inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki archeologiczne, w szczególności te, które są pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Ustawa określa cztery formy ochrony zabytków:

1. Wpis do rejestru zabytków.

Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Ponadto starosta w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków znak informujący o tym, iż zabytek podlega ochronie.

2. Uznanie za Pomnik Historii.

Za Pomnik Historii może uznać Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego w drodze rozporządzenia.

3. Utworzenie parku kulturowego.

Park kulturowy może utworzyć Rada Gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy.

Na terenie parku kulturowego mogą być ustanowione zakazy dotyczące:

- prowadzenia robót budowlanych oraz innej działalności przemysłowej,
- zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych,
- umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń, etc.,
- składowania lub magazynowania odpadów.

4. Ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Istotną formą ochrony, na którą zwraca uwagę ustawa są ustalenia w dokumentach planistycznych samorządów terytorialnych szczebla krajowego, wojewódzkiego, powiatowego, etc.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Art. 18 Ustawy wskazuje, iż ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, jak również w koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach w szczególności:

- uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
- ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Zgodnie z art. 19 ust 1 Ustawy, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy należy uwzględnić w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych.

W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. W studium i w planie w zależności od potrzeb ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmującej obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy, nakazy mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z art. 20 Ustawy projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Dla rozważanej problematyki związanej z ochroną zabytków ważna jest również znajomość przepisów regulujących funkcjonowanie i zadania organów bezpośrednio związanych w państwie z ochroną zabytków. Zgodnie z art. 89. Ustawy należą do nich:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Ponadto art. 90. Ustawy precyzuje, iż Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju,
- podejmowanie działań związanych ze wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami,
- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem,
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków,
- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków,
- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich,
- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych
- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki "Za opiekę nad zabytkami",
- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków,
- organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Natomiast zgodnie z art. 91.4. Ustawy do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności:

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- sporządzanie, w ramach przyznaných środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie,
- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych,
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniodawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach. Przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

❖ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane.

Zasadnym dla rozważanej problematyki Programu jest przytoczenie artykułów dotyczących prac przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru oraz Gminnej Ewidencji Zabytków.

Art. 30. ust. 2. Ustawy wskazuje, iż w zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie (art. 32 ust. 4 pkt 2), oraz w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada na zgłaszającego, w drodze postanowienia, obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Art. 39 określa regulacje związane z otrzymaniem pozwolenia na prace przy obiektach zabytkowych:

1. Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
2. Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.
3. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

4. Wojewódzki Konserwator Zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

3. PODSTAWA PRAWNA ORAZ CELE SPORZĄDZENIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakłada na organy samorządowe ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 w/w ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami ma na celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Programy ogłaszane są w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Ustawy:

- *Ustawa z 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. (Dz. U. z 2012, poz. 647 z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku – Prawo budowlane. (Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku – Prawo ochrony środowiska. (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150).*
- *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody. (Dz. U. 2013 poz. 627 z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami. (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651).*
- *Ustawa z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123).*
- *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach. (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późniejszymi zmianami.)*
- *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach. (Dz. U. z 1997 r. Nr 85, poz. 539 z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 14 lipca 1983 roku o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. (tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698).*
- *Ustawa z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 z późniejszymi zmianami).*
- *Ustawa z dnia 28 lipca 2005 roku o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych. (Dz. U. z 2005 r. Nr 167 poz. 1399).*

Rozporządzenia:

- *Obwieszczenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 października 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. (Dz. U. 2014 poz. 399).*
- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne. (Dz. U. 2014 poz. 110).*
- *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 27 lipca 2011 roku w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych. (Dz. U. 2011 nr 165 poz. 987).*
- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę, niezgodnie z prawem. (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę. (Dz. U. 2011 nr 54 poz. 280).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 kwietnia 2005 r. w sprawie uznania za Pomnik Historii. (Dz. U. 2005 nr 64 poz. 570, 569, 568).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych. (Dz. U. z 2004 r. Nr 150, poz. 1579).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 roku w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami". (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 roku w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków. (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 roku w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych. (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. (Dz. U. z 2004 r. Nr 118, poz. 1233).
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 roku w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. (Dz. U. z 2003 r. Nr 164, poz. 1587).

Konwencje, Karty:

- Konwencja o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego wraz z regulaminem wykonawczym oraz Protokół o ochronie dóbr. (UNESCO, Haga 1954; Dz. U. z 1957 r., 57.46.212).
- Protokół do konwencji haskiej z 1954 roku sporządzony w Hadze 26 marca 1999 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 248.).
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego UNESCO, Paryż 1972 rok (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190), zobowiązuje do ustanowienia skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości oraz do włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego.
- Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury. (UNESCO, Paryż 1970; Dz. U. 1974 r., nr 20, poz. 106).
- Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona), La Valetta 1992 rok (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564), zobowiązuje do utworzenia

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

systemu prawnego dla ochrony dziedzictwa archeologicznego i pogodzenia potrzeb archeologicznych oraz ustaleń planów zagospodarowania przestrzennego.

- *Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. (UNESCO, 2003. Dz. U. 2011, nr 172, poz. 1018).*
- *Europejska konwencja krajobrazowa, Florencja 2000 rok (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 98), zobowiązuje do ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.*
- *Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego (UNESCO, Paryż 2005; Dz. U. z 2007 r., nr 215, poz. 1585).*
- *Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy (Rada Europy, Grenada 1985; Dz. U. 2012 r., poz. 210).*
- *Karta Ateńska.*
- *Karta Wenecka.*
- *Karta Lozańska.*
- *Karta ochrony dziedzictwa cyfrowego (UNESCO, 2003).*

Uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju:

Uchwały dotyczące opracowania Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego dla miasta Polanica-Zdrój:

MPZP Piekielna Góra – Lasy Południowe

- *Uchwała nr XXIV/177/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 roku o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XIV/89/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 stycznia 2008 roku o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1394).*

MPZP Piekielna Góra – Lasy Północ

- *Uchwała nr XXIV/178/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 roku o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XIV/90/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 stycznia 2008 roku o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1395).*

MPZP Piekielna Góra – ul. Wojska Polskiego

- *Uchwała nr XXIV/180/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 roku o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XIV/91/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 stycznia 2008 roku o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1396).*

MPZP Sokółówka – Lasy

- *Uchwała nr XXIV/171/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 roku o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XIV/92/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 stycznia 2008 roku o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1397).*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

MPZP Piekielna Góra – ul. Wiejska

- *Uchwała nr XXIV/179/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 roku o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XV/102/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 28 lutego 2008 roku o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1398).*

MPZP Nowa Sokółówka

- *Uchwała nr XXIV/170/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 roku o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XV/103/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 28 lutego 2008 roku o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1399).*

MPZP Sokółówka – Południe

- *Uchwała nr XXIV/169/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XV/104/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 28 lutego 2008 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1400).*

MPZP Nowy Wielisław - Północ

- *Uchwała nr XXIV/168/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XV/105/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 28 lutego 2008 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1401).*

MPZP Nowy Wielisław - Południe

- *Uchwała nr XXIV/167/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XV/106/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 28 lutego 2008 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 25 kwietnia 2008 r. Nr 118, poz. 1402).*

MPZP Nowy Zdrój

- *Uchwała nr XXIV/174/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XVI/117/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 31 marca 2008 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 21 maja 2008 r. Nr 138, poz. 1654).*

MPZP Stary Zdrój - Północ

- *Uchwała nr XXIV/176/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego*
- *Uchwała nr XVI/118/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 31 marca 2008 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 21 maja 2008 r. Nr 138, poz. 1655).*

MPZP Nowy Zdrój – Centrum

- *Uchwała nr XXIV/173/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- *Uchwała nr XVI/119/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 31 marca 2008 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 21 maja 2008 r. Nr 138 poz.1656).*

MPZP Stary Zdrój – Południe

- *Uchwała nr XXIV/175/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXI/141/08 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 28 sierpnia 2008 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 12 listopada 2008 r. Nr 293, poz. 3237).*

MPZP Centrum

- *Uchwała nr XXIV/172/2004 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 października 2004 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXXI/193/09 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 29 kwietnia 2009 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 23 lipca 2009 r. Nr 121, poz. 2510).*

MPZP Stary Zdrój IV

- *Uchwała nr XLVII/270/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XIV/80/2011 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 28 listopada 2011 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 24 stycznia 2012 r. poz. 328).*

MPZP Centrum, dla Jednostki MW/U5

- *Uchwała nr XIII/74/2011 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 26 października 2011 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXV/136/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 27 września 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 9 listopada 2012 r. poz. 3859)*

MPZP Stary Zdrój V¹

- *Uchwała nr XLVIII/279/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 27 października 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXVI/146/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz. 4331).*

MPZP Stary Zdrój I²

- *Uchwała nr XLVII/267/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXVI/147/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz.4332).*

¹ Sygn. akt. II SA/Wr 71/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 3 lipca 2013 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 9 października 2013 r. poz. 5277, w zakresie sformułowań:

- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”,
- „za zgodą właścicieli lub użytkowników wieczystych”.

² Sygn. akt. II SA/Wr 715/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 17 grudnia 2013 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 19 marca 2014 r. poz. 1454, w zakresie sformułowań:

- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

MPZP Sokolówka III³

- *Uchwała nr XLVII/266/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXVI/148/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz. 4333).*

MPZP Sokolówka II⁴

- *Uchwała nr XLVII/265/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXVI/149/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz. 4334).*

MPZP Sokolówka I⁵

- *Uchwała nr XLVII/264/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXVI/150/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz. 4335).*

MPZP Piekielna Góra I⁶

- *Uchwała nr XLVII/261/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego. uchwała nr XXVI/151/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz. 4336).*

³ Sygn. akt. II SA/Wr 893/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 15 kwietnia 2014 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 18 lipca 2014 r. poz. 3292, w zakresie sformułowań:

- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”.

⁴ Sygn. akt. II SA/Wr 894/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 15 kwietnia 2014 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 18 lipca 2014 r. poz. 3293, w zakresie sformułowań:

- „na zasadach określonych przez przedsiębiorstwo sieciowe”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”.

⁵ Sygn. akt. II SA/Wr 716/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 17 grudnia 2013 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 19 marca 2014 r. poz. 1455, w zakresie sformułowań:

- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,

⁶ Sygn. akt. II SA/Wr 895/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 9 kwietnia 2014 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 6 czerwca 2014 r. poz. 2670, w zakresie sformułowań:

- „za zgodą właścicieli lub użytkowników wieczystych”,
- „na warunkach określonych przez przedsiębiorstwo sieciowe”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

MPZP Nowy Wielisław II⁷

- Uchwała nr XLVII/263/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.
- Uchwała nr XXVI/152/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz.4337).

MPZP Nowy Wielisław I⁸

- Uchwała nr XLVII/262/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.
- Uchwała nr XXVI/153/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz.4338).

MPZP Centrum V⁹

- Uchwała nr XLVIII/281/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 27 października 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego,
- Uchwała nr XXVI/154/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz.4339).

⁷ Sygn. akt. II SA/Wr 896/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 9 kwietnia 2014 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 6 czerwca 2014 r. poz. 2671, w zakresie sformułowań:

- „na zasadach określonych przez zarządcę drogi”,
- „za zgodą właścicieli lub użytkowników wieczystych”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na warunkach określonych przez przedsiębiorstwo sieciowe”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”

⁸ Sygn. akt. II SA/Wr 853/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 4 lutego 2014 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, w zakresie sformułowań:

- „na zasadach określonych przez zarządcę drogi”,
- „za zgodą właścicieli lub użytkowników wieczystych”,
- „na warunkach określonych przez przedsiębiorstwo sieciowe”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”

⁹ Sygn. akt. II SA/Wr 719/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 10 grudnia 2013 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 19 marca 2014 r. poz. 1452, w zakresie sformułowań:

- „za zgodą właścicieli lub użytkowników wieczystych”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na warunkach określonych przez przedsiębiorstwo sieciowe”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

MPZP Centrum IV¹⁰

- *Uchwała nr XLVIII/278/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 27 października 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXVI/155/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz. 4340).*

MPZP CENTRUM II¹¹

- *Uchwała nr XLVIII/277/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 27 października 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXVI/156/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 23 października 2012 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 29 listopada 2012 r. poz. 4341).*

MPZP CENTRUM I¹²

- *Uchwała nr XLVII/271/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego*
- *uchwała nr XXXI/193/2013 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 29 stycznia 2013 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 13 marca 2013 r. poz. 1790).*

MPZP Centrum III

- *Uchwała nr XLVII/272/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXXI/194/2013 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 29 stycznia 2013 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 28 lutego 2013 r. poz. 1433).*

MPZP Stary Zdrój III

- *Uchwała nr XLVII/269/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXXIII/201/2013 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 26 lutego 2013 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 10 kwietnia 2013 r. poz. 2461).*

¹⁰ Sygn. akt. II SA/Wr 717/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 8 stycznia 2014 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 24 kwietnia 2014 r. poz. 2112, w zakresie sformułowań:

- „za zgodą właścicieli lub użytkowników wieczystych”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na warunkach określonych przez przedsiębiorstwo sieciowe”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”.

¹¹ Sygn. akt. II SA/Wr 718/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 8 stycznia 2014 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 24 kwietnia 2014 r. poz. 2113, w zakresie sformułowań:

- „za zgodą właścicieli lub użytkowników wieczystych”,
- „na warunkach określonych przez przedsiębiorstwo sieciowe”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę sieci”,
- „na zasadach określonych przez zarządcę cieku”.

¹² Sygn. akt. II SA/Wr 277/13: Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu, z dnia 11 czerwca 2014 r., w sprawie stwierdzenia nieważności części ustaleń ww. uchwały Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju, ogłoszony w Dz. U.W.D. z dnia 10 września 2014 r. poz. 4951, w zakresie: nieważność § 3 ust. 3 w.w. uchwały oraz załącznika granicznego w części określające przeznaczenie terenów oznaczonych symbolem US.2.01 i US.2.03.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

MPZP Stary Zdrój ul. Chopina

- *Uchwała nr XXIII/128/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 27 czerwca 2012 r. o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *uchwała nr XXXIII/202/2013 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 26 lutego 2013 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 10 kwietnia 2013 r. poz. 2462).*

MPZP Stary Zdrój II

- *Uchwała nr XLVII/268/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 30 września 2010 r. przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego.*
- *Uchwała nr XXXIX/232/2013 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 28 maja 2013 r. o uchwaleniu planu miejscowego. (Dz. U.W.D. z dnia 16 lipca 2013 r. poz. 4368).*

Pozostałe uchwały:

- *Uchwała Nr V/30/2015 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 29 stycznia 2015 r. w sprawie wprowadzenia zmian do Uchwały nr XXXIV/217/2013 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia Wieloletniego Planu Inwestycyjnego na lata 2013–2020.*
- *Uchwała nr IV/18/2015 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 12 stycznia 2015 r. w sprawie przyjęcia Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Polanica-Zdrój.*
- *Uchwała nr LIII/328/2014 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie zaopiniowania listy obszarów Natura 2000.*
- *Uchwała nr XLIX/308/2014 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 20 marca 2014 r. w sprawie zniesienia statusu pomnika przyrody.*
- *Uchwała Nr VII/37/2015 Rady Miejskiej Polanicy-Zdroju z dnia 25 marca 2015 r. w sprawie przyjęcia „Oceny aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanicy-Zdroju oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych po uchwaleniu studium; wraz z analizą zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta”.*
- *Uchwała nr XXXIX/233/2013 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia z dnia 28 maja 2013 r. zmiany uchwały nr XXIV/144/2000 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 27.03.2000 r. w sprawie utworzenia Miejskiego Centrum Kultury.*
- *Uchwała nr XXV/139/2012 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 27 września 2012 r. w sprawie uchwalenia Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019 –AKTUALIZACJA*
- *Uchwała nr XL V/324/2006 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 22 czerwca 2006 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Miasta Polanica-Zdrój” na lata 2006 – 2020.*
- *Uchwała Nr XLVIII/337 /2006 Rady Miejskiej w Polanicy- Zdroju z dnia 24 października 2006 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanica-Zdrój.*
- *Uchwała Nr XLV/248/2010 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrawiska Polanica-Zdrój.*
- *Uchwała Nr IX/47/07 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 26 czerwca 2007 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanym do rejestru zabytków.*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

4. ZAŁOŻENIA POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Krajowy Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016

*Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016*¹³ został sporządzony na podstawie art. 84 i 85 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, Zgodnie z ww. artykułami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami*. W dokumencie dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w odniesieniu do: organizacji zadań organów ochrony zabytków w Polsce, stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia rejestru zabytków oraz systemów informacji o zabytkach, komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce. W oparciu o diagnozę oraz analizę SWOT zdefiniowano cel główny Krajowego Programu: *Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków*. Realizacja celu głównego opiera się na trzech celach szczegółowych:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Analiza sposobów ochrony dziedzictwa kulturowego realizowana przez samorządy terytorialne wskazuje na niewykorzystaną dostatecznie formę opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego jaką jest tworzenie parków kulturowych. Jednostkom samorządu terytorialnego została powierzona troska o zachowanie krajobrazów jak również kompetencja wprowadzenia w.w. formy ochrony. W okresie 10 lat od wejścia przepisów przewidujących możliwość objęcia ochroną krajobrazu kulturowego powołano jedynie 24 parki kulturowe. Zgodnie z założeniem Krajowego Programu niezbędnym elementem przyjętej polityki w zakresie tworzenia parków kulturowych będzie wspieranie samorządów terytorialnych na rzecz zwiększenia zaangażowania w realizację zadań związanych z ochroną zabytków w tym tworzenia parków kulturowych .

Działania mające na celu wsparcie samorządów terytorialnych obejmują:

- przygotowanie i prowadzenie portalu informacyjnego dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków,
- cykl szkoleń, warsztatów dla pracowników samorządu terytorialnego dotyczących zarządzania dziedzictwem kulturowym,
- wsparcie merytoryczne w formie prac studialno-dokumentacyjnych dla gmin w powoływaniu nowych parków kulturowych.

Samorządy terytorialne mogą być również odpowiedzialne za budowanie świadomości wartości lokalnego dziedzictwa. W Krajowym Programie uwzględniono rolę jaką może pełnić dziedzictwo kulturowe stanowiąc nie tylko istotny filar naszej tożsamości narodowej, lecz nośnik mocnych więzi międzyludzkich i wzorców zachowań obecnych w lokalnej kulturze oraz tradycji.

¹³ *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016*, http://bip.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20131205projekt_z_zalacznikami.pdf

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Niestety, w dokumencie przyznano, iż występuje duży odsetek osób o niskiej percepcji lokalnego zasobu zabytków¹⁴. Taki stan wskazuje na potrzebę podjęcia działań w zakresie upowszechniania wiedzy na temat lokalnych zabytków ich wartości, badań i dokumentacji zasobów, wdrożenia programów, projektów zwiększających partycypację społeczną w procesie interpretacji i zachowania we właściwym stanie cennych zasobów dziedzictwa kulturowego.

W Programie ujęto działania mające na celu promocję jak i badanie zasobów regionalnego dziedzictwa angażującego lokalną społeczność.

4.2. Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

*Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury 2004-2020*¹⁵ poszerza zakres problematyczny i analityczny ujęty w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury 2004-2012*. Perspektywa zarządzania kulturą obejmuje dłuższy okres odnoszący się m.in. do nowych szans na finansowanie projektów kulturowych wpisanych w cele, działania i budżety programów operacyjnych. Tak długoterminowe planowanie sytuuje kulturę w ścisłym powiązaniu z rozwojem ekonomicznym, tworząc podstawy do traktowania kultury nie tylko jako odbiorcy efektów wzrostu gospodarczego, ale jako stymulatora rozwoju, m.in. poprzez rosnący udział sektora kultury w PKB.

Założenia Narodowej Strategii Kultury realizowane są w ramach 5 Narodowych Programów Kultury wymienionych w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* oraz 11 Programów Operacyjnych. Programy obejmują okres 2004-2020. Alokacja finansowa ze środków Ministra Kultury ogłaszana jest na każdy rok budżetowy.

1. Program Operacyjny „Promocja twórczości”.
2. Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.
3. Program Operacyjny „Promocja czytelnictwa”.
4. Program Operacyjny „Edukacja kulturalna i upowszechnianie kultury”.
5. Program Operacyjny „Obserwatorium kultury”.
6. Program Operacyjny „Promocja kultury polskiej za granicą”.
7. Program Operacyjny Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz wzrost efektywności zarządzania kulturą”.
8. Program Operacyjny „Promesa Ministra Kultury”.
9. Program Operacyjny „Media z kulturą”.
10. Program Operacyjny „Rozwój inicjatyw lokalnych”.
11. Program Operacyjny „Znaki Czasu”.

¹⁴ Badanie Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 2011 roku wykazało, że 14 proc. społeczeństwa deklaruje całkowity brak zainteresowania zabytkami. Co dziesiąty badany uważa, że zabytki w żaden sposób nie wpływają na poprawę życia lokalnych społeczności, zdaniem 7 proc. respondentów zabytki mają negatywny wpływ na standard życia, bo wymagają ciągłych wydatków, a 4 proc. ankietowanych uważa, że zabytki ograniczają rozwój infrastruktury regionu. 19 proc. badanych zadeklarowało bierność w sytuacji, gdy byłoby świadkami niszczenia zabytków. 20 proc. uczestników badania nie знаło żadnego zabytku w okolicy, gdzie mieszka., [w:] *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013-2016*, Warszawa 2013, s. 33, 34.

¹⁵ *Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*, Ministerstwo Kultury, Warszawa 2005, na: <http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Wymienione poniżej Programy analizowane będą na podstawie aktualnych wytycznych ogłoszonych na stronie internetowej Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego przygotowanych na 2015 rok¹⁶.

Projekty związane z ochroną dziedzictwa kulturowego realizowane są w ramach Programów: *Programu Operacyjnego Dziedzictwo Kulturowe¹⁷* oraz *Programu Operacyjnego Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego*.

Program Operacyjny Dziedzictwo Kulturowe

Celem Programu „Dziedzictwo Kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo Kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

– *Ochrona zabytków.*

Realizowane będą zadania związane z zachowaniem materialnego dziedzictwa kulturowego uwzględniające konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

– *Wspieranie działań muzealnych.*

W ramach Priorytetu wspierana jest działalność w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także - prezentacja zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych.

– *Kultura ludowa i tradycyjna.*

Celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej.

– *Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.*

W ramach Priorytetu wsparcie otrzymują zadania mające na celu poprawę stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat.

– *Ochrona zabytków archeologicznych.*

Wsparcie otrzymują projekty uwzględniające ochronę dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

– *Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.*

Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku, lub uczelni publicznych.

¹⁶ <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra/programy-mkidn-2015>.

¹⁷ Program jest zgodny z Narodowym Programem Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” na lata 2004-2013.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

– *Miejsca Pamięci Narodowej*

W ramach tego Priorytetu wspieranie będą samorządy w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

Program Operacyjny Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Program Operacyjny ma na celu efektywne wykorzystanie środków europejskich na rzecz kultury. Dofinansowanie otrzymają projekty obejmujące działania gwarantujące zwiększenie dostępu do kultury, angażująca różnorodne grupy społeczne, projekty wspierające międzynarodową współpracę artystów, wymianę dzieł, etc.

4.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Podstawowym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju jest *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 roku. W dokumencie przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat, określono cele i kierunki polityki zagospodarowania kraju służące jej urzeczywistnieniu oraz wskazano zasady oraz mechanizmy koordynacji i wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ terytorialny. W koncepcji zastosowano pryzmat zintegrowanego podejścia do zagadnień rozwoju, w którym przestrzeń kraju widziana jest jako obszar różnicowania przebiegu i efektów procesów społeczno-gospodarczych, środowiskowych i kulturowych.

Określona w Koncepcji polityka przestrzennego zagospodarowania kraju zmierza do zapewnienia efektywnego wykorzystania potencjału terytorium całej Polski poprzez zapewnienie spójności terytorialnej kraju. Jej celem jest umożliwienie wszystkim mieszkańcom udziału w procesach rozwojowych poprzez dostęp do dobrej jakości miejsc pracy oraz usług publicznych.

Jedną z form wskazanych w Koncepcji są działania w odniesieniu do zdegradowanych obszarów zurbanizowanych. Ponowne przywrócenie im funkcji społecznych, administracyjnych i gospodarczych przyczyni się do odzyskania atrakcyjności danego obszaru lub miasta oraz zachęci do podejmowania działalności inwestycyjnej z wykorzystaniem istniejącego potencjału kulturowego. W celu przeprowadzenia odpowiednich działań rewitalizacyjnych konieczna będzie delimitacja obszaru zdegradowanego w miastach, terenach przemysłowych, powojkowych czy wydobywczych. Warunkiem niezbędnym do przeprowadzenia prac inwestycyjnych będzie opracowanie Lokalnych Programów Rewitalizacji, które uwzględnią priorytety techniczne, przestrzenne, kulturowe, społeczne, gospodarcze, ekonomiczne i ekologiczne. Ich zakres będzie obejmował poprawę stanu budynków mieszkalnych oraz użyteczności publicznej, dziedzictwo kulturowe, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznej, poprawę transportu, integrację społeczną mieszkańców rewitalizowanych obszarów, przywrócenie funkcji przyrodniczej oraz promowanie zrównoważonego rozwoju.

W Strategii ważną dziedziną konstytuującą politykę przestrzenną jest ochrona dziedzictwa przyrodniczego oraz krajobrazowego Polski. Szeroko pojęta ochrona dziedzictwa przyrodniczego wyodrębniona w Koncepcji wiąże się z działaniami mającymi na celu:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

ograniczenie zanieczyszczeń, poprawę gospodarki odpadami zmierzającą do likwidacji zagrożeń dla środowiska, utrzymanie dobrego stanu wód. Kompleksowa ochrona obejmuje również racjonalne korzystanie z przestrzeni zurbanizowanej wraz z jej infrastrukturą zieleni. Podejmowane inwestycje powinny uwzględniać spójność ekologiczną przestrzeni, lub stworzenie warunków kompensacji, w których tracony lub zagrożony walor przyrodniczy zostaje przeniesiony na inną część terytorium, gdzie będzie podlegać ochronie. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego będzie wymagało zaangażowania podmiotów publicznych oraz społeczności lokalnych. Działania w tym zakresie skoncentrują się na objęciu prawną ochroną najcenniejszych pod względem kulturowym i przyrodniczym, krajobrazów naturalnych i historycznych w tym układów urbanistycznych, stanowisk archeologicznych. Ochroną i działaniami promocyjnymi objęty zostanie także współczesny dorobek architektoniczny oraz urbanistyczny. W celu ograniczenia presji na obszary kulturowe, przyrodnicze zostaną przygotowane zmiany w systemie prawnym umożliwiające rozpoznawanie zasobów krajobrazowych, ochronę i gospodarowanie. W procesie przygotowywania inwestycji na obszarach objętych ochroną krajobrazową lub obiektową zostanie wprowadzony obowiązek wykonywania studiów krajobrazowych jak również zostaną opracowane wskazówki metodologiczne dla podniesienia jakości ocen oddziaływania na środowisko.

4.4. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”

Dokumentem o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym jest: *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030”. Trzecia fala nowoczesności*¹⁸. Został opracowany na bazie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 roku (M.P. 2013 poz. 121.) Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego, zorientowanego na przyszłość, w perspektywie do 2030 roku. Głównym celem dokumentu „Polska 2030” jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB. Projekt kładzie nacisk na jednoczesny rozwój w trzech strategicznych obszarach: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa. Zadania z zakresu ochrony i zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego związane są z upowszechnieniem dostępności do dziedzictwa kulturowego, realizowane są w ramach celów: „Stworzenie Polski cyfrowej” i „Wzrost społecznego kapitału rozwoju”.

¹⁸ *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030”. Trzecia fala nowoczesności*, Warszawa 2013
<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20130000121>

4.5.Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo

*Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*¹⁹ – została przyjęta Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 roku (M.P. 2012 poz. 882). W dokumencie przyjęto zadania odnoszące się do dziedzictwa kultury w kontekście wykorzystania technologii informatycznych w celu digitalizacji zasobów kultury i dziedzictwa narodowego. W strategii zwrócono również uwagę na problem marginalizacji obszarów zurbanizowanych i przemysłowych, gdzie występuje niski poziom inwestycji, zjawiska ubożenia oraz patologii społecznych. Wśród obszarów narażonych na marginalizację wymieniono m.in. obszary przygraniczne związane z niską krajową dostępnością terytorialną, różnicami kulturowymi, społecznymi oraz zjawiskiem drenażu endogenicznych potencjałów regionalnych przez regiony zagraniczne. Polityka regionalna w tym zakresie powinna podejmować działania służące zmniejszaniu barier, zwiększaniu współpracy gospodarczej, dialogu politycznego i międzykulturowego oraz zwiększaniu konkurencyjności i atrakcyjności zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i społecznym, pozwalającej na pełne wykorzystanie endogenicznych potencjałów rozwojowych.

4.6.Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

*Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020*²⁰ została przyjęta uchwałą Nr 61 Rady Ministrów z dnia 23 marca 2013 roku (M.P. 2013 rok, poz. 378). Koordynatorem prac związanych z przygotowaniem i realizacją Strategii jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Strategia jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu Strategii Rozwoju Kraju 2020.

W dokumencie przeprowadzono szczegółową diagnozę czterech wyodrębnionych kluczowych obszarów wymagających interwencji państwa. Problematyka dotycząca zachowania dziedzictwa kulturowego została zdiagnozowana w czwartym obszarze: *Kultura i kreatywność*. W przeprowadzonej diagnozie dziedzictwo kulturowe zdefiniowano jako kluczowy element potencjału kulturowego umożliwiający budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości sprzyjającej rozwijaniu potencjału kreatywnego. Obejmuje ono materialne dobra kultury, naszą pamięć i tożsamość oraz odzwierciedla stosunek społeczeństwa do świata wartości jak i sam proces reinterpretacji²¹ tych wartości. Jako

¹⁹ *Strategia Rozwoju Kraju 2020*, Warszawa 2012, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20120000882>

²⁰ Definicja kapitału społecznego przyjęta w Strategii: *Kapitał społeczny to, wynikająca z zaufania oraz obowiązujących norm i wzorców postępowania, zdolność obywateli do mobilizacji i łączenia zasobów, która sprzyja kreatywności oraz wzmacnia wolę współpracy i porozumienia w osiąganiu wspólnych celów.*, [w:] *Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa 2013, s. 37.

²¹ Reinterpretacja – *reinterpretacja dziedzictwa kulturowego to proces stanowiący wypadkową procesów społecznych, ekonomicznych, politycznych, przestrzennych i kulturowych wynikający z ciągłej, społecznej waloryzacji i przekształcania zasobów dziedzictwa kulturowego oraz określania jego współczesnego, akceptowalnego społecznie znaczenia i wykorzystywania.* (Definicja opracowana na podstawie materiału prof. Jacka Purchli, przygotowanego na potrzeby SRKS w 2010 r.).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

potencjał, zasoby dziedzictwa kulturowego powinny być chronione i wykorzystane dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Działania związane z ochroną zasobów kulturowych i krajobrazowych określono w 4 celu szczegółowym: *Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego*, w Priorytecie 4.1 - *Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej*, w którym wyodrębniono m.in.: następujące kierunki działań:

- tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym,
- ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

W dokumencie stwierdzono iż, potencjał kulturowy pełni funkcję czynnika integrującego społeczeństwo szczególnie w odniesieniu do więzi lokalnych opartych na tolerancji i zrozumieniu dla innych kultur. Istotnym elementem w tym zakresie jest świadomość tożsamości oraz pozytywnej identyfikacji z własną społecznością, która opiera się w dużym stopniu na wiedzy dotyczącej zasobów kultury. Działania ww. Priorytetu mają na celu upowszechnienie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego poprzez ułatwienie dostępu do zasobów kultury. Dotyczą one wszelkich przedsięwzięć umożliwiających obywatelom kontakt z kulturą jak i jej aktywne współtworzenie. Dużą rolę będą pełniły instytucje upowszechniające i promujące wiedzę na temat lokalnego dziedzictwa: centra kultury, biblioteki czy pozostałe ośrodki, instytucje związane z ochroną, badaniem, zachowaniem dziedzictwa kulturowego. Wspierane i promowane będą działania służące ochronie i zachowaniu dziedzictwa kulturowego realizowane przez podmioty publiczne, pozarządowe, prywatne oraz osoby prywatne. Budowa tożsamości regionalnej oraz identyfikacji z otaczającą kulturą jest szczególnie istotna z perspektywy samorządów terytorialnych, gdyż sprzyja podnoszeniu jakości życia oraz konkurencyjności regionu.

Kolejnym zagadnieniem ujętym w Strategii jest zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego oraz przyrodniczego, która wymaga uwzględnienia w opracowywanych planach zagospodarowania przestrzennego, strategiach i innych dokumentach planistycznych. W tym zakresie wspierane będą wszystkie podmioty zaangażowane w proces planowania przestrzennego na różnych jego etapach jak również otrzymają wsparcie merytoryczne dotyczące m.in.: metod wykorzystania zasobów kulturowych regionu.

Priorytet 4.2 odnosi się do *wzmocnienia znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym*. Jego realizacja oparta jest na następujących kierunkach działań:

- rozwijanie współpracy między instytucjami kultury, oświaty, nauki i organizacjami społecznymi oraz podmiotami prywatnymi,
- rozwój infrastruktury kultury i zwiększenie efektywności działania instytucji kultury i państwowych jednostek budżetowych działających w obszarze kultury,
- rozwój systemu wsparcia dla sektora kreatywnego oraz wspieranie przedsiębiorczości w kulturze,
- rozwój kształcenia artystycznego i systemu wspierania talentów,
- wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

W dokumencie przyznano również, iż dominującą rolę w upowszechnianiu wartości kulturowych i aktywizowaniu potencjału kulturowego społeczeństwa pełnią instytucje kultury. W związku z powyższym, należy podejmować wszelkie działania umożliwiające pełne wykorzystanie funkcji instytucji kultury. Dotyczą one modernizacji ich infrastruktury, unowocześnienia metod zarządzania oraz zapewnienia źródeł ich finansowania bez szkody dla innych zadań publicznych jak również z ciągłego szkolenia pracowników sektora kultury.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018 Z DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU**5.1. Program opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2015–2018**

Podstawą do zdefiniowania zagadnień *Programu opieki nad zabytkami województwa dolnośląskiego na lata 2015-2018* jest założenie, iż dziedzictwo kulturowe jest zasobem umożliwiającym „budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości”.

Definiując zakres działań związanych z zachowaniem zasobów dziedzictwa kulturowego w Programie przyznano, iż realizacja projektów mająca na celu rewitalizację, rewaloryzację czy adaptację obiektów i zespołów zabytkowych stanowi nadal podstawową formę ochrony. Jednakże istotnym w polityce jednostek samorządu terytorialnego i pozostałych instytucji związanych pośrednio lub bezpośrednio z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego powinna być również umiejętność właściwego zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego. Proces właściwego zarządzania zasobami przyczyni się m.in. do kreowania dochodów i pobudzania zatrudnienia w regionie w określonych obszarach związanych m.in.: z turystyką kulturową, nieruchomościami zabytkowymi, tradycyjnymi uprawami, rzemiosłem, sztuką regionalną, etc. Ponadto wpłynie na estetykę miejsca oraz jego walory ekologiczno-przestrzenne,

W Programie zwrócono uwagę na miejscowości uzdrowiskowe²² wyróżniające się charakterystycznym układem urbanistycznym, w których do naszych czasów przetrwała niepowtarzalna zabudowa uzdrowisk z trasami spacerowymi, przy których ulokowane zostały hotele, budowle z urządzeniami uzdrowiskowymi, zakłady przyrodolecznicze, hale spacerowe, budowle o funkcjach rozrywkowych, w tym teatry. Ze względu na dostosowanie oferty turystycznej do współczesnych wymogów następuje rozwój miejscowości uzdrowiskowych i rozbudowa ich infrastruktury. W wyniku takich działań istnieje niebezpieczeństwo zaburzenia pierwotnych układów urbanistycznych. Biorąc pod uwagę zagrożenia będące konsekwencją licznych inwestycji w Programie, w zakresie planowania przestrzennego, postulowany jest powrót do przedwojennych rozwiązań i uczytelniania historycznych ciągów komunikacyjnych

Program odnosi się także do problematyki związanej z możliwością tworzenia parków kulturowych, jako formy skutecznej ochrony i promocji historycznego dziedzictwa. Istnienie w przestrzeni parku kulturowego może przyczynić się do realizacji koncepcji związanej z utworzeniem ekomuzeum lub muzeum regionalnego łączącego ochronę wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych regionu.

Na podstawie analizy m.in.: dokumentów programowych zrealizowanych na poziomie kraju, województwa oraz zasobów dziedzictwa kulturowego zostały określone cele, priorytety i kierunki działań Programu.

Za cel strategiczny Programu uznano: *Zwiększenie roli dziedzictwa kulturowego w rozwoju społecznym i ekonomicznym Dolnego Śląska*. Cel strategiczny realizowany jest w oparciu o dwa cele kierunkowe. W pierwszym celu kierunkowym: *Zabezpieczenie i zagospodarowanie potencjału kulturowego regionu* przyjęto dwa priorytety: *ochrona i*

²² Cieplice-Zdrój, Czerniawa-Zdrój, Długopole-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Polanica-Zdrój, Przerzeczyn-Zdrój, Szczawno-Zdrój i Świeradów-Zdrój.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

rewitalizacja zabytków oraz zwiększenie potencjału ekonomicznego w regionu. W drugim celu kierunkowym: Zaangażowanie społeczne w zakresie ochrony i dziedzictwa, przyjęto również dwa priorytety: pogłębianie poczucia odpowiedzialności za wielokulturowe dziedzictwo regionu, aktywizacja społeczności i podmiotów lokalnych. Przyjęte działania mają na celu ratowanie i zabezpieczenie zdegradowanych obiektów zabytkowych, edukację, dokumentację i promocję wartości kulturowych jako marki Dolnego Śląska oraz współpracę transgraniczną w zakresie promocji jak i turystyki kulturowej.

5.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego Perspektywa 2020

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego Perspektywa 2020 został opracowany na podstawie Uchwały Nr LVIII/889/2006 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 21 września 2006 roku. Zastępuje on dotychczas obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/873/2002 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 sierpnia 2002 roku.

Plan składa się z trzech części. W I części zostały określone uwarunkowania, problemy i wizje rozwoju przestrzennego województwa, w tym obszary funkcjonalne i problemowe. Część II określa cele, kierunki i zasady rozwoju przestrzennego województwa w perspektywie 2020 roku oraz działania i zadania służące realizacji tych celów, a także inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym. Część III definiuje zasady i narzędzia realizacji Planu. Za podstawę formułowania polityki przestrzennej samorządu województwa dolnośląskiego przyjęto zasadę zrównoważonego rozwoju i kształtowania ładu przestrzennego²³.

W celu przeprowadzenia diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego zdefiniowano 6 sfer:

1. sfera przyrodniczo-kulturowa,
2. sfera osadnicza,
3. sfera techniczna,
4. powiązania z otoczeniem,
5. sfera społeczna,
6. sfera gospodarcza.

Sfery: 1, 2, 3 odnoszą się do ustaleń związanych z domeną planowania przestrzennego, Formułowanie celów, kierunków i zasad rozwoju przestrzennego obejmuje również uwarunkowania wynikające ze sfery 5, 6. Sfery te zostały szczegółowo przeanalizowane pod kątem uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych oraz uwarunkowań związanych z ustaleniami podstawowych dokumentów planistycznych. Wizję określono w długookresowej perspektywie uwzględniając przy tym podział na sfery: przyrodniczo-kulturową, osadniczą oraz techniczną.

W sferze przyrodniczej za istotną dla Województwa Dolnośląskiego uznano różnorodność przyrodniczo krajobrazową, w tym parki narodowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, korytarze ekologiczne oraz obszary chronione NATURA

²³ Zrównoważony rozwój w Planie rozumiany jest jako taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym w celu zrównoważenia szans dostępu do środowiska zarówno współczesnych, jak i przyszłych pokoleń, następuje integrowanie działań politycznych, gospodarczych, społecznych i przestrzennych z zachowaniem trwałej równowagi przyrodniczej. Zgodnie z art. 3, ust. 50 ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

2000. W odniesieniu do zasobów kulturowych stwierdzono, iż Województwo Dolnośląskie zajmuje czołową pozycję w kraju pod względem nasycenia regionu obiektami zabytkowymi, Aby utrzymać ww. pozycję wskazano na podjęcie działań mających na celu zapewnienie warunków dla trwałego zachowania oraz zagospodarowywania obiektów zabytkowych, krajobrazów kulturowych oraz zespołów zabytkowych ze szczególnym uwzględnieniem kontynuacji rewitalizacji historycznych zespołów staromiejskich, układów wiejskich, miejscowości turystyczno-uzdrowskich oraz wykorzystania różnych form formy ochrony: wpis na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, uznanie za Pomnik Historii, tworzenie parków kulturowych, zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, wojewódzka i gminna ewidencja zabytków oraz wykaz zabytków.

Z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie Polanicy-Zdroju wiążą się m.in. dwie ww. wymienione sfery: przyrodniczo-kulturowa i osadnicza. W odniesieniu do zasobów kulturowych Polanica-Zdrój wpisuje się w założenia Planu jako obszar bogaty w walory przyrodniczo-kulturowe, stanowiąc tym samym ważny element kształtujący charakter Województwa Dolnośląskiego. W odniesieniu do sfery osadniczej Polanicę-Zdrój uznano jako jeden z ważnych ośrodków turystycznych pełniących szczególną rolę w strukturze osadniczej.

W Planie ujęto również obszary funkcjonalne, są to m.in. obszary kształtowania potencjału rozwojowego, w których wskazano na obszary cenne przyrodniczo, obszary ochrony krajobrazów kulturowych, obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych. Strefa obejmuje wielkoobszarowe obszary przyrodnicze objęte ochroną prawną na terenie województwa – wraz z otulinami: parki narodowe, obszary NATURA 2000, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary ochrony dziedzictwa kulturowego. Wstępna delimitacja obszarów cennych przyrodniczo obejmuje częściowo gminę miejską Polanica-Zdrój natomiast w przypadku delimitacji obszarów ochrony krajobrazów kulturowych obejmuje całkowicie obszar gminy. Wstępna delimitacja obszarów ochrony i kształtowania zasobów wodnych obejmują także gminę miejską Polanica-Zdrój.

W części strategicznej określającej kierunki i działania dla poszczególnych obszarów wskazano w sferze związanej z ochroną przyrody i krajobrazu na zachowanie i ochronę w Polanicy-Zdroju przestrzeni o zasobach i walorach uzdrowskich w tym ochronę uzdrowisk statutowych w granicach stref A, B, C zgodnie z obowiązującymi statutami oraz ochronę obszarów o walorach uzdrowskich przez zapewnienie odpowiednich warunków prawnych, przestrzennych i ekologicznych dla zachowania i rozwoju funkcji uzdrowskiej²⁴. Wskazano m.in. na rozszerzenie i umocnienie regionalnego systemu obszarów chronionych i zintegrowanie ich z systemami krajowymi i europejskimi oraz ukształtowanie sieci korytarzy ekologicznych. Kierunki i działania w obszarze związanym z ochroną dziedzictwa kulturowego utrzymują standardy europejskie, kierując uwagę na harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego oraz poprawę jego stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych poprzez utworzenie parków kulturowych na obszarach o wysokich walorach krajobrazu kulturowego jak również podejmowanie działań z zakresu kompleksowej rewitalizacji zabytkowych układów przestrzennych miast i zespołów zabytkowych oraz zachowania obiektów i zespołów zabytkowych architektury regionalnej. Biorąc pod uwagę status Polanicy-Zdroju jako miasta uzdrowskiego należy uwzględnić ochronę i racjonalne

²⁴ *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego Perspektywa 2020*, Instytut Rozwoju Terytorialnego, Wrocław, Załącznik nr 1 do uchwały NR XLVIII/1622/2014 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 27 marca 2014 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

wykorzystanie potencjału rozpoznanych i eksploatowanych zasobów wód mineralnych, termalnych, radonowych, które stanowią podstawę gospodarki uzdrowiskowej.

Polanica-Zdrój jako miasto o charakterze uzdrowiskowym swoją niepowtarzalność zawdzięcza wyjątkowym walorom przyrodniczo-kulturowym. Zatem działania w zakresie ochrony i odnowy zasobów dziedzictwa kulturowego wyznaczone w Programie realizują strategię przestrzenną wyznaczoną w Planie uwzględniając m.in. harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawę stanu i wykorzystanie zespołów zabytkowych w celu zachowania tożsamości regionu, uwzględnienie możliwości utworzenia parku kulturowego, zachowanie zasobów i zapewnienie wysokiej jakości wód w celu utrzymania wysokiego poziomu ruchu turystycznego i uzdrowiskowego jak również wykorzystanie potencjału turystycznego i uzdrowiskowego Polanicy-Zdroju poprzez racjonalne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych poprzez podnoszenie standardów i wzbogacanie infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej.

5.3.Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 przyjęta Uchwałą Nr XXXII/932/13 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 28 lutego 2013 roku. Dokument określa cele i priorytety polityki rozwoju województwa dolnośląskiego. Wizja: **Blisko siebie, blisko Europy. Dolny Śląsk 2020 jako zintegrowana wspólnota regionalna, region konkurencyjny, spójny, otwarty, dynamiczny.** Cel strategii: *Nowoczesna gospodarka i wysoka jakość życia w atrakcyjnym środowisku.* Rozwinięcie celu brzmi następująco: *Dolny Śląsk regionem koncentracji innowacyjnych podmiotów produkcyjnych i usługowych współpracujących z rozwiniętym sektorem badawczym oraz intensywnego rozwoju nowoczesnej turystyki opartej o współpracę międzyregionalną i transgraniczną, tworzących razem atrakcyjne miejsca do życia dla mieszkańców o coraz wyższych kwalifikacjach i rozwiniętej kulturze obywatelskiej.*

Model gospodarczy opiera się na potencjale związanym z produkcją, innowacyjnymi technologiami i usługami jak również z zasobami przyrodniczymi, kulturowymi oraz uzdrowiskowymi. Przeprowadzona w Strategii diagnoza dotycząca m.in. dziedzictwa kulturowego, lokuje województwo dolnośląskie na pierwszej pozycji w Polsce pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (ponad 83 tys. obiektów zabytkowych) oraz czołowe obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego UNESCO. Taki potencjał kulturowy jak również przyrodniczy o walorach krajobrazowych, uzdrowiskowych przyczynia się do dynamicznego rozwoju turystyki weekendowej i kwalifikowanej.

W Strategii uwzględniono terytorialny wymiar polityki rozwoju zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego, w której wyznaczono Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) oraz zgodnie z krajową polityką przestrzenną, wyznaczano obszary szczególne tzw. Obszary Funkcjonalne. Wyodrębniono cztery Obszary Interwencji. Jednym z nich jest obszar sudecki, na terenie którego znajduje się Polanica-Zdrój. Obszar ten został zakwalifikowany jako cenny pod względem potencjału kulturowo-turystycznego jak również uzdrowiskowego ze wskazaniem na bariery rozwojowe wynikające z depopulacji, bezrobocia oraz utrudnionych warunków prowadzenia inwestycji prorozwojowych i infrastrukturalnych wynikających ze specyfiki terenów górskich, podgórskich, terenów prawnie chronionych i cennych przyrodniczo. Rozwój obszaru sudeckiego został uzależniony m.in. od stworzenia i wypromowania kompleksowej oferty turystycznej, wypoczynkowej i uzdrowiskowej we

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

współpracy ze stroną czeską, uwzględniający wymogi i zasady ochrony cennych walorów środowiska. W Strategii wyodrębniono także dwanaście Obszarów Interwencji. Jednym z nich jest Ziemia Kłodzkiej, gdzie topograficznie znajduje się miasto Polanica-Zdrój. Obszar ten został zdefiniowany jako atrakcyjny pod względem przyrodniczym, krajobrazowym i turystycznym, lecz charakteryzuje się niskim stopieniem dostępności transportowej, miejscami zagrożony wykluczeniem społecznym. Wymaga zatem koniecznych interwencji inwestycji w infrastrukturę transportową i elektroenergetyczną, a także w rozwinięcie usług uzdrowiskowych z poszanowaniem zasad ochrony środowiska.

Osiągnięcie założonych w Strategii celów jest dostosowane do ośmiu grup tzw. Makrosfer. Działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego odnoszą się do następujących Makrosfer: rozwój obszarów miejskich i wiejskich, zasoby, turystyka, edukacja, kultura nauka i informacja. Działania wyznaczone w Programie Opieki nad Zabytkami dla Polanicy-Zdroju 2015-2018 kontynuują wyznaczoną strategię przedsięwzięć w proponowanym zakresie:

- przeciwdziałanie degradacji urbanistycznej miast i ograniczanie rozlewania się zabudowy, rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich, zwłaszcza zwartych powierzchni o charakterze parkowym,
- wspieranie działań na rzecz rewitalizacji zabytkowych zespołów urbanistycznych i najcenniejszych obiektów architektury, odbudowa i renowacja architektury zdrojowej, w tym m.in. pijalni wód oraz rewitalizacji parków i adaptacja na cele uzdrowiskowe obiektów o wysokim potencjale rozwojowym,
- przygotowanie i wdrożenie projektu Sudety Zdrój, wykorzystującego wody termalne i mineralne, rozbudowa jednolitego dla całego regionu systemu informacji turystycznej uwzględniającego standardy udostępniania informacji osobom niepełnosprawnym, rewitalizacja istniejących szlaków turystycznych, w tym także szczególnie atrakcyjnych pod względem krajoznawczym i widokowym linii kolejowych oraz tworzenie nowych tras turystycznych w oparciu o inwentaryzację krajoznawczą,
- upowszechnianie edukacji kulturowej oraz wsparcie oferty rekreacyjnej, wsparcie inicjatyw skierowanych na aktywizację kulturalną mieszkańców, szczególnie dzieci i młodzieży oraz wypracowanie systemu wyrównywania szans na uczestnictwo w sferze kultury²⁵.

Na szczególną uwagę zasługują również te przedsięwzięcia, które mają na celu zachowanie tożsamości architektonicznej województwa w szczególności: opracowanie polityki krajobrazowej Dolnego Śląska, m.in. dla ochrony przestrzeni otwartych i zespołów urbanistycznych i architektonicznych oraz opracowanie wytycznych urbanistycznych dla województwa dolnośląskiego w celu racjonalnego gospodarowania zasobem, jakim jest przestrzeń.

²⁵ Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku. Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, <http://www.umwd.dolnyslask.pl>.

5.4.Strategia Rozwoju Powiatu Kłodzkiego na lata 2008-2015

Strategia Rozwoju Powiatu Kłodzkiego na lata 2008-2015 została przyjęta Uchwałą Nr XIX/282/2008 przez Radę Powiatu Kłodzkiego w dniu 28 maja 2008 roku. Elementy Wizji powiatu kłodzkiego uwzględniają istnienie w przestrzeni dziedzictwa kulturowego. Powiat w 2015 roku ma być postrzegany m.in.: jako subregion, spójny społecznie, gospodarczo i terytorialnie, w którym utrzymany jest ład przestrzenny, udostępniane są walory kulturowe i przyrodnicze przy jednoczesnym zachowaniu wymogów ochronnych, przyjazny i bezpieczny dla mieszkańców i turystów, z bogatą ofertą kulturalną. Cel strategiczny główny Strategii ma na uwadze: *Wzrost standardów życia mieszkańców powiatu z poszanowaniem wielokulturowego dziedzictwa, środowiska naturalnego i wykorzystaniem walorów turystycznych i uzdrowiskowych*. Dla wyznaczonych obszarów strategicznych została przeprowadzona analiza SWOT oraz określony został zakres działań. Z zachowaniem zasobów kulturowo-krajobrazowych oraz turystyką uwzględniającą walory kulturowe wiąże się bezpośrednio i pośrednio 4 obszary.

W przeprowadzonej analizie SWOT dla obszaru: *Kultura i dziedzictwo narodowe* przyznano, iż mocną stroną powiatu jest m.in. atrakcyjność kulturowa, turystyczna regionu wyróżniającego się bogatą ofertą kulturalną. Jego słabą stroną jest zły stan obiektów zabytkowych spowodowany brakiem środków finansowych na ich konserwację. Zaobserwowano także brak ciągłości tradycji regionalnej ujawniający się brakiem pamiątek regionalnych czy słabo wykształconym folklorem. Zadania zmierzające do poprawy określonego stanu wiążą się z zwiększeniem roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocją dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, rewaloryzacją i adaptacją obiektów zabytkowych oraz podnoszeniem świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ziemia kłodzka charakteryzuje się wysokiej klasy walorami uzdrowiskowymi, skoncentrowanymi w pięciu wiodących ośrodkach, w których działają podmioty lecznictwa uzdrowiskowego: Kudowa-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Polanica-Zdrój, Lądek-Zdrój, Długopole-Zdrój. W obszarze strategicznym: *rozwój lecznictwa i turystyki zdrowotnej* wskazano na istotną rolę zmodernizowanych uzdrowisk przyczyniających się do wzmocnienia ruchu turystycznego w regionie, gdzie rozwój lecznictwa uzdrowiskowego jest oparty na koncepcji koegzystencji jego tradycyjnej formy z nowoczesnymi trendami turystyki zdrowotnej wykorzystującej potencjał przyrodniczo-kulturowy.

Kwestia rozwoju ruchu turystycznego powiązanego z dziedzictwem kulturowym kontynuowana jest w kolejnym obszarze strategicznym: *turystyka i wypoczynek*. Powiat kłodzki posiada wieloletnie tradycje turystyczne oraz uzdrowiskowe wpisujące się w obszar przyrodniczy w części lub zupełnie objęty prawną ochroną (parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerwaty), na terenie którego istnieje zasób kulturowy łączący w sobie dziedzictwo wielu kultur. Działania w tym obszarze koncentrują się przede wszystkim na wzmocnieniu działalności turystycznej i około turystycznej będącej w dużym stopniu podstawą egzystencji lokalnej społeczności, jak również wzmocnieniu roli dziedzictwa kulturowego, środowiska cywilizacyjnego i przyrodniczego w edukacji szczególnie edukacji młodzieży, oraz działaniach związanych z tworzeniem i modernizacją infrastruktury turystycznej.

Zachowanie krajobrazu powiatu kłodzkiego łączącego zabudowę urbanistyczną oraz walory krajobrazowe w celu utrzymania i zachowania ładu przestrzennego jest podstawą precyzowania zadań w obszarze strategicznym: *środowisko, krajobraz*. Zwarte układy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

osadnicze: pasmowe na wsi, koncentryczne w miastach lokują się przeważnie w dolinach. Aby zachować ład przestrzenny należy ograniczyć wychodzenie nowej zabudowy poza istniejące układy osadnicze, aż do wyczerpania rezerw terenowych istniejących wewnątrz miejscowości.

Za szczególnie istotne przyjęto w Strategii zachowanie cech charakterystycznych dla regionu, dotyczą one skali i formy budowli. Niepowtarzalna architektura oraz układy ruralistyczne, urbanistyczne świadczą o wyjątkowości regionu. Zezwolenie na przypadkowość oraz kosmopolityzm architektoniczny skutkuje utratą oryginalności tak ważnego waloru dla ruchu turystycznego. W celu zachowania ładu przestrzennego działania obejmują m.in.:

- kształtowanie przestrzeni i architektury układów osadniczych z zachowaniem ładu przestrzennego i nawiązaniu do cech regionalnych ziemi kłodzkiej z pomocą ustawowych uregulowań: opiniowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, uzgadnianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- promocje najlepszych projektów urbanistycznych i architektonicznych ze względu na uszanowanie krajobrazu lub kontynuację cech regionalnych (konkursy na projekt powtarzalny, tworzenie katalogów i wzorników)

Efektom w/w działań jest m.in.: opracowanie folderu *Architektura Regionalna Pogranicza Kłodzko-Orlickiego*²⁶, popularyzującego zabytkową architekturę regionalną występującą po obu stronach granicy, który ma zachęcić oraz zainspirować do wykorzystania dziedzictwa kulturowego przy realizacji nowych budowli.

Założenia i ustalenia zawarte w *Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Polanica-Zdrój 2015-2018* wpisują się w wytyczone działania zawarte w Strategii, w szczególności co do zachowania tożsamości regionu z uwzględnieniem zachowania walorów kulturowych, krajobrazowych oraz uzdrowiskowych.

²⁶ Jacek Suchodolski, *Architektura Regionalna Pogranicza Kłodzko-Orlickiego*, Starostwo Powiatowe w Kłodzku 2005

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE. RELACJE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018 Z DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE MIASTA

6.1.Strategia Rozwoju Miasta Polanica-Zdrój

Dokumentem strategicznym wyznaczającym działania w zakresie rozwoju miasta Polanica-Zdrój jest *Strategia Rozwoju Miasta Polanica-Zdrój*²⁷. Harmonogram działań obejmuje okres od 2005 roku do 2020 roku, jest zgodny z Wieloletnią Prognozą Finansową oraz Lokalnym Planem Rozwoju²⁸. Misją Strategii jest umacnianie marki Polanicy-Zdrój na tle krajowym oraz europejskim poprzez poprawę standardu bazy turystycznej, lecznictwa uzdrowiskowego, stanu infrastruktury, rewitalizację obszarów zdegradowanych oraz restaurowanie obiektów zabytkowych. Priorytet Strategii został sformułowany w oparciu o walory uzdrowiskowo-turystyczne, brzmi następująco: „*Równoległy rozwój tradycyjnej funkcji uzdrowiskowo-wypoczynkowej z nową funkcją kulturalną, turystyczną i sportową – podstawą rozwoju społeczno-gospodarczego miasta.*”

Dziedzictwo kulturowe stanowi jeden z istotnych czynników konstytuujących walory miasta. W Strategii scharakteryzowano wiodące obiekty zabytkowe, m.in.: Kościół p.w. Wniebowzięcia N.M.P, Park Zdrojowy, Teatr Zdrojowy, Pijalnię „Wielkiej Pieniawy”, Muzeum Misyjno-Etnograficzne, etc. Zwrócono również uwagę na działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej, która znacznie przyczynia się do promocji wizerunku miasta jako ośrodka kulturotwórczego poprzez upowszechnianie wiedzy na temat zasobów kulturowych angażując mieszkańców Polanicy-Zdroju w projekty związane z dziedzictwem kulturowym.

Kolejnym istotnym czynnikiem dynamizującym procesy rozwojowe miasta jest atrakcyjność turystyczna gminy, oparta na walorach przyrodniczych oraz uzdrowiskowych. Na terenie miasta zlokalizowanych jest szereg pomników przyrody oraz wiele ciekawych szlaków turystycznych. Dużym atutem miasta jest możliwość powiązania dziedzictwa kulturowego miasta z różnorodnością zabytków architektonicznych po czeskiej stronie.

Zadania wyznaczone w Strategii w zakresie ochrony i zachowania walorów kulturowych i przyrodniczych miasta dotyczą m.in.: inwentaryzacji zasobów kulturowych w sferze materialnej jak i niematerialnej, nadanie priorytetowego znaczenia gminnym instytucjom kultury jako czynnika budującego tożsamość kulturową lokalnej społeczności, dążenie do wytworzenia produktu turystycznego o charakterze lokalnym, wspieranie edukacji pobudzającej tożsamość kulturową mieszkańców jak również wspieranie cyklicznych działań kulturalnych, aktywności społeczno-kulturalnej twórców, zespołów, kół, etc. Zadania związane bezpośrednio z ochroną obiektów zabytkowych dotyczą rewaloryzacji i rewitalizacji centrum Polanicy-Zdroju oraz poprawy stanu zachowania zabytków, architektury i budownictwa.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla miasta Polanica-Zdrój 2015-2018 jest zgodny z założeniami Strategii, szczególnie w aspekcie ochrony dziedzictwa kulturowego,

²⁷ *Strategia Rozwoju Miasta Polanica-Zdrój*, Urząd Miejski w Polanicy-Zdroju, <http://bip.polanica.pl/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=29>

²⁸ Dokumentem kompatybilnym z w.w. Strategią był *Plan rozwoju lokalnego gminy Polanica-Zdrój na lata 2004-2006 i 2007-2013*. Jego ustalenia obejmowały okres do 2013 roku, nie wpisuje się zatem w okres funkcjonowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Polanica-Zdrój 2015-2018. Dokument znajduje się na: <http://bip.polanica.pl/pliki2/zal-XXIX-225-2005.pdf>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

pobudzania, wspierania wszelkich form działalności kulturowo-artystycznej zmierzającej do budowania i promocji regionalnej tożsamości kulturowej.

6.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanica-Zdrój

Dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną miasta Polanica-Zdrój jest *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta* opracowane w dwóch tomach. Tom I – *Uwarunkowania miasta Polanica Zdrój*, Tom II - *Kierunki zagospodarowania przestrzennego miasta* przyjęte uchwałą Nr XLVIII/337/2006 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24 października 2006 roku.

Studium zawiera syntetyczne zestawienie danych dotyczących środowiska przyrodniczego i kulturowego, stanowiące bazę informacyjną niezbędną dla opracowywania m.in. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz stanowi bazę wyjściową do wyznaczania nowych kierunków rozwoju miasta. Przewodnią funkcję determinującą pozostałe, pełni funkcja uzdrowska miasta.

Tom I²⁹ niniejszego opracowania zawiera charakterystykę form ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego. Szczegółowa analiza zasobów dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego wskazuje na obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków, zabytkowe obiekty architektury i budownictwa ujęte w rejestrze zabytków sporządzonym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków - Delegatura w Wałbrzychu oraz pomniki przyrody. Biorąc pod uwagę dobry stan zachowania układu urbanistycznego zespołu uzdrowskiego wskazano, iż największe zagrożenie dla tkanki urbanistycznej wiąże się z wprowadzeniem w sposób chaotyczny nowej zabudowy na terenach najatrakcyjniejszych tj. w bezpośrednim sąsiedztwie uzdrowska. Dodatkowym elementem przyczyniającym się do destrukcyjnego wpływu na zastany układ historyczny jest stosowanie zabudowy odmiennej od historycznej w zakresie skali, formy i użytych materiałów, łączenie zabudowy oraz obudowywanie obiektów zabytkowych przybudówkami o skali i formie odbiegającej od historycznej zabudowy, jak również nadmierna ingerencja w istniejące obiekty zabytkowe.

Kolejną formą ochrony, równie istotną, jest wyznaczenie obszarów objętych strefami ochrony. W wyznaczonych strefach obowiązują określone wytyczne – nakazy i zakazy. W tomie I zwrócono uwagę na strefę ochrony uzdrowskiej. Strefa obejmuje swoim zasięgiem trzy strefy ochrony uzdrowskiej: strefę „A” – 165 ha, strefę „B” – 176 ha, strefę „C” 1722 (wraz z strefami A i B). Podział ten wynika z rodzaju czynności zastrzeżonych na poszczególnych terenach, które określa Statut Uzdrowska.

Tom II³⁰ zawiera charakterystykę pozostałych stref: strefy ochrony konserwatorskiej części zdrojowej miasta, strefy ochrony konserwatorskiej – zabytkowy cmentarz ewangelicki, strefy ochrony ekspozycji części zdrojowej miasta oraz strefy ochrony krajobrazu kulturowego.

W tej części studium określono podstawowe kierunki ochrony środowiska kulturowego, obejmujące następujące czynności:

- zachowanie obiektów o wartościach kulturowych poprzez ich rewaloryzację, adaptację do współczesnych wymogów,

²⁹ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta*, t. II, na: <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/uchwaly/2006/XLVIII/XLVIII-337-2006-zal-nr1-tomI.pdf>

³⁰ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta*, t. II, na: <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/uchwaly/2006/XLVIII/XLVIII-337-2006-zal-nr1-tomII.pdf>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- rozszerzenie zakresu ochrony poprzez ustanowienie obszarów ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,
- przekształcenie i waloryzacja obiektów dysharmonijnych w oparciu o przepisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- kontynuacja rozwoju budownictwa w oparciu o walory kulturowe na zasadzie kontynuacji cech przestrzennych – kształtowanie skali i formy nowej zabudowy w nawiązaniu do historycznej, jako twórczej interpretacji,
- aktywizacja turystyczna gminy polegająca w większym stopniu na wykorzystaniu walorów kulturowych.

6.3. Ocena aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanica-Zdrój oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, sporządzonych po uchwaleniu studium; wraz z analizą zmian w zagospodarowaniu przestrzennym miasta

Zgodnie z art. 32 ustawy *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*³¹ z dnia 27 marca 2003 roku burmistrz miasta Polanica-Zdrój dokonuje co najmniej raz w czasie kadencji rady analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy. W wyniku przeprowadzonej analizy³² zostały określone wnioski wymagające wprowadzenia korekt w dokumentach planistycznych. W kontekście rozważanej problematyki związanej z ochroną zasobów kulturowych stwierdzono, iż określone w studium **strefy ochrony konserwatorskiej** nie odpowiadają stanowi faktycznemu, gdyż zostały one wprowadzone do studium na podstawie sporządzonego w 2006 roku „*Studium historyczno–urbanistycznego Polanica-Zdrój*” przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu. Dla obszaru miasta wyznaczono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- *historyczny układ urbanistyczny miasta Polanica-Zdrój, wpisany do rejestru zabytków pod nr 489/681/Wł decyzją z dnia 8 grudnia 1977 r.,*
- *historyczny układ ruralistyczny – Polanica Górna,*
- *historyczny układ ruralistyczny – Sokołówka,*
- *historyczny układ ruralistyczny – Nowa Sokołówka,*
- *historyczny układ ruralistyczny – Nowy Wielisław,*
- *historyczny układ ruralistyczny – Pokrzywno.*

Ponadto w ocenie wyznaczono następujące obszary ochrony archeologicznej:

- *obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej miejscowości najstarszej części Zdroju (historyczny układ urbanistyczny miasta Polanica-Zdrój, wpisany do rejestru) oraz dawnej wsi Altheide,*
- *obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi Polanica Górna w granicach nowożytnego siedliska,*
- *obszar ochrony archeologicznej Fortu Pokrzywno.*

³¹ Tekst jednolity – Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.

³² Uchwała Nr VII/37/2017 Rady Miejskiej Polanicy-Zdroju z dnia 26 marca 2015 r. w sprawie przyjęcia „*Oceny aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanicy-Zdroju oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; sporządzonych po uchwaleniu studium*”.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Określone strefy ochrony konserwatorskiej oraz obszary obserwacji archeologicznej należy w pełni uwzględnić przy sporządzaniu „nowego” studium, określając dla nich zasady gospodarowania i ochrony. Wskazano również na konieczność przeprowadzenia aktualizacji zabytków architektury i budownictwa wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji oraz dokonania rozeznania z zakresu dóbr kultury współczesnej miasta.

6.4. Polanica Zdrój. Studium Historyczno-Urbanistyczne

Opracowaniem zawierającym szczegółowe dane dotyczące obiektów architektonicznych jest *Studium Historyczno-Urbanistyczne* opracowane przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu³³ (obecnie Narodowy Instytut Dziedzictwa). Przeprowadzona analiza dotyczy historii miasta, genezy nazwy, wyszczególnienia stref ochrony konserwatorskiej. Wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej zostały uwzględnione w Miejskowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego miasta Polanica-Zdrój. Domy mieszkalne oraz budynki użyteczności publicznej tworzą uporządkowaną bazę danych obejmującą rys historyczny, dane architektoniczne, stan zachowania obiektów oraz wytyczne konserwatorskie. Katalog zabytków, będący integralną częścią studium, zawiera charakterystykę obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Stan zachowania obiektów został określony w 2006 roku. Wytyczne konserwatorskie wymagają przeprowadzenia aktualizacji.

6.5. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019. Aktualizacja.

Podstawowym dokumentem w zakresie egzekwowania polityki ekologicznej na terenie Gminy Polanica-Zdrój jest *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019. Aktualizacja*³⁴. Został opracowany na podstawie Prawa Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2008 r. nr 25, poz. 150, tekst jednolity). Realizacja postanowień Programu ma doprowadzić do poprawy stanu środowiska naturalnego oraz zapewnić skuteczne mechanizmy chroniące środowisko przed degradacją, a także stworzyć warunki dla wdrożenia wymagań prawa.

W Programie zwrócono uwagę m.in. na walory turystyczne miasta i okolic jak również wskazano na konieczność ochrony dziedzictwa przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem Parku Zdrojowego tworzącego kompleks cennej roślinności w centrum miasta. W dokumencie wskazano na działania podejmowane w celu rewitalizacji i pielęgnacji Parku. Przykładem takich działań był projekt zrealizowany w 2011 roku „Przebudowa Parku Zdrojowego w Polanicy-Zdroju wraz z dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych”. Projekt obejmował część parku, tzn. Park Szachowy, Park Różaneczników, Park Józefa i Muszlę Koncertową. Inwestycje dotyczyły:

- budowy pawilonu w Parku Szachowym, pow. zabudowy ok. 190 m,
- budowy altany w Parku Różaneczników, pow. zabudowy ok. 18 m,

³³ Teresa Szymczyk, Donata Wiśniewska, Beata Sebzda, Emilia Dymarska, *Polanica Zdrój. Studium historyczno-urbanistyczne*, Wrocław 2006.

³⁴ Sebastian Kulikowski, *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019. Aktualizacja, Polanica-Zdrój 2012.*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- przebudowy i rozbudowy Muszli Koncertowej, pow. zabudowy ok. 140 m,
- budowy obiektów małej architektury (fontanny, rzeźby, ścieżki spacerowe, plansze do gry, itp.),
- wykonania nowych nawierzchni utwardzonych na istniejących i projektowanych placach, alejach, ścieżkach parkowych, ścieżkach rowerowych i chodnikach na obrzeżach parku,
- likwidacji niepożądanego zieleni oraz nowe nasadzenie drzew, krzewów i bylin,
- wymiany i uzupełnienia oświetlenia parkowego, wykonania podświetlenia, wykonania monitoringu,
- wykonania instalacji elektrycznych wewnętrznych w pawilonie szachowym i muszli koncertowej,
- wykonania instalacji wodnej do nawadniania zieleni niskiej oraz fontann,
- wykonania kanalizacji deszczowej do odwadniania części nawierzchni utwardzonych i do odprowadzania nadmiaru wody z przelewów fontann,
- wykonania przyłączy wodociągowo-kanalizacyjnych i energetycznych,
- budowy rurociągu wody mineralnej do źródła w altanie.

Ponadto w ramach projektu wykonano szereg nowych nasadzeń drzew, krzewów i bylin, w tym nasadzenia z krzewów ozdobnie kwitnących o wybitnych walorach estetycznych i planistycznych, w części nawiązując do istniejącej roślinności, a rabaty stylistycznie nawiązują do rabat z XIX wieku.

Przedsięwzięcia związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem przyrodniczo-kulturowym ujęte w Programie obejmują m.in.:

- ❖ **Tworzenie sieci ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych w obrębie obszarów przyrodniczo cennych, atrakcyjnych krajobrazowo oraz dziedzictwa kulturowego.**
W ramach celu długoterminowego do 2018 roku, powyższe zadanie realizowane do 2014 roku.
- ❖ **Rewitalizację obszaru miejskiego w Polanicy-Zdroju.**
Termin rozpoczęcia: 2012 rok.
Termin zakończenia: 2015 rok.
- ❖ **Park Nauki "Wzgórze Marii" w Polanicy-Zdroju.**
Termin rozpoczęcia: 2012 rok.
Termin zakończenia: 2015 rok.
- ❖ **Objęcie ochroną prawną drzew – propozycji pomników przyrody oraz prowadzenie prac pielęgnacyjnych – konserwacyjnych proponowanych pomników przyrody.**
Termin rozpoczęcia: 2012 rok.
Termin zakończenia: 2015 rok.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- ❖ **Program ochrony czynnej wybranych gatunków fauny, flory, zbiorowisk roślinnych; idea włączenia szkół jako społecznych opiekunów nad pomnikami przyrody.**
Termin rozpoczęcia: 2012 rok.
Termin zakończenia: 2019 rok.
- ❖ **Budowę ścieżek edukacji ekologicznej na terenie Parku Leśnego w Polanicy-Zdroju.**
termin rozpoczęcia: 2012 rok.
termin zakończenia: 2015 rok.
- ❖ **Wykonanie trasy spacerowej CORSO wzdłuż rzeki Bystrzycy Dusznickiej.**
Termin rozpoczęcia: 2012 rok.
Termin zakończenia: 2015 rok.
(I część zadania ukończono, II część jest w toku realizacji)
- ❖ **Promocję własnych działań i inicjatyw proekologicznych promujących walory środowiska przyrodniczego o charakterze cyklicznym.**
Termin rozpoczęcia: 2012 rok.
Termin zakończenia: 2019 rok.

6.6. Wieloletni Plan Inwestycyjny dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2015-2020

Wieloletni Plan Inwestycyjny dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2015-2020 został przyjęty uchwałą Nr XXXIV/217/2013 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 26 marca 2013 roku. W Planie ujęte są zadania w perspektywie długookresowej tj. do 2020 roku. Niektóre z planowanych lub będących w toku inwestycji dotyczących infrastruktury technicznej zlokalizowane są na terenie objętym strefą ochrony konserwatorskiej. Zmiany do niniejszej uchwały wprowadza Uchwała nr V/30/2015 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju³⁵. Do ujętych w Planie zadań zlokalizowanych na terenie objętym strefą ochrony konserwatorskiej należą m.in.:

- ❖ **Budowa ścieżki rowerowej na trasie: Kłodzko - Wielisław – Polanica-Zdrój.** Ścieżka będzie przebiegała od granic administracyjnych Kłodzka przez Wielisław do ul. Kościuszki w Polanicy-Zdroju. Ścieżka w całości zostanie zbudowana z nawierzchni bitumicznej. Zostanie osobno wydzielony ruch pieszy i rowerowy oraz zostanie zastosowane oznakowanie typowe dla ruchu pieszego, rowerowego - pionowe i poziome.
Termin realizacji: 2015-2016.
- ❖ **Budowa drogi dojazdowej do Szpitala Chirurgii Plastycznej w Polanicy-Zdroju.** Przedmiot robót: wycinka drzew, roboty drogowe, budowa oświetlenia, oznaczenie ruchu.
Termin realizacji: 2015-2020.

³⁵ <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/uchwaly/2015/I/V-30-2015.pdf>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- ❖ **Przebudowa i modernizacja ul. Bystrzyckiej – od deptaka do ul. Rybnej.** Projekt zakłada kapitalny remont nawierzchni wraz z regulacją, odwodnieniem jezdni oraz budową oświetlenia na odcinku długości 300 m.
Termin realizacji: 2020-2021.
Wymagane jest opracowanie dokumentacji technicznej
- ❖ **Wspólnym szlakiem po atrakcjach turystycznych. Zagospodarowanie terenów „Wzgórza Marii” w Polanicy-Zdroju.** Projekt zakłada wybudowanie ścieżek rowerowych, ścieżek spacerowych, punktu widokowego oraz wieży widokowej w rejonie „Wzgórza Marii” w Polanicy-Zdroju.
Termin realizacji: 2013–2016.
- ❖ **Zagospodarowanie terenu wzdłuż rzeki Bystrzyca Dusznicka – trasa spacerowa od ul. Rybnej do sanatorium "Malwa".** Projekt zakłada wykonanie trasy spacerowo – leśnej, łączącej centrum miasta z sanatorium „Malwa”.
Termin realizacji: 2014-2017.
- ❖ **Rewitalizacja obszaru miejskiego w Polanicy-Zdroju.** Projekt zakłada m.in. odnowienie elewacji, modernizację stolarki oraz wymianę pokrycia dachowego w budynkach przy ul. Dąbrowskiego 1 B, 1D.
Termin realizacji: 2013 rok.
(Zadanie nadal jest w toku realizacji)
- ❖ **Wykonanie monitoringu wizyjnego w Polanicy-Zdroju (etap III).** Przedsięwzięcie obejmuje rozbudowę istniejącego systemu monitoringu na terenie miasta Polanica-Zdrój
Termin realizacji: 2015 rok.
- ❖ **Remonty, modernizacja zasobów mieszkaniowych.** W zarządzie MZK pozostają 132 budynki mieszkaniowe ze Wspólnotami Mieszkaniowymi 82 budynki, natomiast w 100% komunalne 50 budynków, w tym 7 kontenerów mieszkalnych popowodziowych. Około 80% budynków wymaga kapitalnego wraz z audytem cieplnym. Z uwagi na charakter miasta planowane jest przejście z ogrzewania węglowego na ogrzewanie ekologiczne. Do tej pory zmodernizowano 20 kotłowni, w pozostałych budynkach dalej funkcjonuje etażowe, indywidualne ogrzewanie.
Termin realizacji: 2013 - 2025

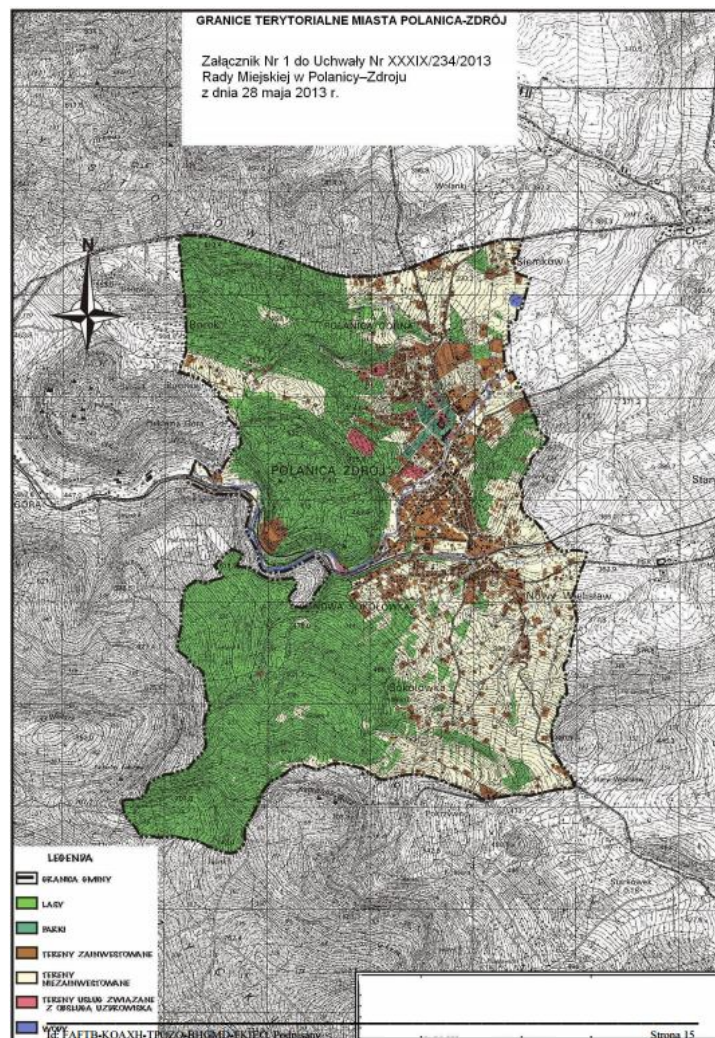
Na obszarach objętych strefami ochrony konserwatorskiej wszelkie działania inwestycyjne należy uzgodnić z odpowiednimi służbami ochrony konserwatorskiej. Dla terenu Miasta i Gminy Polanica-Zdrój jednostką współpracującą jest Wojewódzki Urząd Konserwatora Zabytków - Delegatura w Wałbrzychu.

7. DANE HISTORYCZNE DOTYCZĄCE POLANICY-ZDRÓJU

7.1. Położenia miasta Polanica-Zdrój

Miasto Polanica-Zdrój znajduje się w województwie dolnośląskim, w podregionie Jeleniogórsko-Wałbrzyskim, w powiecie kłodzkim. Powierzchnia Gminy w granicach administracyjnych wynosi obecnie 17,22 km. Położona jest na wysokości 370–560 m n.p.m. w dolinie Bystrzycy Dusznickiej, u stóp Gór Stołowych i Bystrzyckich, porośniętych przeważnie lasami iglastymi. Jej centralna i północna część leży w Kotlinie Kłodzkiej, część północno-zachodnia wchodzi na płaszczyznę Szczytnika w Górach Stołowych, południowa część miasta sięga stoków Gór Bystrzyckich. Współrzędne geograficzne Polanicy to 16°31' dł. geograficznej wschodniej i 50°24' szer. geograficznej północnej. Gmina Polanica-Zdrój graniczy od południa z gminą Bystrzyca Kłodzka, od południowego-wschodu z gminą Kłodzko, od północnego-wschodu, północy i zachodu - z gminą Szczytna.

Granice administracyjne gminy miejskiej Polanica-Zdrój
Źródło: Urząd Miasta Polanica-Zdrój

7.2. Etymologia nazwy miasta Polanica-Zdrój

W źródłach średniowiecznych występowała nazwa: *czu der Heide, Haide, Heida, Heyde, Heidaw, Heydow*. Nazwa jest różnie tłumaczona. Słowo *die Heide* w języku niemieckim oznacza: step, błonie, wrzosowisko lub wrzos. Biorąc pod uwagę, iż tereny wokół Polanicy-Zdrój pokryte były wrzosowiskami takie tłumaczenie nazwy w odniesieniu do Polanicy jest uzasadnione. Istnieje również prawdopodobieństwo tłumaczenia nazwy jako Starolesie³⁶. Świadczy o tym relacja polskiego kuracjusza z Wielkopolski datowana na 1882 rok. W 1556 roku przy północnym krańcu Polanicy założono nowe osiedle, które objęło część ziemi ornej oraz duże połacie lasów i otrzymało nazwę *Neuheide (Nowa Polanica)*. Natomiast dotychczas istniejąca część wsi *Heide* zmieniła swoją nazwę na *Altheide (Stara Polanica)*. Do 1929 roku pozostawały jako odrębne miejscowości, które później zostały połączone przyjmując nową nazwę *Altheide Bad*.

Zgodnie z proponowaną chronologią nazwa ewoluowała następująco³⁷:

- 1347 rok – Heide
- 1463 rok – Heida
- 1477 rok – Heidaw
- 1479 rok – Heide
- 1485 rok – Haide
- 1491 rok – Dorf Heydow
- 1556 rok – Altheide
- 1573 rok – Zur Heydaw
- 1580 rok – Heyden
- 1631 rok – Alt Heyde, Alte und Neueheide
- 1747 rok – Alt Heide
- 1816 rok – Altheiden
- 1847 rok – Alt Heide
- 1892 rok – Altheide
- 1899 rok – Bad Alt Heide
- 1925 rok – Altheide, Bad (Bad Altheide)
- 1945 rok – Puszczyków Zdrój, Puszczykowo, Polanica Zdrój

³⁶ Henryk Grzybowski, *Zagadka nazwy Altheide*, [w:] *Polanica Zdrój wczoraj i dziś*, red. Henryk Grzybowski t.1, Nowa Ruda 2006, s. 41.

³⁷ *Polanica Zdrój. Studium historyczno-urbanistyczne*, Teresa Szymczyk, Donata Wiśniewska, Beata Sebzda, Emilia Dymarska, Wrocław 2006, s. 5.

7.3. Historyczny obszar miasta Polanica-Zdrój

Miasto Polanica-Zdrój składa się z kilku historycznie samodzielnych miejscowości właściwej Polanicy: Polanicy Górnej (*Neu Heide*) położonej na północny-zachód, osiedla Siemków (*Wiesehäuser*, od 1965 Polanica-Górna) oraz położonych na południe od linii kolejowej Kłodzko - Duszniki-Zdrój wsi: Sokołówka (*Falkenheim*) i Pokrzywno (*Nesselgrund*), na południowy-zachód Nowa Sokołówka (*Neu Falkenheim*) a na południowy-wschód. Nowy Wielisław (*Neu Wilmsdorf*). Każda z wymienionych części tworzących obecną Polanicę posiada swój rys historyczny³⁸.

7.4. Historyczny układ urbanistyczny miasta Polanica-Zdrój

Pierwotny układ średniowieczny Polanicy nie jest udokumentowany. Na mapie z końca XVIII wieku widoczna jest zabudowa wzdłuż rzeki, na obu jej brzegach. Na mapie z 1781 roku³⁹ zaznaczone zostały źródła mineralne w środkowej części miejscowości oraz młyn zlokalizowany poza obszarem zabudowanym nad rzeką w kierunku północno-wschodnim. Elementem determinującym i stymulującym wpływającym na zasiedlenie i wykształcenie późniejszej funkcji Polanicy, było ulokowanie w 1595 roku na terenie obejmującym źródła lecznicze siedziby klasztoru jezuitów z Kłodzka. Polanica urbanistycznie kształtowała się od poł. XVII wieku w formie nieregularnego układu ulic, których przebieg był uzależniony od ukształtowania terenu. Najstarszą częścią układu przestrzennego Polanicy jest dwór z budynkiem poklasztorowym oraz zespół uzdrowiskowy przy źródłach leczniczych (pizjalnia i hala spacerowa, ujęcia źródeł). Wraz z parkiem zdrojowym tworzą centralny punkt. Kompozycja zabudowy jest niejednolita, również podyktowana ukształtowaniem terenu.

³⁸ *Polanica Zdrój. Studium historyczno-urbanistyczne*, Teresa Szymczyk, Donata Wiśniewska, Beata Sebzda, Emilia Dymarska, Wrocław 2006, s. 23-28.

³⁹ Tamże, s. 5.

7.5. Historia miasta

Najwcześniejszy zapis źródłowy dotyczący Polanicy pochodzi z 1347 roku. Znajduje się w kłodzkiej księdze sądu stanowego dla szlachty. Informacja mówi o czterech łanach czynszowych ziemi w Polanicy. Jest również prawdopodobne, iż jako osiedle powstała dużo wcześniej. Pierwszym wymienionym w źródłach właścicielem był Mikołaj z Głuboczy. Polanica znajdowała się w rękach rodu von Glaubitz (Glubos, Glaubus, Glubocz, Głubocz) do końca wojen husyckich. Wśród właścicieli wymienia się: Ottona Młodszego (Scolaris) z Głuboczy, Ottona Blizny z Głuboczy oraz jego spadkobierców: Mikołaja, Jerzego, Bernarda. Ostatnim właścicielem z rodu Głuboczów był w 1433 roku Bernard ze Szczerby. Po jego śmierci dobra otrzymała jego żona Dorota, w tym Polanicę. Po wojnach husyckich majątek przejął ród von Lazan. Nie wiadomo jak i kiedy trafił w ich ręce. Wiadomym natomiast jest fakt, że Dorota Głubocz mająca w Polanicy dożywocie - nie brała w tym udziału. Dwukrotnie wychodziła za mąż. W skład majątku przekazanym jej synom z trzeciego małżeństwa brak jest zapisu dotyczącego Polanicy. Najprawdopodobniej w momencie zawarcia nowego (drugiego) związku małżeńskiego jej prawa co do Polanicy wygasły. Lazanowie władali Polanicą od 1463 roku do 1494 roku. W 1478 roku ostatni właściciel z rodu von Lazan – Zygmunt sprzedał połowę Polanicy, Szczytnej i Mikowic Wenkowi Geringowi z Gierałtowa, natomiast drugą część Polanicy zachował do końca swojego życia. Po jego śmierci - Henryk, książę ziębiicki i hrabia kłodzki, przejął ją jako wakujące lenno i podarował w 1494 roku klasztorowi augustianów w Kłodzku. Podarowane dwa łany utraciły charakter lenna i zostały przekształcone w alodium. Pozostawały w posiadaniu augustianów przez 101 lat. W tym samym czasie druga część majątku często zmieniała właścicieli, aż wreszcie Sebastian von Ullersdorf w 1538 roku sprzedał ją miastu Kłodzko, które uposażyło nią swój szpital. Do Polanicy należały także grunty wchodzące w skład królewskiej wsi. Pierwsza wzmianka o nich pochodzi z 1534 roku. W 1556 roku na północnym krańcu wsi powstała Nowa Polanica, natomiast w 1577 roku cesarz Rudolf II sprzedał rycerzowi Friedrichowi von Falkenhain jedenaste gospodarstw oraz tereny leśne, gdzie założono Sokołówkę. Kolejne źródła z XVI wieku donoszą o trzecim feudalnym właścicielu gruntów. W zakresie administracji kościelnej tereny Polanicy podlegały probostwu w Szalejowie Górnym, gdzie każdorazowy proboszcz w Szalejowie posiadał zwierzchność gruntową nad jedną zagrodą polaniczną. Ostatnim niezależnym majątkiem był folwark utworzony z trzech uprzednio zakupionych i połączonych gospodarstw kmiecych. Był w posiadaniu Ernesta Peschke, następnie objął go w drodze zamiany za swe wolne gospodarstwo Marcin Franc. Kolejnym właścicielem został Jerzy z Gronenbergu. Pod koniec XVI wieku przeor augustianów, będący również proboszczem kłodzkim, zrezygnował ze swoich godności prosząc papieża Klemensa XVIII o przekazanie probostwa i klasztoru w ręce jezuitów. W 1595 roku papież wyraził zgodę i przekazał jezuitom probostwo kłodzkie wraz z majątkiem i prawami. W skład włości wchodziła również Polanica. Jezuita będąc pod wrażeniem walorów krajobrazowych Polanicy, zakupili od Zygryda z Sokołówki część, którą jego ojciec nabył od cesarza, wraz z prawami sądownictwa nad całą wsią oraz folwark należący do Jerzego z Gronenbergu. W związku z przeprowadzoną transakcją przez jezuitów do końca XVIII wieku utrwalił się podział na dwie zasadnicze części – jedną podległą zwierzchności miasta Kłodzko (przekazaną w posiadanie szpitalowi), drugą – podległą zwierzchności jezuitów. Podczas wojny trzydziestoletniej Polanica ucierpiała w wyniku rabunków i podpałów. Wojny w XVIII wieku destabilizowały życie. Głód, epidemie i ekspedycje wojskowe rujnowały mieszkańców. Okres spokoju i stabilizacji rozpoczął się po

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

1763 roku. W 1773 roku papież Klemens XIV rozwiązał zakon jezuitów. Posiadłości zgromadzenia przeszły na własność państwa pruskiego. Trzy lata później jezuitką Polanicę wraz z innymi dobrami przekazano pod zarząd królewskiego urzędu szkolnego.

W 1788 roku znaczną część pojezuickiego majątku kupił Fryderyk von Rheden z Szalejowa Dolnego. Kolejnymi właścicielami byli: radca kłodzki Wilhelm Denius (1791), Karl Anton von Pohl z Jugowa (1805), Florian Bittner ze Szczytnej (1817). Dopiero kupiec z Kłodzka Joseph Gromls, nabywając wieś w 1827 roku, przyczynił się do jej rozbudowy organizując uzdrowisko. Ocembrował jedno z pięciu tryskających wówczas źródeł, wznosił dom zdrojowy (drewniane łaźienki) i zamienił okoliczne pola na ogród. Ponadto w Polanicy istniała już wówczas szlifiernia szkła, młyny wodne, tartak, browar, wytwórnia sadzy i leśniczówka. Początkowo uzdrowisko i folwark wraz zamkiem stanowiły jedną nieruchomość ok. 58-60 ha. Z czasem poszczególne obiekty zmieniały właścicieli. W 1838 roku majątek polanicki kupił od Gromlsa - Herman Lindheim - kupiec z Odrzychowic. Następnym właścicielem była Albertyna Bittner, która rozparcelowała nabyty majątek pozostawiając przy zamku i łaźienkach jedynie 17 ha. W 1844 roku folwark zakupił Franciszek Rathmann. Dokonał on kolejnej parcelacji, wydzielił z posiadłości zamek wraz z otoczeniem i sprzedał go łącznie ze źródłem radcy finansowemu z Kłodzka Storchowi. Od jego żony w 1853 roku zamek i źródło wykupił baron Filip Otto von Herzele, zamieszkały na stałe w Berlinie. W wyniku przeprowadzonej reformy uwłaszczenia chłopów w latach 1853-1855 właściciele folwarku oraz szpital kłodzki utracili swoje prawa przysługujące im jako właścicielom gruntowym. Zamek w 1862 roku ponownie odkupił Rathmann, w imieniu Fundacji Katolickiej, która po remoncie umieściła w zamku sierociniec. Rathmann kupił również folwark ze źródłem. Od Rathmanna w 1873 roku majątek nabył przemysłowiec z Wrocławia Wenzel Hoffman. Zakupił on również gospodarstwo kmieci nr 5 o powierzchni około 19 ha. Od tego momentu datuje się ożywiony rozwój Polanicy jako renomowanego uzdrowiska. W wyniku starań nowego właściciela powstał rozległy park, zbudowano nową pijalnię wód, dom zdrojowy i teatr. W 1875 roku Polanicę odwiedziło około 131 kuracjuszy. Od 1879 roku zaczęto wykorzystywać miejscowe złożę borowiny, które przyczyniło się do dalszego wzrostu zainteresowania wśród kuracjuszy. W 1880 roku było ich około 300, a w 1890 roku - 726. Rozpoczęto butelkowanie wody mineralnej ze źródła „Jerzy” i jej wysyłkę. Wenzel Hoffman przekazał majątek w spadku swojemu synowi Pawłowi, który sprzedał go w 1901 roku baronowi Wolfgangowi Goltzowi. W Polanicy biło wówczas 7 źródeł. Wykorzystywano dwa najwydajniejsze źródła: Jerzego i Józefa. W 1903 roku przeprowadził on odwierty, pozyskując nowe, bardzo wydajne źródła Wielka Pieniawa (*der Große Sprudel*) oraz Goplana⁴⁰ (*Charlottensprudel*). Baron sprzedał uzdrowisko w 1904 roku nowo powstałej spółce z ograniczoną odpowiedzialnością *Badeverwaltung Altheide*⁴¹ pod przewodnictwem wrocławskiego radcy handlowego Haasego. W 1904 roku miejscowość nabyła lekarska spółka, która w bardzo krótkim czasie doprowadziła uzdrowisko do rozkwitu, zajmując się także szeroko jego reklamą. W latach 1905-1910 powstała nowoczesna rozlewnia wód mineralnych. W 1906 roku otwarto luksusowy dom kuracyjny, który posiadał 130 pokoi - dzisiejsze sanatorium Wielka Pieniawa. Był on uważany za najnowocześniejszy na Śląsku, ponieważ posiadał własny zakład przyrodolecznicy z pełnym wyposażeniem. Wybudowano nową kolumnadę z pijalnią (1906), powstał kompleks mieszczący pijalnię, salę spacerowo-koncertową i kawiarnię zdrojową, były tu także pokoje dla kuracjuszy. W 1909 roku

⁴⁰ Nazwa od 1945 roku.

⁴¹ Spółka w 1925 roku otrzymała nowy statut, została zmieniona na *Altheide Aktien Gesellschaft für Kur und Badebetrieb*.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

ukończono budowę sanatorium kardiologicznego (dzisiaj szpital uzdrowiskowy „Zdrowie”). W roku 1900 roku w Polanicy było 1313 kuracjuszy, w 1907 roku - 4828, w 1910 roku - 6404, a w 1913 roku - 9024. Zakwaterowanie w uzdrowisku zapewniało około 10 hoteli i gospód, a leczeniem zajmowało się 12 lekarzy.

Do 1910 roku wybudowano około 50 nowych pensjonatów o standardzie adekwatnym do Domu Zdrojowego⁴². W latach 1905-1910 zarząd zakupił 96 ha gruntów przyległych do terenów zdrojowych, skupiając ponad 116 ha ziemi, w tym 29 ha lasów. W lasach wytyczono ścieżki o różnym nachyleniu i stopniu trudności ich pokonywania. W 1911 roku oddano do użytku tzw. Nowe Łazienki. Budynek oprócz pijalni posiadał 100-metrową halę spacerową oraz wyposażono go w 40 kabin kąpielowych.

Z początkiem I wojny światowej uzdrowisko adaptowano na szpital wojskowy, ale już w 1915 roku wznowiono działalność uzdrowiska. We wczesnych latach międzywojennych liczba kuracjuszy dochodziła do 10 000. W 1925 roku do użytku oddano teatr, a w 1930 roku Nowe Łazienki. Dawny teatr zamieniono na kasyno. W tym też okresie zbudowano tor saneczkowy i skocznię narciarską. Specjalnie dla Polaków, licznie odwiedzających kurort, urządzono w 1933 roku polską kuchnię. Drukowano dla nich prospekty reklamowe w języku polskim.

W czasie II wojny światowej rozbudowa uzdrowiska została zahamowana. Ponownie sanatoria zamieniono na szpitale wojskowe. W miejsce kuracjuszy pojawili się ranni żołnierze niemieccy. Po zakończeniu wojny, 16 czerwca 1945 roku, przybyli pierwsi urzędnicy i nadali miejscowości nazwę Puszczyków-Zdrój. Używano jej do końca 1946 roku, kiedy to Polska Komisja Nazewnictwa zmieniła ją na Polanica-Zdrój. Polanica otrzymała prawa miejskie. Pierwszym burmistrzem został Kazimierz Dąbrowski.

W 1946 roku rozpoczął się pierwszy powojenny sezon uzdrowiskowy. Nie budowano nowych zakładów przemysłowych, ograniczając się tylko do modernizowania już istniejących. Rozbudowano miejscową rozlewnię wód mineralnych do rozmiarów największej w kraju, zmodernizowano tartak i hutę szkła technicznego. Sława Polanicy-Zdroju zwiększa się po 1950 roku dzięki nowym metodom leczenia chorób geriatrycznych, wprowadzonym przez lekarza-humanistę dr Józefa Matuszewskiego (mleczko pszczele), oraz chirurgii plastycznej zastosowanej po raz pierwszy w Polsce przez dr S. Grodzkiego. W 1967 roku oddano do użytku nowy, duży hotel „Polanica”. W latach 70-tych powstało pierwsze osiedle mieszkaniowe i wzniesiono dużo nowych pensjonatów i domów jednorodzinnych. Zmieniono także organizację ruchu kołowego, usunięto ruch tranzytowy poza Polanicę i ograniczono lokalny ruch w centrum uzdrowiska. W 1974 roku powstał Zespół Uzdrowisk Kłodzkich z siedzibą w Polanicy, który zgrupował pod jednym zarządem obiekty sanatoryjno-uzdrowiskowe w Polanicy-Zdroju, Dusznikach-Zdroju i Kudowie-Zdroju. Po 1970 roku w mieście rozwinęło się budownictwo pensjonatowe, jednorodzinne, budowano również duże obiekty hotelowe. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych powstały spółdzielcze osiedla mieszkaniowe liczące 410 mieszkań.

⁴² Leszek Barg, *Uzdrowisko, [w:] Polanica Zdrój wczoraj i dziś*, red. Henryk Grzybowski t.1, Nowa Ruda 2006, s. 81.

8. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W POLANICY-ZDROJU

Zasób dziedzictwa kulturowego w Polanicy-Zdroju obejmuje obiekty mające materialny charakter umożliwiające percepcję przestrzeni oraz wszelkie niematerialne zjawiska mające swoje odzwierciedlenie w tradycji, religii, idei, świadczące o historycznym procesie istnienia miasta. To również działania lokalnej społeczności promującej historię i kulturę miasta oraz regionu. W celu zdefiniowania priorytetów oraz określenia zadań mających na uwadze ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego jako nieodnawialnych źródeł należy dokonać analizy zasobów przyrodniczo-kulturowych.

8.1. Architektura uzdrowskowa

W wyrazie architektonicznym miasta wyróżniają się obiekty dostosowane do pełnienia funkcji zdrojowych. Należą do nich: domy zdrojowe, teatry, pijalnie, sale spacerowe jak również wille, pensjonaty oraz sanatoria. W budownictwie mieszkaniowym zastosowano jednolity styl podgórski.

W budownictwie uzdrowskowym wykorzystano bogaty detal architektoniczny: werandy, balkony, zadaszenia, balustrady, zdobienia na elewacjach. Szczególnie imponująco prezentują się obiekty dostosowane do potrzeb kuracjuszy, zlokalizowane w centrum miasta. Architektura zdrojowa nie jest jednoznacznie określona, wyróżnia się cechy stylu neoklasycznego, barkowego lub eklektycznego, łączącego w sobie elementy stylu secesyjnego.

Na szczególną uwagę zwracają zabudowania byłego folwarku jezuickiego położone na wzgórzu kościelnym. Obiekty stanowią swoistą dominantę w przestrzeni miejskiej. Początkowo były przeznaczone jako miejsca wypoczynku dla braci jezuickich, później również kuracjuszy. Z czasem ich funkcja uległa zasadniczej zmianie. Jednakże nadal pozostają elementem charakterystycznym miasta oraz szczególną wizytówką.

W niniejszym Programie scharakteryzowano pod kątem historycznym wybrane obiekty zabytkowe mające szczególny wpływ na tożsamość miasta. Szczegółowa analiza historyczna większości obiektów zlokalizowanych na terenie Polanicy-Zdroju została określona w Studium Historyczno-Urbanistycznym opracowanym przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków.

Sanatorium „Wielka Pieniawa”

*Sanatorium Wielka Pieniawa ok. 1930 r.
Źródło: Mateusz Jellin*

*Sanatorium Wielka Pieniawa
Źródło: Archiwum autora*

Sanatorium „Wielka Pieniawa” położone jest w centrum Parku Zdrojowego w Polanicy-Zdroju. Projektantem obiektu był kłodzki architekt Andreas Ernst. Budowa obiektu rozpoczęła się w 1905 roku, budynek został oddany do użytku 20 czerwca 1906 roku. Luksusowy obiekt posiadał 130 miejsc hotelowych, w tym apartamenty z salonem i sypialnią, salę bankietową, czytelnię, pokój muzyczny, palarnię i restaurację. Wyposażony był w centralne ogrzewanie, instalację elektryczną, windę. Na początku I wojny światowej budynek adaptowano na szpital wojskowy. Rok później szpital przeniesiono do klasztoru i hotel pełnił znów swoją funkcję. W 1929 roku według projektu Ernsta Ziesela z Berlina-Charlottenburga, dobudowano nowe skrzydło Domu Zdrojowego z zakładem przyrodolecznictwa, pracownią elektrokardiograficzną i inhalatorium dla leczenia górnych dróg oddechowych oraz 50 kabin kąpielowych. W czasie II wojny światowej budynek ponownie pełnił funkcję szpitala. Do 1945 roku właścicielem domu zdrojowego była spółka akcyjna „*Altheide Aktiengesellschaft für Kur und Badebetrieb in Altheide-Bad*”. Po wojnie wraz z pozostałymi budynkami zdrojowymi przeszedł na własność skarbu państwa i przekazany został pod zarząd i w użytkowanie Państwowego Uzdrowiska w Polanicy-Zdroju. W konsekwencji budynek otrzymał nową nazwę Sanatorium „Wielka Pieniawa” i funkcję tę pełni do dziś. Obecnie w obiekcie wykonywanych jest ponad 60 rodzajów zabiegów leczniczych i rekreacyjnych, między innymi: kąpiele mineralne, kąpiele i okłady borowinowe zabiegi na bazie alg i minerałów z Morza Martwego. Oferty Sanatorium „Wielka Pieniawa” dopełniają gabinety kosmetyczne oferujące szeroki zakres usług kosmetycznych i rekreacyjnych, przytulna herbaciarnia „Romantyczna” i Sala Bilardowa. Ponadto na terenie obiektu są strefy Wi-Fi.

Budynek wybudowano w stylu secesji połączonej ze stylem podgórskim. W latach 1968-1972 wykonano remont kapitalny. Zniszczono wówczas dekoracyjną stolarkę balkonów i wykuszy, konstrukcję szachulcową na trzecim piętrze, mansardowe okna w połaci dachowej, secesyjne sztukaterie nad oknami oraz ozdobne szczyty i wieże w ryzalitach elewacji frontowej i skrzydłach bocznych. Remont w dużej mierze zniszczył także detal architektoniczny oraz zmienił proporcje bryły, poprzez częściowe usunięcie wież, szczytów, wykuszy i balkonów, jednocześnie ujednolicił i spłaszczył elewację. Na negatywny wygląd budynku wpłynęła także wymiana w 1984 roku pokrycia ceramicznego na blachę ocynkowaną.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Sanatorium posiada zróżnicowaną bryłę, jest w całości podpiwniczone, czterokondygnacyjne z tym, że ze względu na różnicę wysokości terenu piwnice w lewym skrzydle przechodzą w sutereny w prawym skrzydle. Budynek kryty dachem wielospadowym z dwiema wieżami (pierwotnie sześcioma) – wieża frontowa kryta dwukondygnacyjnym, spłaszczonym hełmem cebulastym, wieża boczna hełmem kopulastym. W 2002 roku uruchomiono w obiekcie basen rekreacyjno-leczniczy, w 2008 roku pierwszą w Polsce „Słoneczną Plażę” imitującą plenery egzotycznego wybrzeża, a w 2010 roku - kompleks rekreacyjny „Słoneczne Termy” z basenami i strefą saun. W ramach projektu Międzynarodowy Turystyczny Produkt Markowy „Uzdrowiska Kłodzkie” dofinansowanego z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, w latach 2010-2011 przeprowadzono inwestycję, dzięki której Szpital Uzdrowski „Wielka Pieniawa” odzyskał dawną świetność. Wykonano remont elewacji budynku, sale rehabilitacyjne w formie oranżerii, tarasy w postaci ogrodów zimowych oraz rozbudowano i zmodernizowano Zakład Przyrodolecznicy.

Pijalnia Zdrojowa

*Wejście do „Pijalni Wielkiej Pieniawy”
od strony Parku ok. 1930 r.
Źródło: Mateusz Jellin*

*Wejście do „Pijalni Wielkiej Pieniawy” od strony Parku
Źródło: Archiwum autora*

Kompleks wybudowano w latach 1910-1911 na zlecenie Georga Haase na działce po rozebranej willi „Hoffmann” i Zajazdu Zdrojowego. Budowę zrealizowała firma Andreasa Ernsta według projektu architektów Felixa Wilde i Paula Rothera z Berlina-Charlottenburga. Kompleks tzw. „Helenenbad” mieścił pijalnię od strony parku, halę spacerową i kawiarnię oraz część sanatoryjną zlokalizowaną od strony ul. Zdrojowej. W budynku znalazły się ponadto nowoczesne urządzenia medyczne, np. aparat rentgenowski. W późniejszym czasie hala spacerowa została oszklona, dobudowano również absydę ze sceną i przemianowano na salę koncertową.

Bagniste podłoże wymagało zastosowania bezpiecznych zasad konstrukcyjnych. Zastosowano fundament żelbetonowy na ruszcie palowym⁴³. Na nim posadowiono wszystkie elementy podporowe i nośne. Wsporniki, podłużne, poprzeczne podciąg, stropy - wykonano także w technologii żelbetowej.

⁴³ Henryk Grzybowski, Eberhard Scholz, *100 lat Hali Spacerowej zakładu kąpielowego „Helena” w Polanicy-Zdroju, Ziemia Kłodzka*, nr 216, czerwiec 2012, s. 23-26.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Drewnianą więźbę dachową pokryto czerwoną dachówką ceramiczną, natomiast kopułę nad westybulą pijalni blachą miedzianą. Pijalnia i westybul zostały wyłożone na ścianach flizami, posadzki (również hali spacerowej) wykonano z marmurowego terazzo. Oprócz pijalni wody i sali spacerowej urządzono pijalnię mleka i kefiru. Na końcu 100 m hali spacerowej znajdowało się podium dla orkiestry, a obok liczne sklepiki, cukiernia oraz czytelnia i palarnia. Od strony dzisiejszej ul. Zdrojowej kompleks mieścił na piętrze część sanatoryjną z pokojami dla 60 osób w przyziemiu. Natomiast od strony obecnej ul. Bystrzyckiej znalazło się wejście dla 36 pomieszczeń zabiegowych. Na ścianie od strony ul. Zdrojowej znajdowała się studzienka zwana Zdrojem Heleny, zasilana przez wodę ze źródła Wielka Pieniawa (obecnie zlikwidowana). Koncepcja architektoniczna budynku zakładała połączenie ze sobą różnych funkcji budynku – zdrojowego i użytkowego. Poszczególne prace prowadzili: konstrukcje żelbetowe - Lolat-Eisenbeton AG z Wrocławia, roboty dekarские - G. Hammer i Ewald Ritter z Wrocławia, stiuki i tynki szlachetne - August Krause z Berlina, stolarkę wewnątrz - C. Buhl z Wrocławia, flizy - N. Rosenfeld & Co. z Berlina, malowidła - Brikle & Thamer z Berlina, prace malarskie - A. Lessing z Wrocławia, instalacje elektryczne - Latzel & Pacher z Wrocławia, centralne ogrzewanie - A. Schlepitzky z Wrocławia, roboty murowe i stolarskie - firma A. Ernsta z Kłodzka. Wystrój sztukatorski zaprojektował architekt z Wrocławia Heinz Wendel.

Budynek ma zróżnicowaną bryłę, jest całkowicie podpiwniczony. Od strony Parku Zdrojowego - jednokondygnacyjny z suteroną. Od strony ul. Zdrojowej - dwukondygnacyjny z przyziemem (druga kondygnacja w formie mezzanino). Obiekt kryty jest dachem czterospadowym, skrzydła boczne dachem trzyspadowym, a ryzalit dachem dwuspadowym. Nad portykiem osadzono na bębnie spłaszczoną kopułę.

Budynek od strony parku zachował swój klasycyzujący charakter natomiast od ul. Zdrojowej w l. 70-tych budynek został pozbawiony schodów lustrzanych. Obecnie skrzydło północne zajmuje hala spacerowa z kawiarniami, w południowym mieści się sala konferencyjna oraz kawiarnie. W przyziemiu od strony ul. Zdrojowej znajdują się sklepy wielobranżowe, cukiernia „Asia” i pizzeria „Wenecja”, na piętrze biura Zarządu Uzdrawisk Kłodzkich S.A. - Grupa PGU (do początku lat 70. XX w. Sanatorium „Nad Pijalnią” w gestii „Uzdrowiska Polanica”).

Wnętrze Hali Spacerowej, ok. 1930 roku

Źródło: Mateusz Jellin

Teatr Zdrojowy im. Mieczysławy Ćwiklińskiej

Teatr Zdrojowy im. Mieczysławy Ćwiklińskiej
Źródło: Archiwum autora

Obiekt został wybudowany w 1925 roku przez firmę Otto Büttnera, według projektu architekta Ernsta Ziesela, na miejscu tzw. Kursaal z lat 1910-1911. Teatr zaplanowano na 1000 miejsc. Obiekt dysponował niezbędnymi urządzeniami techniki scenicznej, posiadał również obniżone miejsce dla orkiestry. Budynek jest jednokondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, posadowiony na cokole z ciosów piaskowca. Bryła budynku w części, gdzie znajduje się widownia, została przykryta dachem czterosпадowym, natomiast część ze sceną została przykryta dachem trzysпадowym. Przed wejściem do budynku w elewacji frontowej zastosowany został kolumnowy portyk w stylu toskańskim, znacznie niższy od widowni i sceny.

W teatrze polanickim występowały różne zespoły teatralne. Od 1926 roku - zespół teatralny pochodzący z Teatru Krajowego w Meiningen. Od 1927 do 1930 zespół Teatru Miejskiego ze Zgorzelca. W latach 1932-1933 Polanica i Łądek-Zdrój utrzymywały wspólny teatr zdrojowy pod kierownictwem dyrektora teatru w Głogowie. W kolejnych latach wspólnota zdrojowa obejmowała kolejne miejscowości - Duszniki i Kudowę. Wspólny teatr był obsadzany zespołem Górnośląskiego Teatru lub Teatru Trzech Miast, występowały także zespoły teatralne z Nysy oraz z Jawora. W 1945 roku teatr był własnością spółki akcyjnej „Altheide Aktiengesellschaft für Kur Und Badebetrieb in Altheide-Bad”. Po wojnie wraz z pozostałymi budynkami przeszedł na własność skarbu Państwa, pod zarząd i użytkowanie Państwowego Uzdrowiska w Polanicy-Zdroju.

Dzięki dofinansowaniu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w latach 2010-2011 przeprowadzono rozbudowę i modernizację budynku teatru na potrzeby Międzynarodowego Centrum Konferencyjno-Kulturalnego. Inwestycja swym zakresem objęła m.in. dobudowę nowej części od południowego-wschodu, wymianę instalacji, konstrukcji stalowej dachu i jego pokrycia oraz remont elewacji. Zmodernizowana została scena i wyposażenie technologiczne (w tym m.in. wyposażenie specjalistyczne pod kątem organizacji konferencji międzynarodowych).

Dawny dwór jezuicki

Dawny dwór pojezuicki
Źródło: Mateusz Jellin

Źródło: Archiwum autora

Dwór (Jesuitenhoff/Schloss/Waisenhaus) został wybudowany w latach 1706-1708 z polecenia rektora klasztoru jezuitów w Kłodzku o. Johanna. Prawo własności do folwarku polanickiego nabyli jezuici od augustianów w 1597 roku⁴⁴. Posiadłość obejmowała 2 łany czynszowe, młyn zbożowy, młyn do kory dębowej oraz łąki z prawem łowienia ryb i prawem polowania. Prawa te nabyli już w 1494 roku w formie darowizny od księcia Henryka I Ziębickiego, a w 1613 roku powiększyli swój majątek zakupując 4 gospodarstwa kmiecie i 7 sadów ogrodniczych wraz z prawem władzy sądowniczej nad całą wsią. Następnie w 1630 roku nabyli od Georga Gromberga 3 scalone gospodarstwa chłopskie, stając się niemalże właścicielami prawie całej Polanicy. Najprawdopodobniej główną przyczyną poszerzania majątku był fakt, iż jezuici docenili walory przyrodnicze, krajobrazowe, a przede wszystkim uzdrowiskowe Polanicy. Dobra szczególnie ucierpiały wskutek wojen trzydziestoletnich. W 1645 roku majątek strawił pożar, w tym m.in. budynek, w którym przebywali jezuici. Nowy obiekt został wzniesiony w 1650 roku na wzór kolegium jezuickiego, posiadał wówczas 12 pokoi. Budynek spłonął w 1699 roku. Nowe prace, choć rozpoczęte w 1705 roku, zostały przerwane z powodu najazdu Szwedów. W 1707 roku ukończono pierwsze piętro budynku składające się z 14 komnat, refektarza oraz kaplicy. Nad pracami czuwał rektor jezuitów Johannes Hanke. Ostatecznie budynek wykończono 1708 roku. Inspiracją architektoniczną dla bryły budynku był macierzysty klasztor i kolegium w Kłodzku. Fasada budynku posiada cechy czeskiego baroku, utrzymana jest w tzw. wielkim porządku.

Po rozwiązaniu zakonu w 1773 roku król zebrał zakonników i utworzył stowarzyszenie duchownych Królewskiego Instytutu Szkolnego, które miało wykorzystywać dobra zakonne jako źródło stałych funduszy dla katolickich instytutów naukowych. W 1788 roku dobra zostały sprzedane Fryderykowi von Rheden. Kolejnymi właścicielami dóbr byli: sekretarz kłodzkiej rady miejskiej Denius (1791), Pohl z Jugowa (1805), kupiec Gromls (1827), radca finansowy Storch (1847), baron von Herzele (1853). W 1859 roku pojawił się plan umieszczenia w budynku sierocińca dla potrzebujących dzieci. Pomysłodawcą był

⁴⁴ Paul Glatzel, *Informacje historyczne na temat Klasztoru w Polanicy Zdroju*, [w:] *Polanica Zdrój wczoraj i dziś*, red. Henryk Grzybowski t.1, Nowa Ruda 2006, s. 61; Benno Taubitz, *Sierociniec i Dom Ratunku pod wezwaniem Świętej Jadwigi w Polanicy Zdroju*, [w:] *Polanica Zdrój wczoraj i dziś*, red. Henryk Grzybowski t.1, Nowa Ruda 2006, s. 310.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

kierownik ówczesnego konwiktu kłodzkiego Langer. Sierociniec powstał w budynku dworu dopiero w 1862 roku, gdyż wtedy właśnie dzięki darowiźnie barona von Thiesenhausena z Kłodzka kuratorium sierocińca było w stanie odkupić od barona von Herzele budynek dworu. Dom sierot i pomocy społecznej był prowadzony przez siostry konwentu św. Jadwigi. W 1865 roku budynek powiększono, znacznie przebudowano narożniki północny i zachodni, tak, że przybrał on kształt regularnego czworoboku. W czasach Kulturkampfu od 1878 do 1893 roku sierociniec pozostawał zamknięty. Po jego otwarciu w 1911 roku konieczne było przeprowadzenie remontu. Przebudowano wewnątrz, dostosowując obiekt do potrzeb dzieci, wyposażając go w łazienki, oświetlenie elektryczne oraz zbudowano kamienne schody. W 1923 roku w budynku wybuchnął pożar. W kolejnych latach obiekt był modernizowany. Po II wojnie światowej w budynku mieściło się prewentorium dla dzieci i sierociniec Caritasu prowadzony przez przesiedlone ze Lwowa siostry józefitki. W 1961 dom został przekształcony w zakład wychowawczy dla dzieci opóźnionych w rozwoju, następnie w 1968 roku na terenie zakładu otwarto podstawową szkołę specjalną. Po rozwiązaniu Caritasu w 1989 roku zakład był prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr św. Józefa. W 1995 roku zmienił nazwę na Specjalny Ośrodek Wychowawczy. Od 1999 roku w budynku działa Zespół Szkół Specjalnych złożony z 6-letniej Szkoły Podstawowej i 3-letniego Gimnazjum⁴⁵.

Dom Księża Emerytów

Klosterhof
Źródło: Mateusz Jellin

Źródło: Archiwum autora

Budynek (Klosterhof/Szpital św. Antoniego/Wojewódzki Szpital Chirurgii Plastycznej) znajduje się na terenie folwarku pojezuickiego. Budynek najprawdopodobniej wybudowano w latach 1706-1720 jako zaplecze gospodarcze dla znajdującego się obok dworu.

Został rozbudowany w 1911 roku przez Franza Rathmanna na duży pensjonat „Klosterhof”. W 1913 roku budynek został nabyty przez kuratorium, które nadzór powierzyło siostrze jadwizankom. Budynek wydzierżawiono Zarządowi Uzdrowiska dla celów kuracyjnych. W 1914 roku mieścił się w nim szpital wojenny dla 120 żołnierzy. Od 1924 roku funkcjonował jako prywatny zakład leczniczy Głównego Urzędu Opieki nad Ofiarami Wojny we Wrocławiu, oferując jednocześnie gościnę kuracjom. W 1924 roku w budynku spłonęła więźba dachowa i trzecie piętro. Prace remontowo-modernizacyjne trwały do 1926

⁴⁵ *Polanica-Zdrój. Zabytki i legendy*, Towarzystwo Miłośników Polanicy, Polanica-Zdrój 2009, s. 16.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

roku⁴⁶. W 1937 roku obiekt zajęty był przez Wehrmacht. Po 1945 roku budynek mieścił szpital miejski, później Rejonowy Szpital św. Antoniego, gdzie w 1951 roku uruchomiono pierwszy w Polsce oddział chirurgii plastycznej. Placówka w 1958 roku została przekształcona w Specjalistyczny Wojewódzki Szpital Chirurgii Plastycznej, którego działalność w 2005 roku przeniesiono do Specjalistycznego Centrum Medycznego. Uchwałą Nr LVII/860/2006 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 31 sierpnia 2006 roku wyrażono zgodę na zbycie tej nieruchomości w obrębie Stary Zdrój na rzecz Świdnickiej Kurii Biskupiej z siedzibą w Świdnicy, Pl. Jana Pawła II nr 1. Nieruchomość przeznaczono na „Dom Księża Emerytów Diecezji Świdnickiej” prowadzony w ramach działalności charytatywnej i opiekuńczej. Obecnie Dom Księża Emerytów Diecezji Świdnickiej znajduje się w willi przy ul. Dębowej 9 w Polanicy.

8.1.1. *Wille i pensjonaty*

Na terenie miasta Polanica-Zdrój znajduje się szereg willi, pensjonatów, hoteli, które decydują o estetyce miasta uzdrowiskowego.

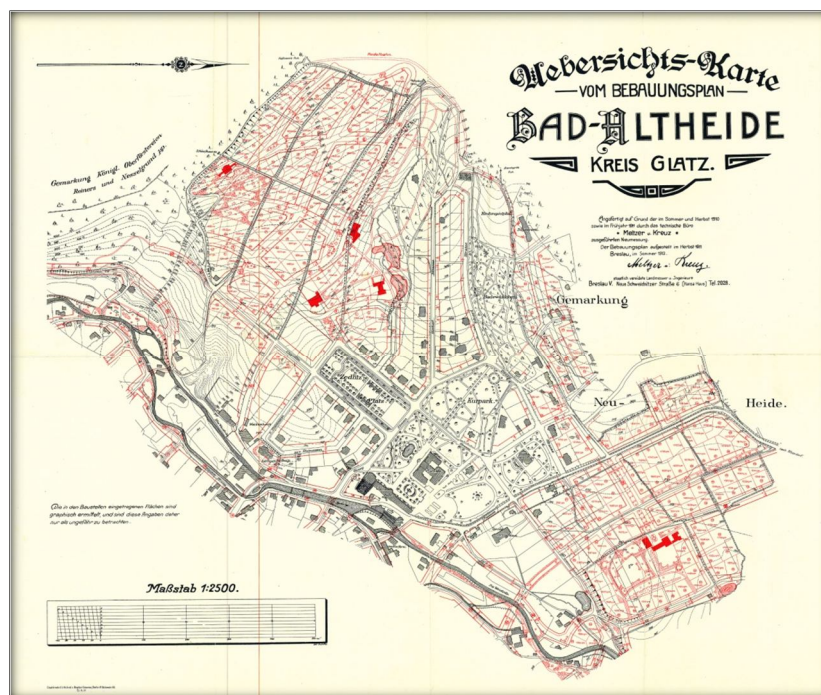
Do rozwoju urbanistycznego miasta przyczynił się Zarząd Uzdrawiska – *Badeverwaltung Altheide*, który zatwierdzał plany architektoniczne każdego pensjonatu. Założono, iż nowe budynki będą budowane w jednolitym, podgórskim stylu regionalnym i zostaną podłączone do zaprojektowanych równocześnie sieci elektrycznej, wodociągowej i kanalizacyjnej. Ponadto, zgodnie z planem budowlanym, wytyczono kilkadziesiąt parceli, gdzie każda nowo powstała willa miała posiadać przynależący do niej ogród. Tak świadome planowanie urbanistyczne nawiązywało do popularnej wówczas idei kompozycyjnej miasta-ogrodu. Do 1908 roku wybudowano około 20 willi, a do 1910 roku ich ilość wzrosła do 50. Do prac projektowych i budowlanych szczególnie przyczynił się Andreas Ernst, właściciel firm w Kłodzku i Polanicy. Warto również zwrócić uwagę, iż w tym okresie powstało szereg nowych ulic m.in.: Georg-Strasse (obecnie ulica Parkowa i Ogrodowa), Helenen-Strasse (obecnie ul. Matuszewskiego), Charlotten-Strasse (obecnie ul. Kryniczna), Eduard-Strasse (obecnie ul. Bolesława Chrobrego). Na wille i pensjonaty wybudowane do 1911 roku wskazuje plan przebudowy z 1911 roku. Ponadto warto zwrócić uwagę, iż większość obiektów posiadała swoje własne nazwy, które są udokumentowane m.in. w planie z 1925 roku.

Zasadniczo do czasów obecnych charakter zabudowy nie uległ zmianie. Zabudowa wielorodzinna koncentruje się w pobliżu centrum, obiekty zagrodowe zlokalizowane są na obrzeżach miasta, natomiast zabudowa jednorodzinna występuje na obszarze całego miasta. Pensjonaty i wille oraz obiekty zdrojowe znajdują się w centralnej części miasta. Przedstawione poniżej budynki posiadają bogatą historyczną dokumentację fotograficzną, będącą w posiadaniu m.in. Urzędu Miejskiego w Polanicy-Zdroju.

⁴⁶ Zbigniew Franczukowski, *Bedeker Polanicki*, Polanica-Zdrój 2014, s. 56.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Plan z 1911 roku

Źródło: W zbiorach Zbigniewa Franczukowskiego

W niniejszym Programie zwrócono uwagę na kilka wiodących w swoim stylu budownictwa regionalnego willi i pensjonatów, tworzących niepowtarzalny charakter miasta. W celu podkreślenia zmian dokonywanych w wyniku remontów, ewentualnych zmian detalu architektonicznego, zestawiono ze sobą fotografie wykonane do 1945 roku.

Willa „Caritas” ob. Plebania

d. Von Steinmann-Straße
ob. ul. Kamienna 8

Willa „Caritas”

Źródło: Mateusz Jellin

Źródło: Archiwum autora

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Willa Caritas została wybudowana ok. 1900 roku przez firmę Andreea Ernsta jako willa „Caritas”. Właścicielka willi Agnes Wanke z Kłodzka w 1907 roku podarowała ją proboszczowi ks. Paulowi Theunerowi z Szalejowa Górnego - jako mieszkanie dla księdza i sióstr zakonnych. Do czasu ustanowienia parafii w Polanicy-Zdroju, w latach 1910-1923 był to dom katolicki prowadzony przez siostry konwentu św. Jadwigi dla katolików wymagających odpoczynku i opieki. Obecnie jest to plebania parafii p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny.

Budynek murowany, posiada dwie kondygnacje. Jest osadzony na cokole licowanym kamieniem rustykalnym. Bryła budynku okryta dachem dwuspadowym, trójboczne naroża budynku elewacji frontowej - dachem wielospadowym. W elewacji frontowej znajduje się dwukondygnacyjną weranda oszklona na poziomie parteru, wzbogacona w kolumny podtrzymujące obramienie okien. Uwagę zwraca bogaty detal architektoniczny.

Willa „Fundner” oraz „Hedwig”, ob. Hotel Bukowy

d. Georg-Haase-Straße

ob. ul. Parkowa 11, 13

*Willa „Fundner”
Źródło: Mateusz Jellin*

*Willa „Hedwig”
Źródło: Mateusz Jellin*

Willa „Fundner” została wybudowana ok. 1910 roku przez dr Artura Fundnera. Była to dwukondygnacyjna willa z mieszkalnym poddaszem, osadzona na licowanym rustykalnym kamieniem cokole, kryta ceramicznym dachem mansardowym. W dolnej połaci dachu umieszczono murowaną facjatę, zwieńczoną trójkątnym szczytem. Facjatę okryto dachem dwuspadowym. W elewacji frontowej znajdował się trójboczny wykusz zwieńczony balkonem. W narożnej osi zlokalizowano wejście do budynku, poprzedzone wgłębnym gankiem okrytym dachem trzyspadowym, wspartym na kolumnach za pośrednictwem stylizowanego belkowania. Nad gankiem umieszczono loggie.

Willa „Hedwig” została wzniesiona ok. 1905 roku. Posiada rozczłonkowaną bryłę ze zróżnicowaną ilością kondygnacji, wraz z mieszkalnym poddaszem. Przykryta jest dachem dwuspadowym, wielospadowym oraz naczółkowym. Budynek jest osadzony na licowanym rustykalnym kamieniem cokole do wysokości pierwszej kondygnacji. W budynku zastosowano bogaty detal architektoniczny: ryzality, wykusze, loggie i balkony w konstrukcji ryglowej oraz charakterystyczną dla Dolnego Śląska konstrukcją szachulcową.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Bukowy Hotel

Źródło: Archiwum autora

W 2011 roku przeprowadzono prace adaptacyjno-rewitalizacyjne. Dwie wille zostały ze sobą połączone łącznikiem wzbogaconym w detal architektoniczny, markujący mur pruski. Wnętrza zostały zmodernizowane i dostosowane do potrzeb gości hotelowych. W obiekcie znajduje się ponad 70 miejsc noclegowych, restauracja, kawiarnia oraz sala konferencyjna. Hotel posiada również bogatą ofertę leczniczą.

Willa „Rheingold”

d. Charlotten-Straße

ob. ul. Kryniczna 3

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków

Willa „Rheingold”
Źródło: Mateusz Jellin

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

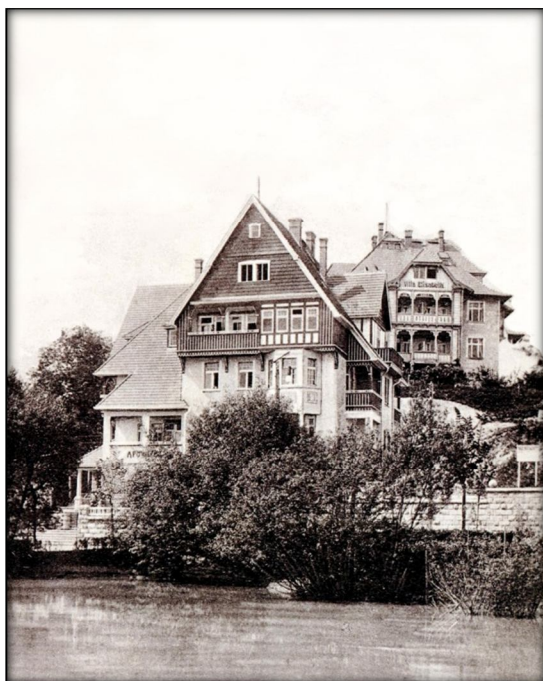
Willa wybudowany ok. 1910 roku. Pensjonat prowadzili kolejno: Klara Strecke (od 1914), Ernst Seidler (od 1926), Elisabeth Theuer (od 1930) i Margarete Hosse (od 1938). W latach 1949-2008 budynek funkcjonował jako Dom Wczasowy „Świt”.

Bryła budynku jest silnie rozczłonkowana, o zróżnicowanej ilości kondygnacji. Przykryta różnymi rodzajami dachów - od jedno do trzyspadowego, naczółkowym, pulpitowym, etc. Na uwagę zwraca różnorodność rozwiązań architektonicznych: parterowy ganek wsparty na kolumnach, umieszczony w narożu budynku, ryzality zwieńczone iglicą lub blaszaną kopułką, liczne balkony, loggie, pawilon oraz elementy konstrukcji szachulcowej jak również różnego kształtu okna.

Willa „Anneliese”

d. Georg-Haase-Straße

ok. ul. Parkowa 9

Willa „Anneliese”

Źródło: Mateusz Jellin

Źródło: Archiwum autora

Willa wybudowana ok. 1910 r. przez firmę Andreea Ernsta dla sióstr Klose naprzeciwko placu kuracyjnego. Budynek wyposażono w duże pokoje z balkonami, centralne ogrzewanie oraz w windę osobowa. Od 1930 roku należała do radcy sanitarnego dr Hermanna Bauke, który dokonał modernizacji II piętra. Willę w tym czasie nazywano „Haus Bauke”. Na parterze budynku znajdowała się apteka należąca do Anne Wollsdorf, dzierżawiona przez Johanna Kusieka (funkcjonująca do 1954 roku) oraz pracownia malarstwa dekoracyjnego Felixa Mende.

Willa posiada zróżnicowaną bryłę o różnej ilości kondygnacji, dostosowaną do dużego spadku terenu. Jest to budynek murowany, z elementami szachulcowymi, z użytkowym dwukondygnacyjnym poddaszem. W elewacji frontowej wyróżnia się trójboczny wykusz z balkonem wspartym na kolumnach oraz odeskowane poddasze, wysunięte przed lico muru zwieńczone trójkątnym szczytem. W narożu umieszczono parterowy ganek wejścia wsparty na kolumnach, a nad gankiem podwieszany drewniany balkon.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Willa „Sanssouci”*d. Georg-Haase-Straße**ok. ul. Ogrodowa 1**Willa „Sanssouci”**Źródło: Na podstawie „Dawna Polanica-Zdrój. Architektura i ludzie”**Źródło: Archiwum autora*

Willa należy do jednego z najstarszych budynków w Polanicy-Zdroju. Została zbudowana w 1878 roku przez rodzinę Foltmannów z Wrocławia, później była wyłączną własnością Hedwig Foltmann, żony Paula Lejeune-Junga.

Willa to budynek murowany, jednokondygnacyjny, osadzony na cokole licowanym kamieniem rustykalnym. Bryła budynku przykryta jest dachem dwuspadowym, ze znacznie wysuniętym okapem na kroksztynach. W elewacji frontowej tylnej - w części środkowej - znajduje się ryzalit dwukondygnacyjny zwieńczony trójkątnym szczytem kryty blaszanym dwuspadowym dachem. Kondygnacje oddzielone są od siebie gzymsem. Na poziomie parteru umieszczony jest taras wraz wejściem do budynku. Budynek po kapitalnym remoncie.

Willa „Heideschlössen”*d. Helenen-Straße**ok. ul. Matuszewskiego 2**Willa „Heideschlössen”**Źródło: Na podstawie „Dawna Polanica-Zdrój. Architektura i ludzie”**Źródło: Archiwum autora*

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Willa należy do grupy budynków wybudowanych już w XIX wieku tj. w 1884 roku. Jest to budynek dwukondygnacyjny, murowany, z użytkowym poddaszem. Bryła budynku przykryta dachem dwuspadowym, z wydatnym okapem. Osadzona jest na wysokim cokole, okrytym licowanym kamieniem. W elewacji frontowej - na wysokości parteru w środkowej osi - znajdują się kamienne schody prowadzące do wejścia. Podest wejścia zabezpieczony jest metalową balustradą. Oś środkowa przykryta jest dachem dwuspadowym. Elewacje boczne są wzbogacone ryzalitami, zwieńczonymi tarasami o ażurowych balustradach.

Willa „Berghaus”

d. Schwedeldorfer-Straße bis Wenzel-Hoffmann- Straße

Bahnhof- Straße Und weiter Heuscheuer-Straße

ok. ul. Zdrojowa 17

Willa „Berghaus”

Źródło: Na podstawie „Dawna Polanica-Zdrój. Architektura i ludzie”

Źródło: Archiwum autora

Pierwotnie w tym miejscu stał budynek mieszkalny "Berghaus", należący do szewca Franza Klara, pochodzący z 2. poł. XIX w. Obecny obiekt (z zachowaniem pierwotnej nazwy) wybudowany został ok. 1910 roku przez firmę Otto Büttnera. Znajdowały się tutaj pokoje do wynajęcia, zakład krawiecki Josefy Cischeck oraz sklep rybny Karla Scheela z Dusznik-Zdroju. Od lat 20. XX wieku w budynku mieszkali pracownicy huty szkła kryształowego Franza Wittwera.

Budynek jest zachowany w bardzo dobrym stanie. Jest to obiekt dwukondygnacyjny, murowany. Na uwagę zwracają lukarny w konstrukcji ryglowej w dachu trzyspadowym, odeskowane pionowo balustrady balkonu wraz z koronkowymi zakończeniami oraz słupy balkonów zdobione zaciosami.

Willa „Victoria”

d. Helenen-Straße

ok. ul. Matuszewskiego 4

Willa „Victoria”

Źródło: Na podstawie „Dawna Polanica-Zdrój. Architektura i ludzie”

Źródło: Archiwum autora

Willa „Victoria” - obecnie hotel Jantar - jest kolejnym przykładem tzw. architektury uzdrowskiej, o typowych walorach reprezentacyjnych. Budynek został wybudowany w 1905 roku, w latach 1910-1915 rozbudowany o skrzydło północno-zachodnie.

Budynek posiada silnie rozczłonkowaną bryłę. Postawiony jest na cokole licowanym kamieniem rustykalnym. Posiada mieszkalne poddasze oraz suterенę na poziomie parteru. Willę okrywają dachy trzy - i czterospadowe jak również mansardowy z naczólkami. Na uwagę zwracają charakterystyczne bogate elementy architektoniczne: ryzality, trójboczne wykusze w tym wykusz zakończony kopułką z iglicą w osi bocznej, drewniane loggie, balkony jak również elementy konstrukcji szachulcowej.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

8.1.2. Udokumentowane budynki znajdujące się w Polanicy-Zdrój do 1945 roku

W celu prezentacji nazw budynków oraz ich wcześniejszej lokalizacji niniejsze zestawienie zostało opracowane na podstawie bibliografii dotyczącej historii Polanicy-Zdroju. Budynki wymienione w tabeli (Tab. 1) znajdują się na planie z 1911 roku oraz późniejszym z 1925 roku. Część ujętych obiektów (ok. 85%) znajduje się w Gminnej Ewidencji Zabytków. Niektóre obiekty nie istnieją, jednakże nadal stanowią historyczną ciekawostkę publikowaną w albumach dotyczących architektury Polanicy-Zdroju Zbigniewa Franczukowskiego – „Spojrzenie w przeszłość”; Wydawnictwo „Press-Forum” Polanica-Zdrój 2010.

Tab. 1. Udokumentowane budynki znajdujące się w Polanicy-Zdrój do 1945 roku

L P	Nazwa budynku przed 1945 r.	Obecna funkcja obiektu	Czas powstania	Adres obecny	Adres przed 1945 r.	G E Z
1.	Willa „Frohsinn”	Budynek mieszkalny	ok. 1932 r.	ul. Boczna 2	Helenen-Strasse	
2.	Pensjonat „Landhäuschen”	Budynek nie istnieje	1875 r.	ul. Bystrzycka	Weistriz-Strasse	
3.	Willa „Knusperhäuschen”	Budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	ul. Bystrzycka 1	Weistriz-Strasse	
4.	Willa „Zimpel”	Budynek mieszkalny	ok. 1923 r.	ul. Bystrzycka 3	Weistriz-Strasse	
5.	Zimpel”/piwiarnia, winiarnia, delikatesy	Budynek mieszkalny	ok. 1913 r.	ul. Bystrzycka 7	Weistriz-Strasse	V
6.	Pensjonat „Rosa”	Apteka Fenix	ok. 1905 r.	ul. Bystrzycka 9	Weistriz-Strasse	
7.	Willa „Andreas Hofer”	Budynek mieszkalny	ok. 1938 r.	ul. Bystrzycka 10	Weistriz-Strasse	V
8.	Willa „Baumert”	Budynek mieszkalny	ok. 1913 r.	ul. Bystrzycka 11	Weistriz-Strasse	V
9.	Willa „Dorothea”	Budynek mieszkalny	ok. 1907 r.	ul. Bystrzycka 13	Weistriz-Strasse	V
10.	Willa „Inselhaus”	Budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	ul. Bystrzycka 16	Weistriz-Strasse	
11.	Willa „Habsburg”	ob. Foto- Centrum/Budynek mieszkalny	ok. 1913 r.	ul. Bystrzycka 19	Weistriz-Strasse	V
12.	Willa „Forelle”	Budynek mieszkalny	ok. 1932 r.	ul. Bystrzycka 22	Weistriz-Strasse	V
13.	Willa „Waldfrieden”	Budynek mieszkalny	k. XIX w.	ul. Bystrzycka 24	Weistriz-Strasse	V
14.	Willa „Haus am Bache”	Budynek mieszkalny	ok. 1923 r.	ul. Bystrzycka 35	Weistriz-Strasse	V
15.	Willa „Adler”	Budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	ul. Bystrzycka 37	Weistriz-Strasse	
16.	Willa „Lerch”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Bystrzycka 43	Weistriz-Strasse	V
17.	Pensjonat „Monzka”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Bystrzycka 30 i 32	Weistriz-Strasse	
18.	Pensjonat „Stilles Glück”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Bystrzycka 65	Weistriz-Strasse	
19.	„Haus zur Linde”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Cicha 3	Stiller-Weg	V
20.	Willa „Friedeck” i „Ehrenfels”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Cicha 4,6	Stiller-Weg	V
21.	„Kunsthau Koppel”	Budynek mieszkalny	1927 r.	ul. Cicha 8	Stiller-Weg	
22.	Willa „Bergheimat”	Budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	ul. Cicha 21	Stiller-Weg	
23.	Willa „Reichert” później „Wilhelmine”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r./1915 r.	ul. Chopina 3	Friedrich-Strasse	V
24.	Willa „Sonnenschein”	Budynek mieszkalny	ok. 1927 r.	ul. Chopina 4	Friedrich-Strasse	
25.	Willa „Hildegard”	Budynek mieszkalny	1925-1930 r.	ul. Chopina 5	Friedrich-Strasse	V
26.	Willa „Roseneck”	Budynek mieszkalny	1925 r.	ul. Chopina 6	Friedrich-Strasse	V
27.	Willa „Lidwina”	Budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	ul. Chopina 9	Friedrich-Strasse	V
28.	Willa „Thielhorn”	D.W. Storczyk I	ok. 1910 r.	ul. Chrobrego 3	Eduard-Strasse	V

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

			modernizacja a 1920 r.			
29.	Willa „Kutzke am Walde”, później „Heilborn” i „Abendfrieden”	Budynek mieszkalny	po. 1913 r. pocz. XX w.	ul. Chrobrego 7	Eduard-Strasse	V
30.	Willa „Ilex” później „Bismarck”	Budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	ul. Chrobrego 9	Eduard-Strasse	
31.	Pensjonat „Bellevue”	Urząd Miejski	ok. 1913 r.	ul. Dąbrowskiego 3	Wenzel-Hoffmann-Strasse	V
32.	Willa „Fortuna”, „Gottfried”, „Vier Jahreszeiten”	Budynek mieszkalny	1905/1920/ 1930 r.	ul. Dąbrowskiego 4	Wenzel-Hoffmann-Strasse	V
33.	Pensjonat „Ruth”	Budynek mieszkalny	1910/1920 r.	ul. Dąbrowskiego 5	Wenzel-Hoffmann-Strasse	V
34.	Pensjonat „Margot”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Dąbrowskiego 6	Wenzel-Hoffmann-Strasse	V
35.	Willa „Marya”	Budynek mieszkalny	1908 r.	ul. Dąbrowskiego 7	Wenzel-Hoffmann-Strasse	V
36.	Willa „Enzian”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Dębowa 1	Wenzel-Hoffmann-Strasse	V
37.	Pensjonat „Heideröschchen”	Budynek mieszkalny	ok. 1907 r.	ul. Dębowa 3	Wenzel-Hoffmann-Strasse	V
38.	Willa „San Remo”	Budynek mieszkalny	1915-1920	ul. Dębowa 9	Eichendorff-Strasse	V
39.	Willa „Rudel”	Budynek mieszkalny	1925 r.	ul. Dębowa 11	Eichendorff-Strasse	V
40.	Willa „Sonnenburg”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Dębowa 12	Eichendorff-Strasse	V
41.	Pensjonat „Erna”	Budynek w Zespole Sanatoriów Dziecięcych „Leśny Ludek”	1915-1920	ul. Dębowa 14	Eichendorff-Strasse	V
42.	„Hindenburg”	Budynek w Zespole Sanatoriów Dziecięcych „Leśny Ludek”	1931 r.	ul. Dębowa 14	Eichendorff-Strasse	
43.	Pensjonat „Karlshöhe”	Budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	ul. Dębowa 15	Eichendorff-Strasse	V
44.	„Zur Geduld” – karczma leśna		XIX/XX w	ul. Dębowa 16	Eichendorff-Strasse	V
45.	„Idyll” - kawiarnia	Budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	ul. Dębowa 23	Eichendorff-Strasse	
46.	Pensjonat „Wecke”	Budynek mieszkalny	I. 30-te XX w.	ul. Elsterska 2	Paul-Keller-Strasse	V
47.	Pensjonat „Lewandowski”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Elsterska 4	Paul-Keller-Strasse	V
48.	Willa „Förser”	Budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	ul. Elsterska 6	Paul-Keller-Strasse	V
49.	Pensjonat „Zur Aussicht”	Budynek mieszkalny	1905 r.	ul. Fabryczna 1	Falkenhainer-Strasse	V
50.	Pensjonat „Mignon”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Fabryczna 2	Falkenhainer-Strasse	V
51.	Pensjonat „Wiesenhof”	Budynek mieszkalny	ok. 1913 r.	ul. Fabryczna 4	Falkenhainer-Strasse	V
52.	Pensjonat „Herzlieb”, „Leopoldshöh”	Ośrodek Wypoczynkowy Rehabilitacyjny	ok. 1910 r.	ul. Górska 4	Berg-Strasse	V

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

		&SPA „Stary Zdrój”				
53.	Pensjonat „Rautendelein”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Górska 13	Berg-Strasse	
54.	Willa „Annelies”	Willa „Lidia”	ok. 1935 r.	ul. Górska 14	Berg-Strasse	
55.	Willa „Christoph”	Budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	ul. Górska 16	Berg-Strasse	
56.	Willa „Alpenveilchen”	Willa „Bratek”		ul. Górska 24	Berg-Strasse	V
57.	Willa „Halali”	Budynek mieszkalny	1937 r.	ul. Górska 30	Berg-Strasse	
58.	Pensjonat „Schitting”	Budynek mieszkalny	ok. 1923 r.	ul. Harcerska 1	Promenaden-Weg	V
59.	Willa „Treu Deutsch”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Harcerska 2	Promenaden-Weg	V
60.	Willa „Paula”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Harcerska 3	Promenaden-Weg	V
61.	Pensjonat „Edeltraut”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Harcerska 4	Promenaden-Weg	V
62.	Pensjonat „Konrad”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Harcerska 8	Promenaden-Weg	
63.	Willa „Russ”	Budynek mieszkalny	ok. 1932 r.	ul. Harcerska 12	Promenaden-Weg	
64.	Willa „Schneider” oraz sklep kolonialny	Budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	ul. Harcerska 16	Promenaden-Weg	
65.	Pensjonat „Marcella”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Harcerska 17	Promenaden-Weg	V
66.	Pensjonat „Ida”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Harcerska 19	Promenaden-Weg	V
67.	Pensjonat „Antonius”	Budynek mieszkalny	ok. 1923 r.	ul. Hutnicza 3	Weistritz-Strasse	
68.	Willa „Elisabeth”	D.W. „Świt 1”	ok. 1905/1925 r.	ul. Kamienna 1	von Steinmann-Strasse	V
69.	Willa „Luitgardisheim”	Pensjonat „Dom pod Świerkami”	ok. 1923 r.	ul. Kamienna 2	von Steinmann-Strasse	V
70.	Willa „Liesel”	Willa „Zorza”	ok. 1925 r.	ul. Kamienna 3	von Steinmann-Strasse	V
71.	Willa „Albert”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Kamienna 6	von Steinmann-Strasse	
72.	Willa „Caritas”	Dom opieki	ok. 1900 r.	ul. Kamienna 8	von Steinmann-Strasse	V
73.	Willa „Grüner Wald”	Gospoda „Altheide”	k. XIX w.	ul. Kłodzka 1	Schwedeldorfer-Strasse	V
74.	Willa „Erlkönig”	Budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	ul. Kłodzka 6	Schwedeldorfer-Strasse	
75.	Pensjonat „Waldeck”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Kłodzka 10	Schwedeldorfer-Strasse	
76.	Willa „Helmut”	Budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	ul. Kilińskiego 21	Promenaden-Weg	
77.	Willa „Waldschlösschen”	Pensjonat „Zameczek”	ok. 1905 r.	ul. Konopnickiej 1	Sprudel-Strasse	
78.	Pensjonat „Neptun”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Konopnickiej 3	Sprudel-Strasse	
79.	Willa „Würzburg”	Budynek mieszkalny	1920 r.	ul. Konopnickiej 4	Sprudel-Strasse	V
80.	Klosterhof		1911 r.	ul. Kościelna 1	Hofefelder-Weg	V
81.	Willa „Zum alten Fritz”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Krasieńskiego 2	Kapellen-Weg	V
82.	Pensjonat „Johanna”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Krasieńskiego 5	Kapellen-Weg	V
83.	Willa „Bergfrieden”	Sanatorium „Szarotka”	ok. 1905 r.	ul. Kruczkowskiego 7	Neufalkenhain	V
84.	Willa „Edelweiß”	Sanatorium „Szarotka”	ok. 1905 r.	ul. Kryniczna 1	Charlotten-Strasse	
85.	Willa „Völkelhaus”	Pensjonat „Góralka”	ok. 1920 r.	ul. Kryniczna 2	Charlotten-Strasse	
86.	Willa „Rheingold”	D.W. „Świt 2”	ok. 1908 r.	ul. Kryniczna 3	Charlotten-Strasse	V
87.	Willa „Balzer” później „Zweitannenhaus”	Sanatorium „Korab”	ok. 1905 r.	ul. Kryniczna 5	Charlotten-Strasse	
88.	Willa „Margarete”	Sanatorium „Korab”	ok. 1905 r.	ul. Kryniczna 5	Charlotten-Strasse	
89.	Willa „Schau ins Land”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Kryniczna 13	Charlotten-Strasse	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

90.	Willa „An der Bergelehne”	Willa „Jasio”	ok. 1937 r.	ul. Kryniczna 17	Charlotten-Strasse	
91.	Willa „Hatscher”	Pensjonat „Jasny Dwór”	ok. 1910 r.	ul. Leśna 6	Walddorfer-Strasse	V
92.	Willa „Squarra”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Leśna 8	Walddorfer-Strasse	
93.	Willa „Ernst”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Leśna 10	Walddorfer-Strasse	
94.	Willa „Liane”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Leśna 10	Walddorfer-Strasse	
95.	Willa „Sossner”, „Magda”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Lipowa 1	Linden-Strasse	V
96.	Willa „Wartburg”	Miejskie Centrum Kultury	ok. 1905 r.	ul. Lipowa 2		V
97.	Willa „Plaskuda”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Lipowa 3	Linden-Strasse	V
98.	Pensjonat „Rana”	Budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	ul. Lipowa 4	Linden-Strasse	V
99.	Pensjonat „Merkur”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Lipowa 7	Linden-Strasse	V
100	Willa „Elfriede”	Willa „Tilia”	ok. 1910/1920 r.	ul. Lipowa 9	Linden-Strasse	
101	Willa „Oberschlessien”	Budynek mieszkalny	1925-1930	ul. Łąkowa 2	Auen Weg	V
102	Willa „Weisheit”	Budynek mieszkalny	ok. 1928 r.	ul. Łąkowa 6	Auen Weg	
103	Willa „Sieglinde”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Mariańska 1	Marien-Weg	V
104	Willa „Marienhöh”	Budynek mieszkalny	ok. 1907 r.	ul. Mariańska 3	Marien-Weg	V
105	Willa „Heideschlösschen”	Budynek mieszkalny	1884 r.	ul. Matuszewskiego 2	Helenen-Strasse	V
106	Willa „Viktoria”	D.W. Jantar	ok. 1905r., 1910-1915	ul. Matuszewskiego 4	Helenen-Strasse	V
107	Willa „Diana”, „Bergmannsruh”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Matuszewskiego 6	Helenen-Strasse	V
108	Willa „Walhalla”	Pensjonat „Villa Polanica”	pocz. XX w.	ul. Matuszewskiego 8	Helenen-Strasse	V
109	Pensjonat „Hertha”	Budynek mieszkalny	ok. 1905-1910	ul. Matuszewskiego 10	Helenen-Strasse	V
110	Pensjonat „Ilse”	Budynek mieszkalny	ok. 1905-1910	ul. Matuszewskiego 12	Helenen-Strasse	V
111	Willa „Teller”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Matuszewskiego 16	Helenen-Strasse	V
112	Willa „Sanssouci”	Budynek mieszkalny	ok. 1878 r.	ul. Ogrodowa 1	Georg-Haase-Strasse	V
113	Willa „Carmen”	Sanatorium „Carmen” Zespół Uzdrawisk Kłodzkich	ok. 1910 r.	ul. Ogrodowa 3	Georg-Haase-Strasse	V
114	Willa „Helene”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Ogrodowa 7	Georg-Haase-Strasse	V
115	Pensjonat „Marianne”	Budynek nie istnieje	ok. 1910 r.	ul. Ogrodowa	Georg-Haase-Strasse	
116	Willa „Marx”	Budynek mieszkalny	1927 r.	ul. S. Okrzei 5	Herbert-Norkus-Weg	
117	Willa „Georg”	Budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	ul. S. Owcza 2	Am Schaarberg	V
118	Willa „Adele”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. S. Owcza 4	Am Schaarberg	V
119	Willa „Waldesheim”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. S. Owcza 14	Am Schaarberg	V
120	Willa „Anneliese”, „Bauke”- Apteka	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Parkowa 9	Georg-Haase-Strasse	V
121	Willa „Fundner”	Hotel Bukowy	pocz. XX w.	ul. Parkowa 11	Georg-Haase-Strasse	V

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

122	Willa „Hedwig”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Parkowa 13	Georg-Haase-Strasse	
123	Willa „Gerda”	D.W. „Storczyk 1”	ok. 1910 r.	ul. Parkowa 19	Georg-Haase-Strasse	V
124	Willa „Clara”	Hotel „Jantar”	ok. 1905 r.	ul. Parkowa 17	Georg-Haase-Strasse	V
125	Willa „Glatzer Rose”	D.W. „Storczyk 2”	ok. 1910 /1920 r.	ul. Parkowa 21	Georg-Haase-Strasse	V
126	Willa „Lessig”	D.W. „Storczyk 3 Patria”	ok. 1900 r.	ul. Parkowa 23	Georg-Haase-Strasse	V
127	Pensjonat „Charlotte”	Dom mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Piastowska 1	Herbert-Strasse	V
128	Pensjonat „Zimmermann”	Willa „Alexandra”	ok. 1905 r.	ul. Piastowska 3	Herbert-Strasse	V
129	Pensjonat „Eichendorff”	Dom mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Piastowska 4	Herbert-Strasse	V
130	Pensjonat „Birkenhof”	Dom mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Piastowska 5	Herbert-Strasse	V
131	Pensjonat „Lohengrin”	Dom mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Piastowska 6	Herbert-Strasse	V
132	Willa „Georg”	Dom mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Piastowska 8	Herbert-Strasse	V
133	Pensjonat „Hand”	Dom mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Piastowska 9	Herbert-Strasse	
134	Willa „Wolfgang”	Dom mieszkalny	1925- 1930	ul. Piastowska 11	Herbert-Strasse	V
135	Pensjonat „Haunrex”	Dom mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Piastowska 17	Herbert-Strasse	
136	Pensjonat „Eigen”	Dom mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Piastowska 18	Herbert-Strasse	V
137	Willa „Bayern”	Dom mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Rybna 4	Forellen-Weg	
138	Willa „Erlengrund”	Dom mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Rybna 11	Forellen-Weg	
139	Pensjonat „Adlersh�h”	Dom mieszkalny	ok. 1900 r.	ul. Rybna 13	Forellen-Weg	
140	Willa „Theresia”	Dom mieszkalny	ok. 1913 r.	ul. Spacerowa 1	Von der Goltz-Weg	V
141	Willa „Birkenhorst”	Budynek mieszkalny	1932 r.	ul. Sportowa 2	Strandbad-Strasse	
142	Willa „Gisela”	Budynek mieszkalny	1935 r.	ul. Trauguta 8	Ditrich-Eckert-Strasse	
143	Willa „Am Waldessaum”	Budynek mieszkalny	1935 r.	ul. Trauguta 10	Ditrich-Eckert-Strasse	
144	Willa „Neuland”	Budynek mieszkalny	1938 r.	ul. Trauguta 15	Ditrich-Eckert-Strasse	
145	Willa „Sonnenblick”	Budynek mieszkalny	XIX/XX w.	ul. Tuwima 7	Neufalkenhain	
146	Willa „Annahof”	Komisariat Policji	1905 r.	ul. Warszawska 1	Bahnhof-Strasse	
147	Pensjonat „Heimchen”	Budynek mieszkalny	XIX/XX w.	ul. Warszawska 2	Bahnhof-Strasse	V
148	Willa „Friedrich-Wilhelm”	Budynek mieszkalny	1905 r.	ul. Warszawska 3	Bahnhof-Strasse	V
149	Willa „Hermannsruh”	Budynek mieszkalny	1905 r.	ul. Warszawska 4	Bahnhof-Strasse	V
150	Willa „Luise”	Budynek mieszkalny	1920-1925	ul. Warszawska 7	Bahnhof-Strasse	V
151	Willa „Leonhard”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Warszawska 8	Bahnhof-Strasse	V
152	Willa „Büttner”	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.	ul. Warszawska 9	Bahnhof-Strasse	V
153	Willa „Ziebold”	Budynek mieszkalny	ok. 1925 r.	ul. Warszawska 19	Bahnhof-Strasse	
154	Willa „Krebs”	Budynek mieszkalny	1925-1930	ul. Warszawska 21	Bahnhof-Strasse	V
155	Pensjonat „Zur B�rse”	Budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	ul. Warszawska 25	Bahnhof-Strasse	V
156	Pensjonat „Eisenbahn”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Warszawska 27	Bahnhof-Strasse	V
157	Zajazd „Erholung”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Aleja Wojska Polskiego 1	H�llental-Strasse	V
158	Pensjonat „D�rner” „Martha”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Aleja Wojska Polskiego 3	H�llental-Strasse	V
159	Pensjonat „Hohenzollern”	Budynek mieszkalny	ok. 1913/1928 r.	ul. Aleja Wojska Polskiego 4	H�llental-Strasse	V
160	Pensjonat „Daheim”	Budynek mieszkalny	ok. 1905/1920 r.	ul. Aleja Wojska Polskiego 6	H�llental-Strasse	V
161	Pensjonat „Von der	Budynek mieszkalny	ok. 1906 r.	ul. Aleja Wojska	H�llental-Strasse	V

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

	Goltz"			Polskiego 10		
162	Pensjonat „Angelika” „Bertha”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Aleja Wojska Polskiego 14	Höllental-Strasse	V
163	Willa „Peter”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Aleja Wojska Polskiego 16	Höllental-Strasse	V
164	Willa „Schwälbchen”	Budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	ul. Aleja Wojska Polskiego 54	Höllental-Strasse	V
165	Pensjonat „Wittig Heim”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Aleja Wojska Polskiego 58	Höllental-Strasse	V
166	Pensjonat „Cäcilie”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Zakopiańska 8	Helenen-Strasse	V
167	Pensjonat „Jericho”	Budynek mieszkalny	ok. 1915 r.	ul. Zakopiańska 10	Helenen-Strasse	
168	„Ulrichhäusel”- gospodarstwo chłopskie	Budynek nie istnieje	k. XVIII w.	na miejscu ob. Rozlewni Wód Mineralnych	Früher von Schwedeldorfer- Strasse bis Wenzel- Hoffmann-Strasse – Bahnhofstrasse und weiter Heuscheur- Strasse	
169	Zajazd „Zur Hoffnung”	Budynek mieszkalny	poł. XIX w.	ul. Zdrojowa 3	Früher von...	V
170	Zajazd „Zur Reichskrone”	Budynek nie istnieje znany jako „Pod Strzechą”	XIX/XX w.	ul. Zdrojowa 3	Früher von...	
171	„Frieben”-piekarnia, cukiernia, kawiarnia	Budynek mieszkalny	ok. 1900 r.	ul. Zdrojowa 7	Früher von...	V
172	„Zur Weistritz”- rzeźnia, gospoda	Restauracja „Karamba”	k. XIX w.	ul. Zdrojowa 11	Früher von...	V
173	Dom „Tyroler Hof”	Hotel Europa/pierwotny budynek nie istnieje	1887 r.	ul. Zdrojowa 15	Früher von ...	
174	Pensjonat „Berghaus”, „Familinheim III”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Zdrojowa 17	Früher von...	V
175	Pensjonat „Haus am Berg”	Budynek mieszkalny	XIX/XX w.	ul. Zdrojowa 19	Früher von...	
176	Pensjonat „Silberquelle”	Budynek mieszkalny	XIX/XX w.	ul. Zdrojowa 20	Früher von...	V
177	Pensjonat „Darmstadt”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Zdrojowa 22	Früher von...	V
178	Pensjonat „Germania”	Budynek mieszkalny	ok. 1905- 1910	ul. Zdrojowa 23	Früher von...	V
179	Pensjonat „Emma”	Budynek mieszkalny	ok. 1921 r.	ul. Zdrojowa 24	Früher von...	V
180	„Herbertsruh”- cukiernia i kawiarnia	Budynek nie istnieje	ok. 1905 r.	przy ul. Zdrojowa 24	Früher von...	
181	Pensjonat „Libelle/Grille”	Budynek mieszkalny	1905-1910	ul. Zdrojowa 25/27	Früher von...	V
182	Willa „Barbara”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Zdrojowa 30	Früher von...	
183	Pensjonat „Monica”	Budynek mieszkalny	ok. 1913 r.	ul. Zdrojowa 31	Früher von...	V
184	Pensjonat „Berolina”	Budynek mieszkalny	ok. 1920 r.	ul. Zdrojowa 33	Früher von...	V
185	Willa „Gloria”	Budynek mieszkalny	ok. 1930 r.	ul. Zdrojowa 45	Früher von...	
186	Willa „Klara- Elisabeth”	Budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	ul. Zdrojowa 59	Früher von...	
187	Dom Inspekcyny/Willa Idyll	Budynek mieszkalny	1874 r.	ul. Zdrojowa 37	Früher von...	
188	Willa „Almrausch”	Budynek mieszkalny	ok. 1935 r.	ul. Zdrojowa 61	Früher von...	
189	Pensjonat „Silesia”	Budynek mieszkalny	ok. 1905 r.	ul. Alei Zwycięzców 9	Gabelline	V

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

190	Pensjonat „Oranienburg”	Budynek mieszkalny	ok. 1909 r.	ul. Żeromskiego 2	Neufalkenhain	V
191	Pensjonat „Birkenschlösschen”	Budynek mieszkalny	ok. 1900 r.	ul. Żeromskiego 5	Neufalkenhain	V
192	Pensjonat „Daheim”	Budynek mieszkalny	ok. 1910 r.	ul. Żeromskiego 11	Neufalkenhain	

8.2. Obiekty sakralne

W przestrzeni miejskiej wyróżniają się obiekty sakralne świadczące o religijnej tradycji lokalnej społeczności. W Polanicy-Zdroju koegzystowały ze sobą religie katolicka, ewangelicka, jak również społeczność żydowska. Wraz z rozwojem miasta zostały wybudowane dwie świątynie - kościół katolicki w 1912 roku oraz ewangelicki w 1916 roku. Kościół ewangelicki nie przetrwał do naszych czasów. Natomiast zachował się cmentarz ewangelicki. O przywiązaniu do tradycji religijnej świadczą również liczne kapliczki przydrożne (Tab. 2).

Tab. 2. Obiekty sakralne zlokalizowane na terenie Polanicy-Zdroju

Lp.	Nazwa	Ulica	Nr
1	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP	Kościelna	
2	Plebania	Kamienna	8
3	Cmentarz katolicki przy kościele. P.w. Wniebowzięcia NMP	Kościelna	
4	Kaplica p.w. św. Antoniego (Nowy Wielisław)	Kościuszki	przy nr 6
5	Kapliczka przydrożna przy kaplicy p.w. św. Antoniego	Kościuszki	przy nr 6
6	Kapliczka przy domu mieszkalnym	Kościuszki	przy nr 10
7	Kapliczka przy domu mieszkalnym	Bystrzycka	przy nr 8
8	Kapliczka	Głowackiego	
9	Kapliczka przy domu mieszkalnym	Okrzei	1
10	Kapliczka przy domu mieszkalnym	Sienkiewicza	przy nr 8
11	Kapliczka	Wojska Polskiego	
12	Kapliczka p.w. św. Wawrzyńca	Zdrojowa	przy nr 40
13	Kapliczka p.w. NMP	Zdrojowa/Tranzytowa	
14	Klasztor SS Urszulanek	Fabryczna	8

Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny

*Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
Źródło: Archiwum autora*

Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny położony jest na wzgórzu kościelnym, widoczny niemalże z każdego punktu Polanicy-Zdroju. Wyznacza oś widokową w kierunku północnym, wschodnim oraz zachodnim na dolinę miasta.

W 1906 roku w celu przybliżenia posług religijnych mieszkańcom Polanicy oraz kuracjuszom rada parafialna założyła Fundację Budowy Kościoła. Plany świątyni zostały wykonane trzy lata później przez Ludwiga Schneidera z Wrocławia. Realizacji zlecenia podjął się mistrz murarski Andreas Ernst z Kłodzka. Kamień węgielny uroczyście wmurował wikariusz generalnego hrabstwa kłodzkiego prałat dr. Edmund 10 czerwca 1911 roku. Prace przebiegały sprawnie i już 9 listopada 1911 roku mistrz blacharski Gellrich z Kłodzka zwieńczył wieżę kościelną hełmem. Świątynię konsekrował 8 lipca 1912 roku biskup surfagan praski dr Wenzl Frind. W 1923 roku świątynia została podniesiona do rangi kościoła parafialnego.

Kościół jest świątynią neobarokową z elementami post secesyjnymi, jednonawową z transeptem oraz wielobocznie zamkniętym prezbiterium. Budowla posiada rozczłonkowaną bryłę, zaakcentowaną wieżą, zwieńczoną smukłym baniastym hełmem. Ołtarz główny wykonano z drewna lipowego i sosnowego (według projektu Ludwiga Schneidera). Ołtarze boczne i jeden z konfesjonałów wykonało Stowarzyszenie Mistrzów Stolarskich z Nysy (drugi konfesjonał wykonał w 1938 roku stolarz Wagner z Kłodzka). Umieszczony w ołtarzu głównym obraz Matki Boskiej Wniebowziętej (kopia dzieła Bartolomé Estebana Murillo) namalował Oswald Völkel z Monachium-Gräfelfing jak również obraz św. Antoniego w ołtarzu bocznym oraz obrazy Drogi Krzyżowej. Witraże w oknach wykonano według projektu malarza Lercha z Düsseldorfu. Organy zbudował w 1914 roku organmistrz Joseph Lux z Łądko-Zdroju. Dzwony zostały wykonane w 1912 roku przez firmę Alberta Bierlinga z Drezna. W 1917 roku skonfiskowano je na potrzeby armii. W 1927 roku w firmie „Bracia Ullrich” z Apoldy, wykonano dzwony „Paulus”, „Franziskus” i „Maria” lecz powtórnie w 1941 roku przekazano je na cele zbrojeniowe (zachował się jedynie wcześniejszy – z 1912 roku – dzwon „Józef”). Podświetlany zegar na wieży kościelnej ufundował w 1924 roku fabrykant Franz Wittwer z okazji narodzin swojego wnuka Klaus Engela.

Plebania/ Willa „Caritas”⁴⁷

Klasztor sióstr Urszulanek

*Klasztor ss. Urszulanek
Źródło: Mateusz Jellin*

Źródło: Archiwum autora

Od 1914 roku Urszulanki posiadały w Polanicy niewielki dom wypoczynkowy położony w przepięknym otoczeniu na samym skraju Piekielnej Doliny. W 1927 roku powstał nowy, większy budynek, połączony ze starym krytym pomostem o długości prawie 14 m. Budynek został przeznaczony na szkołę gospodarczą z pensjonatem dla dziewcząt. Od 1940 roku w budynku mieścił się ośrodek wypoczynkowy niemieckiej nazistowskiej Policji Bezpieczeństwa (SiPo), a następnie obóz dla przesiedleńców nr 151. Zburzono wówczas wieżyczkę z dzwonem oraz usunięto figurę Matki Boskiej z frontu. Od 1946 roku funkcjonował jako sierociniec dla dzieci repatriowanych z Niemiec, prowadzony przez polskie urszulanki. W 1952 roku został przekształcony na Państwowy Dom Dziecka. Urszulanki w 1956 roku na 11 lat wycofały się z Polanicy-Zdroju, wydierżawiając dom zakonny Karmelitankom od Dzieciątka Jezus. Później dom na nowo wyposażono, w 1975 roku kaplica otrzymała nowy ołtarz i witraże. W 2003 roku wymieniono pokrycie dachu, dobudowano zadaszenie nad wejściem od frontu oraz w elewacji tylnej.

Cmentarze

W przestrzeni miejskiej zlokalizowane są następujące cmentarze: cmentarz przykościelny w zespole kościelnym p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny – kilka mogił, cmentarz ewangelicki oraz cmentarz komunalny.

⁴⁷ Budynek przedstawiony na s. 57, 58.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

*Cmentarz ewangelicki
Źródło: Archiwum autora*

Cmentarz ewangelicki założony został w 1924 roku na gruncie odstąpionym przez Zarząd Uzdrowiska. Po II wojnie światowej cmentarz ewangelicki został kompletnie zdewastowany. W 2006 roku wykonano prace rewitalizacyjne. Z ocalałych pomników utworzono jedną aleję, na której szczycie stoi pomnik, dawny nagrobek Kathe Fundner, w który wkomponowana została tablica z napisem: "*PAMIĘCI DAWNYCH EWANGELICKICH MIESZKAŃCÓW POLANICY-ZDROJU. ICH PROCHY ZŁOŻONO TU DO ZIEMI BOŻEJ PRZED 1946 ROKIEM; ZUM GEDENKEN AN DIE EHEMALIGEN EVANGELISCHEN BEWOHNER VON BAD ALTHEIDE IHRE ASHE WURDE HIER VOR 1946 IN DIE GOTTESERDE GEGEBEN*". Wokół zachował się pierwotny drzewostan, gdzie można jeszcze dostrzec zarysy pomników i fragmenty wystających z ziemi nagrobków lub metalowych części.

Pomimo przeprowadzonych prac w 2006 roku, teren cmentarza wymaga uporządkowania. Szczególnie zaniedbana jest roślinność, która zarasta pozostałości mogił. Teren cmentarza wymaga również zabezpieczenia i ogrodzenia.

Kapliczki

Świadectwem tradycji religijnej lokalnej społeczności są rozmieszczone na terenie miasta kapliczki. Nie były one pojmowane tylko jako obiekty wzniesione ku czci świętym, lecz stanowiły wytyczoną przestrzeń - *sacrum*, lub *kościół przydrożny*, w którym odbywały się nabożeństwa. Przykładem jest Kapliczka św. Antoniego w Wielisławiu.

8.3. Budownictwo kolejowe

*Dworzec kolejowy
Źródło: Mateusz Jellin*

Źródło: Archiwum autora

Budynek dworca został wzniesiony ok. 1890 roku. Jest to obiekt murowany, jednokondygnacyjny, z dwukondygnacyjną częścią centralną. Osadzony jest na cokole licowanym rustykalnym kamieniem, okryty dachem dwuspadowym. Elewacja tynkowana, dekorowana cegłą w postaci naroży, obramień okien i drzwi oraz gzymsów. Przykładem budownictwa kolejowego są także wiadukty kolejowe:

- ul. Kościuszki, ul. Warszawska – 1938 rok, wiadukt kolejowy, jednoarkadowy, kamienny,
- ul. Wojska Polskiego – ok. 1890 rok, wiadukt kamienny piaskowcowy, jednoarkadowy,
- ul. Wojska Polskiego – ok. 1890 rok, dwuprzęsłowy, kratownicowy.

8.4. Budynki przemysłowe

Na terenie Polanicy-Zdroju zlokalizowane są budynki przemysłowe, m.in. pełniące funkcje rozlewni wód mineralnych. Pierwszy tego typu obiekt powstał w 1908 roku. Wybudowano wówczas trzykondygnacyjny obiekt z halą produkcyjną, pomieszczeniami socjalnymi, biurami, magazynami i warsztatami. Obecnie jest to Rozlewnia Wód Mineralnych Nr 1 przy ul. Zakopiańskiej 3, należąca do Uzdrowisk Kłodzkich S.A. – Grupa PGU.

Słynną ze swoich wyrobów była szlifiernia kryształów Franza Wittwera, zbudowana w 1912 roku. Zlokalizowana była na działce bezpośrednio przy dworcu kolejowym.

W 1921 roku Franz Wittwer wybudował hutę szkła, która po II wojnie światowej funkcjonowała jako Huta Szkła Gospodarczego „Polanica” przy al. Zwycięzców 6. Obiekt został rozebrany w 2008 roku. Zabudowania szlifierni kryształów przy ul. Warszawskiej 26 (wejście od ul. Zwycięzców 2), mieszczą obecnie Rozlewnie Wód Mineralnych Nr 2, należące do Uzdrowisk Kłodzkich S.A. – Grupa PGU. Obiekt jest wpisany do GEZ. Ponadto Franz Wittwer był właścicielem szlifierni położonej przy wejściu do Piekielnej Doliny. Obecnie jest to sanatorium „Malwa”, zlokalizowane przy ul. Wojska Polskiego 64.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

8.5. Pomniki przyrody

Na terenie Polanicy-Zdroju obecnie znajduje się 31 pomników przyrody prawnie chronionych (Tab. 3.). Zgodnie z Uchwałą Nr XLIX/308/2014 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 20 marca 2014 roku forma ochrony została zniesiona w stosunku do dwóch wcześniejszych pomników przyrody. Poniższa tabela wykazuje liczbę pomników przyrody wraz z dwoma, co do których obowiązują ustalenia wynikające z uchwały (zaznaczone kolorem czerwonym). Największa koncentracja pomników występuje w Parku Zdrojowym.

Tab. 3. Pomniki przyrody na terenie Polanicy-Zdroju

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data utworzenia pomnika przyrody	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Obwód na wysokości 1,3 m [cm]	Wys. [m]	Nr działki	Opis lokalizacji
1	Lipa drobnolistna	1988-03-12	Zarz. Nr 10/88 Wojew. Wałbrz. z dnia 12.03.1988 r., poz. w rej. 102. Nr dec. 7140/122/82	Lipa drobnolistna (<i>Tilia cordata</i>) - drzewo 2 pniowe, drobny posusz, ślady po usuniętych konarach, trzy ubytki wgłębne kalusujące.	264, 537	27	513/9	W lesie komunalnym, na skarpie w odległości 60 m. od ul. Kłodzkiej, naprzeciw dworca PKS.
2	Buk pospolity	1988-03-12	Zarz. Nr 10/88 Wojew. Wałbrz. z dnia 12.03.1988 r., poz. w rej. 103. Nr dec. 7140/123/82	Buk pospolity (<i>Fagus silvatica</i>) - ślady po usuniętych konarach z owocnikami grzybów, 2 wiązania elastyczne, jedno zerwane, drobny posusz.	400	24	326/2	W Parku Zdrojowym, u zbiegu ulic Zdrojowej i Matuszewskiego, na trawniku.
3	Cyprysik Lawsona	1988-03-12	Zarz. Nr 10/88 Wojew. Wałbrz. z dnia 12.03.1988 r., poz. w rej. 104. Nr dec. 7140/125/82	Cyprysik Lawsona (<i>Chamaecyparis lawsoniana</i>) - okazałe drzewo o pokroju wąskostożkowatym.	123	17	326/2	W Parku Zdrojowym, trawnik za murkiem od ul. Parkowej, przy skrzyżowaniu z ul. Matuszewskiego.
4	Różanecznik	1988-03-12	Zarz. Nr 10/88 Wojew. Wałbrz. z dnia 12.03.1988 r., poz. w rej. 105. Nr dec. 7140/124/82	Różaneczniki (<i>Rhododendron</i>) - u większości kondycja i zdolności regeneracyjne dość dobre. U niektórych występują wykroty i porażenie przez patogeny grzybowe i szkodniki.			322	Skupina krzewów na powierzchni 0,4 ha, w Parku Zdrojowym.
5	Topola czarna	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w	Topola czarna (<i>Populus nigra</i>) - korona o regularnym kształcie, ślady po uciętych	390	32	341	W Parku Szachowym przy obelisku 10 m od ul. Krynicznej przy

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

			Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 1	konarach, w koronie widoczne wiązanie elastyczne, drobny posusz.				schodach na skarpie. W sąsiedztwie pomników przyrody nr 6 i 7.
6	Topola czarna	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 2	Topola czarna (Populus nigra) - korona niesymetryczna, posusz gruby i drobny, ślady po odciętych konarach.	286	32	341	W Parku Szachowym w sąsiedztwie pomników przyrody nr 5 i 7.
7	Topola czarna	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 3	Topola czarna (Populus nigra) - korona regularna, posusz drobny, ślady po odciętych konarach, założone wiązania elastyczne.	512	35	341	W Parku Szachowym na skarpie w sąsiedztwie pomników przyrody nr 5 i 6, od strony ul. Matuszewskiego
8	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 4	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - drzewo dwupniowe, kolumna stożkowata o nieregularnym pokroju, na cieńszym pniu ubytek wgłębny w części odziomkowej.	160, 114	20	427/2	Za Parkiem Szachowym, w części parku o charakterze leśnym w pobliżu zburzonego kościoła ewangelickiego, 50 m od ul. Wiejskiej. W szpalerze przy leśnej ścieżce, wśród drzew i krzewów, w sąsiedztwie pomniki od nr 9 do nr 14.
9	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 5	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - rozwidlenie na dwa pnie na wysokości 70 cm, w rozwidleniu zagłębienie w którym zbiera się woda. Korona regularna o pokroju stożkowatym.	211, 148	20	427/2	W odległości 8 m od pomnika przyrody nr 8.
10	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 6	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - na wysokości 0,5 m rozwidła się na trzy pnie. Korona stożkowata o regularnym pokroju.	146, 81, 40	18	427/3	Przy ścieżce, niedaleko płotu posesji Matuszewskiego 12, obok pomnika przyrody nr 11.
11	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 7	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - korona stożkowata o pokroju regularnym, rozwidła się na trzy pnie na wysokości 0,6 m. Na najgrubszym pniu ubytek wgłębny, rynnowy, zablizniający się,	205, 86, 125	19	427/2	W odległości 5 m od pomnika przyrody nr 10.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

				przebiegający od części odziomkowej od wys.10 m				
12	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 8	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - na wysokości 1,7 m rozwidła się na dwa przewodniki, ślad po obciętych pniu.	241	19	427/2	Po drugiej stronie ścieżki, wśród drzew, naprzeciw pomnika przyrody nr 10 i 11, obok pomnika przyrody nr 13 (w odległości 7m)
13	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 9	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - na wysokości 0,7 m rozwidła się na cztery pnie.	75, 78, 103, 168	18	427/2	Niedaleko pomnika przyrody nr 12, w zadrzewieniu, naprzeciw pomników przyrody nr 10 i 11.
14	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 10	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - korona o pokroju stożkowatym, asymetryczna, drobny posusz, ślady po obciętych gałęziach.	110	13	427/4	Jak pomnik przyrody nr 8, poniżej ścieżki na skarpie, bliżej alejki parkowej obsadzonej lipami.
15	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 11	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - korona o pokroju stożkowatym.	72	17	88	Teren przy posesji ul. Matuszewskiego 6.
16	Jesion wyniosły	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 12	Jesion wyniosły (Fraxinus excelsior) - drzewo o symetrycznej koronie, pień na wysokości 3 m rozwidlony na dwa przewodniki.	353	25	322	Na trawniku obok skupiny różneczników (pomnik przyrody nr 4), od strony ul. Ogrodowej za półkolistym placikiem otoczonym żywopłotem.
17	Świerk pospolity	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 13	Świerk pospolity (Picea abies) - korona nieregularna, ślady po obciętych dolnych gałęziach.	267	25	258	Teren zieleńca u zbiegu ul. Parkowej i Piastowskiej, w sąsiedztwie 4 świerków pospolitych.
18	Modrzew europejski	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r.	Modrzew europejski (Larix decidua) - korona symetryczna, ślady po uciętych konarach.	287	19	322	Na trawniku parku Centralnego, przy ul. Matuszewskiego (15 m od ulicy), 15 m od choiny kanadyjskiej (pomnika przyrody nr

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

			Poz. nr 14					19).
19	Choina kanadyjska	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 15	Choina kanadyjska (<i>Tsuga canadensis</i>) - korona regularna, na pniu kilka niewielkich dziupli (ślady bytowania ptaków).	216	18	322	Przy skrzyżowaniu z deptakiem od ul. Matuszewskiego, 15 m od modrzewia (pomnika przyrody nr 18).
20	Buk pospolity	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 16	Buk pospolity (<i>Fagus silvatica</i>) - drzewo o trzech przewodnikach i regularnej koronie, ślady po odciętych konarach. Ubytek wgłębnny pnia (kalusujący) na wysokości 1 m.	375	24	326/2	W Parku Centralnym na trawniku, zejście od ul. Matuszewskiego w kierunku Zakładu Przyrodoleczniczego przy wyasfaltowanej alejce parkowej, w odległości 15 m od żywotnika olbrzymiego (pomnik przyrody nr 21).
21	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 17	Żywotnik olbrzymi (<i>Thuja plicata</i>) - korona wąskostozkowata, regularna, pień rozwidlony na wysokości 1m.	245	19	326/2	W Parku Centralnym obok fontanny, w odległości 15 m od budynku nr 19.
22	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 18	Żywotnik olbrzymi (<i>Thuja plicata</i>) - korona wąskostozkowata, nieregularna (ograniczona ścianą budynku i koroną sąsiedniego żywotnika). Górna część korony styka się z dachem budynku.	220	19	328	W Parku Centralnym na trawniku przy bocznym wejściu do Zakładu Przyrodoleczniczego, w odległości 1m od budynku, najbliższ schodów z 3-ch pomników rosnących w grupie.
23	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 19	Żywotnik olbrzymi (<i>Thuja plicata</i>) - korona nieregularna, pokrój wąskostozkowaty.	191	25	328	W Parku Centralnym na trawniku przy bocznym wejściu do Zakładu Przyrodoleczniczego, w odległości 2m od budynku, środkowy z 3-ch pomników przyrody w tym miejscu.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

24	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 20	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - drzewo 2-pniowe, korona wąskostożkowa, nieregularna (ograniczona przez ścianę budynku i sąsiednie drzewo).	238	23	328	W Parku Centralnym na trawniku przy bocznym wejściu do Zakładu Przyrodoleczniczego, w odległości 1,5 m od budynku, skrajny z 3-ch pomników przyrody w tym miejscu.
25	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 21	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - drzewo 2-pniowe, korona wąskostożkowa, regularna.	297	24	326/2	W Parku Centralnym obok fontanny, na trawniku, naprzeciw Zakładu Przyrodoleczniczego "Wielka Pieniawa".
26	Klon jawor	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 22	Klon jawor (Acer pseudoplatanus) - korona regularna, ślady po uciętych konarach, drobny posusz.	317	24	328	W Parku Józefa przy parkingu na tyłach Zakładu Przyrodoleczniczego, na trawniku, na ogrodzonym terenie.
27	Klon jawor	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 23	Klon jawor (Acer pseudoplatanus) - drzewo 2-pniowe, mocno rozgałęzione, korona szerokokorozłożysta o kulistym pokroju, na dolnym konarze ubytek wgłębny po wyłamanej gałęzi, posusz gruby i drobny.	455	17	87	Prawa strona ul. Mickiewicza u zbiegu z ul. Zdrojową w pasie zieleni przyulicznej wśród drzew i krzewów.
28	Jałowiec pospolity	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 24	Jałowiec pospolity (Juniperus communis) - 3-pniowy, korona elipsoidalna, regularna, liczny drobny posusz, od strony ulicy w koronie przebiegają przewody elektryczne.	110	9	27	Cmentarz komunalny przy ul. Kłodzkiej, obok murowanego ogrodzenia, 3 m od głównej bramy, po lewej stronie od wejścia.
29	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 25	Żywotnik olbrzymi (Thuja plicata) - korona wąskostożkowa, regularna, drobny posusz, ślady po odciętych dolnych gałęziach.	159	15	486/1	Przy posesji ul. Fabrycznej 12, na pasie zieleni przyulicznej, naprzeciw nieczynnej fabryki.
30	Topola biała	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 26	Topola biała (Populus alba) - korona regularna, symetryczna, drobny posusz, pod koroną przebiegają przewody elektryczne.	358	24	381/2	Na skwerze u zbiegu ul. Warszawskiej i Harcerskiej, obok pomnika z 1945 r. "Powrotu Dolnego Śląska do Polski", w

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

								odległości 5 m od brzozy brodawkowej (pomnik przyrody nr 31).
31	Brzoza brodawkowata	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 27	Brzoza brodawkowata (<i>Betula pendula</i>) - korona asymetryczna, na pniu budka lęgowa, ślady po odciętych konarach, na suchym konarze owocniki huby.	229	24	381/2	Obok pomnika przyrody nr 30.
32	Dąb szypułkowy	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 28	Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>) - ślady po odciętych konarach, posusz drobny.	350	25	513/9	Las komunalny przy ul. Kłodzkiej, przy posesji Jaśminowa 2, w odległości 3 m od rogu budynku.
33	Żywotnik olbrzymi	1997-06-24	Uchwała Nr 264/XLIII/97 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 24.06.1997 r. Poz. nr 29	Żywotnik olbrzymi (<i>Thuja plicata</i>) - korona regularna, stożkowata.	214	17	266/6	Na podwórku przy posesji ul. Warszawska 2, przylega bezpośrednio do drewnianego płotu.

8.6. Obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

Gminna Ewidencja Zabytków zawiera rejestr 304 obiektów charakteryzujących się cechami historycznymi. Ewidencja została opracowana zgodnie z art. 21 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w postaci zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu Polanicy-Zdroju. Obiekty ujęte w ewidencji podlegają ochronie. Obiekt ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków nie jest objęty formą ochrony prawnej zabytku jaką jest wpis do rejestru zabytków. Jednakże wszelkie prace wykonywane przy obiekcie ujętym w ewidencji wymagają uzgodnienia⁴⁸ przez właściwy organ architektoniczno-budowlany z organem konserwatorskim tj. z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków lub jego delegaturą działającą na danym obszarze.

W ewidencji ujęto jedno stanowisko archeologiczne znajdujące się na terenie miasta (nr stanowiska na obszarze AZP 1/4) - jest to ślad osadnictwa z okresu średniowiecza. Stanowisko podlega ochronie, a w wypadku robót ziemnych inwestor winien uzyskać opinię Wałbrzyskiej Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, określającą zakres nadzoru archeologicznego.

W Gminnej Ewidencji Zabytków oprócz wyszczególnionych obiektów, znajdują się obszary objęte ochroną (*Tab. 4.*):

⁴⁸ Uzgodnienia decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. Dz. U. 2003 nr 80 poz. 717) oraz uzgodnienia pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawa budowlanego Dz. U. 2010 nr 243 poz. 1623).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Tab. 4. Obszary objęte ochroną

Lp.	Miejscowość	I. Wykaz obszarów zabytkowych	II. Wykaz zabytków archeologicznych	
			stanowiska archeologiczne	obszary ochrony archeologicznej
1.	Polanica Zdrój	historyczny układ urbanistyczny miasta Polanica Zdrój wpisany do rejestru zabytków pod nr 489/681/Wł decyzją z dnia 08.12.1977 r.	-	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej miejscowości w najstarszej części Zdroju (uład urbanistyczny wpisany do rejestru) oraz dawnej wsi Altheide
2.	Polanica Zdrój	historyczny układ ruralistyczny - Polanica Górna	-	obszar obserwacji archeologicznej dla średniowiecznej wsi w granicach nowożytnego siedliska
3.	Polanica Zdrój	historyczny układ ruralistyczny - Sokołówka	-	-
4.	Polanica Zdrój	historyczny układ ruralistyczny - Nowa Sokołówka	-	-
5.	Polanica Zdrój	historyczny układ ruralistyczny - Nowy Wielisław	-	-
6.	Polanica Zdrój	historyczny układ ruralistyczny - Pokrzywno	-	-
7.	Polanica Zdrój	-	1	obszar ochrony archeologicznej Fortu Pokrzywno
8.	Polanica Zdrój	-	1 w granicach obecnego miasta, poza w/w obszarami	-

8.7. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków

Na terenie Polanicy-Zdrój zlokalizowanych jest 6 obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków (pierwszy numer poprzedzający znak „/” w numerze rejestru zabytków został nadany po utworzeniu województwa dolnośląskiego):

- Miasto, nr rej. zabytków 489/681/Wł decyzja z dnia 8.12.1977 (bez określenia granic wpisu).
- Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP, nr rej. zabytków 490/1400/ Wł decyzja z dnia 7.03.1994.
- Kaplica p.w. św. Antoniego (Nowy Wielisław), nr rej. zabytków 491/924 decyzja z dnia 28.08.1961.
- Dom Zdrojowy ul. Parkowa 4, nr rej. zabytków 492/1413/Wł decyzja z dnia 29.08.1994.
- Park Zdrojowy, nr rej. zabytków 493/1344/ Wł decyzja z dnia 17.07.1991.
- Teatr Zdrojowy ul. Parkowa 4, nr rej. zabytków 494/1421/ Wł decyzja z dnia 29.08.1994.

8.8. Tereny ochrony krajobrazowej, parki, skwery, zieleńce

Otulina Parku Narodowego Gór Stołowych

Północno-zachodnia część miasta Polanica-Zdrój znajduje się w otulinie Parku Narodowego Gór Stołowych. W granicach tego terenu obowiązują ograniczenia wynikające bezpośrednio z przepisów prawa oraz ze statutu Parku.

Obszar chronionego krajobrazu Góry Orlickie i Bystrzyckie

Południowo-zachodnia część gminy, w przeważającej części zalesiona, zlokalizowana jest w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu Gór Bystrzyckich i Orlickich. Ze względu na unikalne walory krajobrazu na tym terenie należy przestrzegać priorytetu ochrony krajobrazu na zasadach określonych we właściwych przepisach prawa.

Obszar Natura 2000

Na terenie Gminy wskazano jeden obszar, który mógłby kwalifikować się do objęcia go ochroną obszaru Natura 2000 - obejmuje on swoim zasięgiem przełomowy odcinek doliny Bystrzycy Dusznickiej i przyległe strome stoki Gór Stołowych o ekspozycji południowej.

Piekielna Dolina

Jednym z piękniejszych krajobrazowo terenów zlokalizowanych w Polanicy-Zdroju jest obszar obejmujący przełomowy odcinek doliny Bystrzycy Dusznickiej oddzielający Góry Stołowe od Gór Bystrzyckich tzw. Piekielna Dolina.

Park Zdrojowy

Do wiodących elementów budujących niepowtarzalną atmosferę Polanicy-Zdroju należy Park Zdrojowy. Obszar parku reprezentuje starannie utrzymany kompleks cennej roślinności. Park wraz z ulicami i otaczającymi go alejami ze względu na swoje wartości przyrodnicze oraz unikatowy charakter kompozycji został objęty ochroną i jest wpisany do wojewódzkiego rejestru zabytków.

Na podstawie przeprowadzonych badań mających na celu ocenę stanu zieleni wysokiej występującej na terenie Parku Zdrojowego stwierdzono występowanie 1592 okazów roślin drzewiastych⁴⁹. W przypadku dużych drzew dokonano szczegółowych badań dendrologicznych. Ponadto inwentaryzacja obiektów obejmowała podanie podstawowych parametrów dotyczących m.in. obwodu pnia, średnicy rzutu korony oraz zaleceń co do wykonania nasadzeń oraz zabiegów sanitarnych.

Powierzchnia parku wynosi 12,97 ha. Zarządcami terenu są: Urząd Miejski w Polanicy-Zdroju – 9,23 ha oraz Zespół Uzdrawisk Kłodzkich – 3,73 ha. Obszar założenia parkowego ograniczony jest ulicami: Parkową, Zdrojową, Matuszewskiego, Kryniczną, Ogrodową i Wiejską. Obszar parku podzielony jest na pięć części: Park Centralny (jako wydzielony fragment Starego Parku Zdrojowego), Park Różaneczników, Park Józefa (wcześniej nazywany Charlotten Park), Park Szachowy i Park wokół Sanatorium Kardiologicznego.

⁴⁹ Elżbieta Szopińska, *Operat dendrologiczny i gospodarka drzewostanem. Park Zdrojowy Polanica Zdrój*, Wrocław 2012.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Park Centralny
Źródło: Archiwum autora

Najbardziej reprezentacyjną i najstarszą częścią jest **Park Centralny**. Centralną osią parku jest główna promenada, biegnąca od pijalni ku altanie, z ujęciem wody mineralnej. Druga z osi biegnie prostopadle do pierwszej. Na niej występuje podświetlana fontanna oraz Park Szachowy - po drugiej stronie ulicy Parkowej. Główna promenada prowadzi w górę, ku najbardziej naturalnej, leśnej części parku – Parku Różaneczników. Krajobraz Parku tworzą charakterystyczne obiekty architektoniczne: Nowy Dom Zdrojowy – sanatorium „Wielka Pieniawa” położony w południowo-wschodniej części parku oraz sąsiadująca drewniana Muszla Koncertowa. Pijalnia i Hala Spacerowa położone są w południowo-wschodniej części parku, przy ul. Zdrojowej. W pobliżu pijalni znajduje się Teatr Zdrojowy imienia Mieczysławy Ćwiklińskiej. Głównym wejściem do parku jest zabytkowa brama sąsiadująca z Teatrem Zdrojowym.

Park Centralny
Źródło: Archiwum autora

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Park Szachowy
Źródło: Archiwum autora

Park Szachowy położony jest w południowo-zachodniej części kompleksu. W strefie wejścia zlokalizowany jest symetryczny pawilon – siedziba informacji turystycznej, plac pieszy „przed szachami” oraz przystanek kolejki turystycznej. Główna aleja z fontanną liniową pośrodku, prowadzi od placu z szachownicą plenerową do kulminacyjnego zespołu fontann. Tylna część parku została przeznaczona na rekreację i plac zabaw dla dzieci. Powyżej placu zabaw, przy ul. Jana Pawła II znajduje się obelisk upamiętniający kościół ewangelicki stojący w tym miejscu do początków lat 70-tych XX w.⁵⁰

Akiba Rubinstein
Źródło: Archiwum autora

Śniadanie na trawie
Źródło: Archiwum autora

Park Józefa usytuowany jest w sąsiedztwie „Wielkiej Pieniawy”, w północno-wschodniej części kompleksu. Na uwagę w Parku Józefa zasługują podświetlane - naturalnej wielkości - figury osób związanych z Polanicą-Zdrój. Przy wejściu od strony Deptaka na piaskowcowej ławeczce znajduje się figura Akiby Rubinsteina, w pobliżu skrzyżowania ulic Zdrojowej i Tranzytowej umieszczono figurę kuracjuszek z pieskiem, natomiast figura dr Józefa Matuszewskiego znajduje się w pobliżu ulic Zdrojowej i Matuszewskiego. W środkowej części parku uwagę zwraca rzeźba plenerowa „Śniadanie na trawie”.

⁵⁰ Zbigniew Franczukowski, *Bedeker Polanicki*, Polanica Zdrój 2014, s. 144-148.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Park Różaneczników
Źródło: Archiwum autora

Obszarem charakteryzującym się niepowtarzalnym pięknem jest **Park Różaneczników**, w którym można podziwiać spływającą spod kładki kurtynę wodną, piaskowcowego „Światowida”, czy też „wodozbiór” zlokalizowany na końcu parku, gdzie woda wypływa z rzygacza do obudowanej niecki. Na terenie parku wytyczono również ścieżkę dydaktyczną.

Park Różaneczników
Źródło: Archiwum autora

Tereny zielone, skwery, ogrody

Zieleń wzdłuż ulic występuje na terenie Polanicy Zdroju w znacznych ilościach. Stan jest na ogół zadowalający.

8.9. Strefy ochrony

W celu ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego w Polanicy Zdroju w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego zostały wyznaczone strefy ochrony. Strefy ochrony dzielą się na związane z pełnieniem funkcji uzdrowskich oraz strefy dotyczące bezpośrednio ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego. W Programie ujęto strefy ochrony uzdrowskiej, gdyż na terenie objętym ww. ochroną zlokalizowane są obiekty zabytkowe. Ponadto znajomość występowania stref ochrony uzdrowskiej jest niezbędna m.in. w celu ewentualnej delimitacji obszaru parku kulturowego w Polanicy-Zdroju jako jednego z projektów związanych z ochroną i zachowaniem dziedzictwa kulturowego Polanicy-Zdroju.

Obszar „A” ochrony uzdrowskiej

Na terenie Polanicy-Zdroju występuje Obszar „A” ochrony uzdrowskiej, który obejmuje: istniejące obiekty związane bezpośrednio z lecznictwem uzdrowskim zgrupowane wokół parku zdrojowego, tereny niezainwestowane proponowane jako rezerwy terenowe na rozwój infrastruktury uzdrowskiej, park zdrojowy wraz z licznymi pomnikami przyrody, istniejące tereny zainwestowane stanowiące uzupełnienie funkcji uzdrowskiej np.: szpital chirurgii plastycznej wraz z zapleczem zabiegowo-rehabilitacyjnym, pozostałe istniejące tereny zainwestowane, przyległe tereny leśne, otaczające uzdrowsko od południowego zachodu. Strefa „A” obejmuje obszar 188 ha. Przebieg granicy obszaru „A” został zdefiniowany poprzez punkt wyjścia - skrzyżowanie ulicy Zdrojowej z ulicą Górską (w kierunku przeciwnym do kierunku ruchu zegara). Następnie od punktu wyjścia granica biegnie wzdłuż ulicy Górskiej po jej północnej stronie - w kierunku południowo-zachodnim. Dochodząc do punktu granicznego z działką 99 (włączając w całości działkę nr 99 do obszaru), następnie dochodząc do punktu granicznego działek 140 (AM-4, obr. Stary Zdrój) i nr 72 (AM-3, obr. Stary Zdrój) granica skręca na północ - biegnąc wzdłuż działki nr 72, a następnie skręca na zachód aż do styku z granicą działki nr 73 (AM-3, obręb Stary Zdrój). Dalej granica obszaru przebiega wzdłuż wschodniej, północnej, a następnie wzdłuż zachodniej granicy działki nr 73. Dalej biegnie na południe przecinając ulicę Dębową, a następnie - pokrywając się z granicami działek nr 77/2 i 77/1 - dochodzi do ulicy Górskiej. Tutaj granica strefy skręca na zachód i biegnie wzdłuż ulicy Górskiej po jej północnej stronie. Dochodząc do ulicy Wiejskiej skręca na południe i biegnie wzdłuż ulicy Wiejskiej po granicy lasu. Na zakręcie ulicy Wiejskiej granica strefy skręca w kierunku południowo-zachodnim, obejmując działki leśne oznaczone numerami 246/3 (AM-6, obr. Stary Zdrój), 58/245 (AM-4, obr. Piekielna Góra) oraz 57/246 (AM-4, obr. Piekielna Góra). Dalej granica obszaru skręca na południowy-wschód biegnąc granicą pomiędzy działkami nr 57/246 i 56/247 (AM-4, obr. Piekielna Góra), następnie po granicy rozdzielającej działki nr 61/253 (AM-4, obr. Piekielna Góra) i 57/246 oraz 61/253 i 60/252, dochodząc do rzeki Bystrzyca Dusznicka, przebiega po północnej granicy rzeki (włączając działkę nr 435) aż do działki 439, tu skręca w kierunku północnym (otaczając kompleks leśny znajdujący się na działce 60/252) do przecięcia z granicą działki leśnej 59/251. W odległości około 120 m od punktu granicznego pomiędzy działkami nr 59/251 i 58/245 granica obszaru skręca na północny wschód - do punktu stanowiącego załamanie granicy działki nr 397 (AM-10, obr. Stary Zdrój) a następnie wzdłuż ww. działki aż do ulicy Krynicznej. Potem granica obszaru „A” biegnie wzdłuż ulicy Krynicznej po jej północno-zachodniej aż do

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Sanatorium Korab. Następnie granica strefy przecina ulicę Kryniczną i biegnie wzdłuż granicy działki ww. sanatorium w kierunku południowo-wschodnim, a następnie w kierunku północno-wschodnim. Następnie granica odbija w prawo, a po około 30 m w lewo aż do ulicy Kamiennej, obejmując swoim zasięgiem działkę nr 368 (AM-10, obr. Stary Zdrój). Po przecięciu ulicy Kamiennej granica skręca na południowy-wschód i dochodzi do ciągu pieszego oznaczonego jako droga nr 348 (AM-10, obr. stary Zdrój), łączącego ulicę Kamienną z ulicą Parkową. Po przecięciu ulicy Parkowej granica obszaru dochodzi do parku zdrojowego i jego skrajem - wzdłuż ulic Parkowej i Zdrojowej - biegnie aż do skrzyżowania z ulicą Górską, zamykając obszar „A” ochrony uzdrowiskowej⁵¹.

Obszar „B” ochrony uzdrowiskowej

Obszar obejmuje: obszar „A” ochrony uzdrowiskowej, sąsiadujące z obszarem „A” tereny istniejącego zainwestowania obejmującego centrum miasta Polanica-Zdrój aż do torów kolejowych, przyległe tereny leśne otaczające uzdrowisko od zachodu i południowego zachodu. Przebieg granicy obszaru „B” został zdefiniowany poprzez punkt wyjścia - północno-zachodni narożnik obszaru - granica gminy. Granica obszaru biegnie w kierunku wschodnim wzdłuż ulicy Sikorskiego, pokrywając się z granicą gminy. Na wschodnim krańcu kompleksu leśnego granica skręca i biegnie w linii prostej przez ponad 500 m w kierunku południowym - aż do ulicy Stefana Okrzei. Następnie po północnej stronie ww. ulicy granica biegnie w kierunku południowo-wschodnim przez ok. 270 m i skręca w kierunku południowym - aż do Lipnickiego Potoku. W miejscu styku z potokiem granica skręca na wschód i wzdłuż potoku biegnie do najbliższych zabudowań, gdzie odbija lekko w prawo - w kierunku hotelu „SANA”. Obejmując hotel granica dochodzi powtórnie do ulicy Stefana Okrzei i wzdłuż tej ulicy biegnie do skrzyżowania z ulicą Zdrojową, a następnie skręca na północny-wschód dochodząc do Lipnickiego Potoku. W tym miejscu granica odbija na wschód i wzdłuż potoku biegnie do ulicy Słowackiego, a następnie skręca na południe i - biegnąc wzdłuż tej ulicy - dochodzi do skrzyżowania z ulicą Polną. Po przekroczeniu ulicy Polnej granica odbija w kierunku rzeki Bystrzycy Dusznickiej i wzdłuż rzeki dociera do granicy gminy. Od tego miejsca granica obszaru „B” pokrywa się z granicą gminy i biegnie w kierunku południowym aż do torów kolejowych. W miejscu gdzie granica gminy styka się z torami kolejowymi granica obszaru odbija na zachód i biegnie północną granicą terenów kolejowych przez całe miasto, omijając po drodze jedynie tereny kamieniołomu. W miejscu, gdzie tory kolejowe stykają się z zachodnią granicą gminy, granica obszaru odbija na północ. Od tego momentu granica obszaru pokrywa się z granicą gminy i biegnie aż do ulicy Sikorskiego, gdzie dochodzimy do punktu wyjściowego zamykając w ten sposób obszar „B” ochrony uzdrowiskowej.

Obszar „C” ochrony uzdrowiskowej

Obszar obejmuje: obszar „A” i „B” ochrony uzdrowiskowej, zewnętrzny kołnierz dla obszarów „A” oraz „B” w promieniu zapewniającym uzdrowisku nienaruszalność klimatu i

⁵¹ Uchwała Nr XLV/248/210 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Polanica-Zdrój.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

naturalnego krajobrazu. Przebieg granicy obszaru „C” to granica administracyjna Gminy Polanica-Zdrój.

Strefa ochrony konserwatorskiej części zdrojowej miasta.

Strefa ochrony konserwatorskiej została określona dla obszaru o szczególnej wartości i zachowanej historycznej strukturze przestrzennej części zdrojowej miasta wraz z promenadą nad rzeką Bystrzyca Dusznicka oraz z sąsiadującymi terenami zabudowy związanej funkcjonalnie i przestrzennie z uzdrowiskiem. Granica strefy przebiega rzeką Bystrzyca Dusznicka, tyłem zabudowy ulicy Zdrojowej, wzdłuż ulicy Kłodzkiej z wyłączeniem terenu dworca autobusowego, ulicą Tranzytową, Zdrojową. Tyłem do al. Róż i ulicy Brzozowej do ulicy Górskiej, następnie ulicą Wiejską do ulicy Krynicznej, z włączeniem terenu działek budowlanych po jej północno-zachodniej stronie.

W strefie tej zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich pod względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej. Działania konserwatorskie mają na względzie zachowanie historycznego układu przestrzennego oraz konserwację jej głównych elementów – rozplanowania, przebiegu ciągów komunikacyjnych, kompozycji wnętrza urbanistycznych, historycznych linii zabudowy i układów zieleni. Należy dążyć do zachowania historycznych podziałów własnościowych⁵².

Wszelkie prace budowlane powinny uwzględniać wymóg stosowania materiałów występujących w lokalnym budownictwie zdrojowym, tj. cokoły wykonane lub oblicowane kamiennymi ciosami, pokrycia dachów z dachówki ceramicznej lub cementowej w kolorach tradycyjnych. Bryła i detal architektoniczny ma być dostosowany do rozwiązań architektonicznych nawiązujących do zabudowy powstałej przed 1945 rokiem.

Wszelka działalność inwestycyjna, budowlana, przebudowy, remonty, adaptacje, dostosowanie do współczesnych funkcji, czy też dokonywanie podziału nieruchomości znajdujących się w obszarze strefy wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

Strefa ochrony konserwatorskiej-zabytkowy cmentarz ewangelicki.

Strefa obejmuje obszar zamkniętego i nieczynnego cmentarza ewangelickiego położonego w północno-wschodniej części Polanicy-Zdrój, przy ulicy Polnej. Obszar ten należy wyróżnić z otoczenia poprzez zastosowanie odpowiedniego ogrodzenia oraz umieszczenia znaku informującego o zabytkowym charakterze miejsca. Teren cmentarza wymaga uporządkowania oraz przeprowadzenia prac pielęgnacyjnych przestrzeni w oparciu o wytyczne konserwatorskie.

Ochrona krajobrazu kulturowego miasta

Strefa obejmuje obszar krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym znajdującym się w jego otoczeniu, lub obszary o charakterystycznym wyglądzie, ukształtowane w wyniku działalności człowieka. Ze względu na wpis do rejestru zabytków miasta (489/681/Wł) jest to cały obszar administracyjny Polanicy-Zdroju. Działania

⁵² Polanica Zdrój. Studium historyczno-urbanistyczne, Teresa Szymczyk, Donata Wiśniewska, Beata Sebzda, Emilia Dymarska, Wrocław 2006, s. 31.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

konserwatorskie w tej strefie obejmują ochronę: układu dróg, ścieżek spacerowych, alei szpalerów, grobli stawów. Przebiegów cieków wodnych. Na obszarze tym konieczne jest uzyskanie opinii Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków dla planowanych inwestycji na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Strefa ochrony ekspozycji części zdrojowej miasta

Strefa ochrony ekspozycji obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołów lub obiektów zabytkowych o szczególnych wartościach krajobrazowych. Została określona dla terenu na południe i południowy wschód od terenów zdrojowych. Jej granica przebiega ulicami: Tranzytową, Kłodzką, granicami miasta od wschodu do torów kolejowych od południa a następnie rzeką Bystrzyca Dusznicka. Wszelkie inwestycje związane z robotami ziemnymi planowane w obszarze „OW” powinny zostać uzgodnione z Wałbrzyską Delegaturą Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

Strefa „OW” obserwacji archeologicznej

Dla miasta Polanica-Zdrój strefa „OW” jest tożsama ze strefą ochrony konserwatorskiej części zdrojowej miasta. Szczególną uwagę należy zwrócić na obszar dawnej wsi Altheide o średniowiecznej metryce, zwłaszcza tereny funkcjonalne związane z dawnym zespołem folwarku jezuickiego, najstarszej części źródła. Wszelkie inwestycje związane z robotami ziemnymi planowane w obszarze „OW” powinny zostać uzgodnione z Wałbrzyską Delegaturą Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

Ochrona zabytkowego Parku Zdrojowego

Ochroną objęty jest cały obiekt, wraz z ulicami i alejami otaczającymi, ze względu na wartości przyrodnicze oraz z uwagi na unikatowy rodzaj kompozycji. Ponadto na terenie parku zdrojowego znajdują się różne okazy drzew-pomników przyrody. Właściwy sposób zarządzania i gospodarowania parkiem ma na celu prowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych oraz rewitalizacyjnych.

8.10. Infrastruktura turystyczna

Walory krajobrazowe, kulturowe oraz uzdrowiskowe miasta Polanicy-Zdrój wpływają na wysoki poziom usług turystycznych. Różnorodność atrakcji sprzyja uprawianiu turystyki kulturowej, rowerowej czy pieszej. Ponadto sąsiedztwo zabytków Ziemi Kłodzkiej oraz korzystne położenie miasta na ciągu głównych szlaków komunikacyjnych są dodatkowymi atutami turystycznymi. Rozwinięta infrastruktura turystyczna zachęca potencjalnych odbiorców do korzystania z licznych imprez kulturalnych, imprez krajowych i międzynarodowym o charakterze sportowym: MTB Grand Prix Langa, Rubena Tour. Długość wszystkich szlaków rowerowych na terenie Gminy Polanica-Zdrój wynosi 98 km. Przez Polanicę-Zdrój przebiegają także szlaki turystyczne oraz wytyczone szlaki kulturowe, specjalnie dostosowane dla rodzin z dziećmi, itd.

Wśród nich można wyróżnić następujące:

szlaki turystyczne:

- **Polanica-Zdrój** - Wolarz - Schronisko PTTK „Pod Muflonem”.
- **Polanica-Zdrój** - Bukowa - Borowina - Niżkowa - Batorówek - Skalne Grzyby - Wambierzyce - Radków - Stroczy Zakręt.
- **Zieleniec** - Torfowisko pod Zieleńcem - Kamienna Góra - Przełęcz Sokołowska - **Polanica-Zdrój** - Garncarz - Batorów - Karłów.
- **Przeworno** - Gromnik - Biały Kościół - Żelowice - Ostra Góra - Niemcza - Gilów - Piława Dolna - Góra Parkowa - Bielawa - Kalenica - Nowa Ruda - Przełęcz pod Krępcem - Sarny - Tłumaczów - Radków - Skalne Wrota - Pasterka - Przełęcz między Szczelińcami - Karłów - Lisia Przełęcz - Białe Skąły - Skalne Grzyby - Batorówek - Batorów - Skała Józefa - Duszniki-Zdrój - Schronisko PTTK „Pod Muflonem” - Szczytna - Zamek Leśna - **Polanica-Zdrój** - Przełęcz Sokołowska - Łomnicka Równia - Huta - Bystrzyca Kłodzka - Igliczna - Międzygórze - Przełęcz Puchacza.

szlaki miejskie⁵³:

- **miejska trasa turystyczna „Szlak serduszkowy”**, oznaczenie - czerwone serduszko, długość trasy - 26 km, pętla,
- **miejska trasa „Nordic Walking”**, oznaczenie - skrzyżowane kijki nw. w kolorze pomarańczowym, długość trasy - 6,5 km, pętla,
- **trasa dla rodzin z dziećmi „Dzieciak”**, oznaczenie - niebieski wózek, długość trasy - 5,6 km pętla
- **trasa spacerowa „Szlakiem niedźwiadka”**, oznaczenie - czarna łapka niedźwiadka, długość trasy - 4,5 km pętla,
- **trasa zawodów pucharu Polski w 2014**, oznaczenie - brak oznaczenia w terenie, długość trasy - 2,6 km, pętla,
- **trasa zielona „Szlakiem architektonicznych zabytków miasta”**, oznaczenie - brak oznaczenia w terenie, długość trasy - 3,6 km,
- **trasa czerwona „Szlakiem architektonicznych zabytków miasta”**, oznaczenie - brak oznaczenia w terenie, długość trasy - 3,6 km,

⁵³ <http://www.polanica.pl/strona-326-piesze.html>

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

szlaki rowerowe:

- **Miejska trasa rowerowa MTB „Piekielna pętla”**, długość - 6,7 km, oznaczenie - rower na granatowym tle. Jedna z najtrudniejszych tras w Polsce, wymaga dobrej techniki, dużej wytrzymałości i ogólnej siły fizycznej.
- **Szlak rowerowy - ER8**, długość na terenie Polanicy-Zdroju - 9,64 km, oznaczenie - tradycyjne zielony rower na białym tle + dopisek ER8⁵⁴.
- **Miejski szlak rowerowy**, długość - 20,5 km. Szlak miejski przeznaczony jest dla wytrawnych rowerzystów górskich lub dla turystyki pieszej. Pozwala na dotarcie do miejsc nie ujętych w systemie tras turystycznych, wyznaczanych przez PTTK oraz inne stowarzyszenia o charakterze turystycznym.
- **Żółty szlak rowerowy**, długość - 20,5 km.
- **Czerwony szlak rowerowy**, długość - 2,5 km. Czerwony do Mostowic (polsko-czeskie przejście graniczne), Start - skrzyżowanie, ul. A. Sokołowskiego z ul. Graniczną. Dystans na terenie gminy 2,5 km.
- **Czerwony II szlak rowerowy**, długość - 2,23 km. Do Batorówka, Start OSiR ul. Sportowa, dalej ul. Zdrojową, ul. S. Okrzei. Dystans na terenie gminy 2,3 km.
- **Niebieski szlak rowerowy**, długość - 5,4 km. Start - ul. A. Mickiewicza, dalej: ul. Górską, Cichą, Parkową (Park Zdrojowy), ul. Kryniczną, ul. Jana Pawła II (obok Specjalistycznego Centrum Medycznego), Bukową. Dystans na terenie gminy 5,4 km.
- **Międzynarodowa Trasa Rowerowa**, „Wokół Gór Stołowych” - długość 6 km. Ścieżka rowerowa zaczyna się i kończy w Polanicy-Zdroju. Wiedzie przez drogi asfaltowe w obrębie terenów chronionych Parku Narodowego Gór Stołowych, dalej zaś przez piękne tereny Republiki Czeskiej. Trasa ma 125 km, z czego 64 km znajdują się po stronie polskiej, a 61 km po stronie czeskiej.
- **Trasa Bazaltowa** (długość 25 km). Zaczynamy przejażdżkę obok sklepu Intermarche przy ul. Kłodzkiej⁵⁵.

trasy dla rodzin z dziećmi⁵⁶:

- **Do polanickiego Niedźwiadka**. Rzeźba polanickiego niedźwiadka, bohatera miejscowych legend i anegdot, przedstawia niedźwiedzia polarnego i jest wyznacznikiem zasięgu łądogrodu skandynawskiego na Ziemi Kłodzkiej. Spacer łatwy, oznaczenie - łapka niedźwiadka - czas przejścia ok. 1h (rozpoczynając i kończąc na polanickim Deptaku).
- **Na plac zabaw**. Deptak - Pijalnia Wody Mineralnej - "pływająca" kamienna kula - taras widokowy z wodospadem - Park Szachowy - tańczące fontanny liniowe - plac zabaw. Spacer łatwy - czas przejścia ok. 2 h (wliczając zabawę na placu zabaw, rozpoczynając i kończąc na polanickim Deptaku).
- **Na taras widokowy**. Deptak - Park Szachowy - kolorowe tańczące fontanny - punkt widokowy „Góralka” - platforma widokowa (2. punkt widokowy). Spacer łatwy, w końcowym odcinku trudny (fragment szlaku serduszkowego) - czas przejścia ok. 1 h.

⁵⁴ <http://www.polanica.pl/strona-360-rowerowe.html>

⁵⁵ Sebastian Kulikowski, *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019. Aktualizacja, Polanica-Zdrój 201, s. 17, 18.*

⁵⁶ http://www.polanica.pl/strona-361-dla_rodzin_z_dziecmi.html

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- **Szlakiem polanickich rzeźb.** Spacer - zabawa w poszukiwanie rzeźb w Parku Józefa. Do odnalezienia: Akiba Rubinstein, Mieczysława Ćwiklińska, czyli Dama z pieskiem i parasolką, dr Józef Matuszewski oraz pierwsza polanicka para zakochanych, czyli „Śniadanie na trawie”. Spacer łatwy - czas przejścia - ok. 1h.
- **Szlakiem polanickich fontann.** Główna kolorowa fontanna przed sanatorium Wielka Pieniawa – „pływająca” kula - wodospad przy enklawie różaneczników – tańczące kolorowe fontanny (Park Szachowy) - fontanna z kulami - fontanna kaskadowa - przejście ul. Kryniczną i Parkową do Deptaka - fontanny rzeczne na Bystrzycy Dusznickiej. Spacer łatwy - czas przejścia ok 1,5 h.
- **Na wzgórze Marii.** Polanicki Deptak - Park Zdrojowy (po lewej) - Teatr Zdrojowy - Pijalnia Wody Mineralnej - ul. Tranzytowa (Inter Marche) - ul. Akacyjowa - szlak serduszkowy - Kapliczka - ul. Mariańska – Deptak. Trasa łatwa - czas przejścia ok. 1,5 h
- **Do Piekielka** wariant łatwiejszy: Deptak - ul. Parkowa - ul. Piastowska - ul. Wiejska - Piekielna Góra czas przejścia ok. 2,5 h. Wariant trudniejszy: Deptak - ul. Kryniczna - szlak zielony przez Zbójeckie Skały. Czas przejścia ok. 3 h.

Baza turystyczno-wczasowa miasta:

- hotel S.P.A IRENA ERIS, ul. Dębowa 19b,
- hotel „Bukowy Park”, Medical S.P.A, ul. Parkowa 11,
- hotel „Alpejski”, ul. Zdrojowa 89,
- hotel „Sara”, ul. W. Sikorskiego 13,
- hotel „Jantar”, ul. W. Matuszewskiego 4,
- hotel „Sana”, ul. Górska 2,
- hotel „Storczyk”, ul. Parkowa 19,
- hotel „Europa”, ul. Zdrojowa 15,
- hotel „Polanica”, ul. Warszawska 16,
- hotel „Mansarda”, ul. W. Sikorskiego 25a,
- willa „Lessing”, ul. Parkowa 23,
- willa „Polanica”, ul. Warszawska 16,
- willa „Zameczek”, ul. M. Konopnickiej 1,
- zajazd „Mansarda”, ul. Sikorskiego 25A

Pomniki:

- *pomnik Adama Mickiewicza*⁵⁷, autorstwa Władysława Tumkiewicza, odsłonięty w 1969 roku na zwieńczeniu promenady parkowej, przeniesiony w 2012 roku na ul. Ogrodową. Do 1946 roku w tymże miejscu znajdował się *pomnik Młodzieńca* z 1933 roku z twarzą Georga Haasego dłuta Theodora von Gosena, następnie w latach 1955-1969 *pomnik Mickiewicza i Puszkina*, dłuta Chaima Goldberga,
- *obelisk „powrotu do Macierzy”* – upamiętnia przyłączenie Polanicy-Zdroju i Dolnego Śląska do państwa polskiego w 1945, znajduje się przy ul. Warszawskiej koło komisariatu policji, niedaleko także *pomnik Sybiraków*

⁵⁷ Henryk Grzybowski, *Czy pomnik Mickiewicza w Polanicy należy wywieźć do Kozłówek*, „Ziemia Kłodzka”, nr 224, marzec 2013 r., s. 31-33.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- *kamienny krzyż z figurą Chrystusa* – stoi w centrum miasta przy Bystrzycy Dusznickiej, neobarokowy z początku XIX w.,
- w parku Leśnym: *betonowa rzeźba niedźwiedzia polarnego* z 1910 roku, upamiętniająca hipotetyczną granicę lądolodu w okresie zlodowacenia i *głaz przewodników sudeckich i ratowników GOPR*, którzy zginęli w latach 1948-1978,
- przy ul. Jana Pawła II: *kamień pamiątkowy z 2005 roku* po dawnym kościele ewangelickim im. cesarza Fryderyka III i *obelisk pamięci papieża Jana Pawła II* przy SCM, z 3 maja 2006 roku, oba odsłonięte z inicjatywy TMP,
- pomniki *Akiby Rubinsteina*, *dr. Józefa Matuszewskiego*, *kuracjuszki z pieskiem i kuracjuszy na trawie* – wystawione w czasie rewitalizacji parku Zdrojowego w 2011 roku,
- *kamień księżnej Charlotty*, pierwotnie stojący przy źródle Józefa (wcześniej niemiecki *Charlottensprudel*), w 2011 roku usunięty.

8.11. Propagowanie dziedzictwa kulturowego

Towarzystwo Miłośników Polanicy

Towarzystwo Miłośników Polanicy należy do jednego z prężnie działających ośrodków, mających na uwadze propagowanie dziedzictwa kulturowego Polanicy-Zdroju. Idea założenia Towarzystwa Miłośników Polanicy zaczęła rozwijać się po ogłoszeniu nowej ustawy uzdrowskiej w latach sześćdziesiątych XX wieku. Zlikwidowane zostały wówczas Komisje Zdrojowe, których zadania przejęły miejscowe władze.

Zgodnie ze Statutem Miłośników Polanicy, celem funkcjonowania Stowarzyszenia jest tworzenie i kształtowanie przestrzeni historyczno-kulturowej miasta w oparciu o działania poprzednich pokoleń i współczesnych mieszkańców, współdziałanie w kształtowaniu infrastruktury środowiskowej miasta jako uzdrowiska, wczasowiska oraz ośrodka turystyki, otaczanie opieką i podejmowanie działań o charakterze zachowawczym materialnych świadectw lokalnej historii, w tym pomników, figur wotywnych, symbolicznych miejsc, zadrzewień śródpolnych, parków, budowli i innych elementów przestrzennych, publikowanie własnych i pozyskanych w drodze darowizny opracowań popularyzujących wiedzę o Polanicy.

Najważniejsze osiągnięcia TMP to:

- udział w roli współorganizatora w XV Międzynarodowym Turnieju Szachowym im. Akiby Rubinsteina,
- uzyskanie i przekazanie Urzędowi Miejskiemu spisu z inventaryzowanych przez Biuro Studiów i Dokumentacji Zabytków 70 obiektów w Polanicy-Zdroju,
- nawiązanie w 1981 roku współpracy z Komitetem Organizacyjnym Ogólnopolskiego Festiwalu Filmów Amatorskich "POL-8",
- zmiana nazwy odcinka ul. Zakopiańskiej na dr Józefa Matuszewskiego w 1982 roku,
- koordynacja prac przy wykonaniu fotograficznej kroniki Miasta z okazji 40-lecia przyłączenia Ziemi Zachodnich do Macierzy,
- założenie kawiarenki *Mefisto* (1991-1993), w której odbywały się znaczące dla miasta imprezy kulturalne i oświatowe m. in. przejęcie organizacji Festiwalu "POL-8" (1991),
- prowadzenie centralnej recepcji XXVIII Turnieju Szachowego im. Akiby Rubinsteina,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- wydanie książkowych wspomnień pionierów naszego miasta pt . *Zakochani w Polanicy*,
- zebranie materiałów i zorganizowanie wystawy poświęconej pionierom Polanicy „Oni byli tu pierwsi - Polanica Zdrój 1945-1950” (2001),
- skatalogowanie, opisanie i wydanie w formie albumu wraz z oznakowaniem 19 najstarszych obiektów w Polanicy Zdroju,
- odsłonięcie sześciu tablic pamiątkowych poświęconych pamięci: dr. Stanisława Kozickiego, dr. Józefa Matuszewskiego, prof. Henryka Schlechta, 100-lecia odwiertu źródeł wody mineralnej w Polanicy-Zdroju, pamięci proboszczów w polanickim kościele parafialnym,
- odsłonięcie obelisku i tablicy upamiętniającej istnienie w Polanicy kościoła protestanckiego,
- wydawanie (od 2001 r.) pisma TMP „Nieregularnik Polanicki”, poświęconego historii miasta, mieszkańcom oraz ważniejszym wydarzeniom,
- dwukrotne zorganizowanie międzyszkolnego konkursu wiedzy o Polanicy oraz opracowanie i wydanie kroniki miasta obejmującej okresy do 1945 roku i lata 1945-2005.

Budynek dostosowany do pełnienia działalności wynikającej ze statutu TMP jest również wykorzystywany do czasowej ekspozycji malarstwa, jak również eksponatów związanych z historią Polanicy-Zdroju.

Etnograficzne Muzeum Misyjne

Etnograficzne Muzeum Misyjne zlokalizowane jest przy klasztorze Ojców Najświętszych Serc na Sokołówce. Prezentuje stroje ozdoby, instrumenty muzyczne, rzeźby przedmioty użytkowe (ok. 1000 eksponatów) zgromadzone przez misjonarzy w Peru i Zairze na Tahiti i Wyspie Wielkanocnej.

Teatr Zdrojowy – Centrum Kultury i Promocji

Działania związane z promocją i upowszechnianiem kultury podejmowane są przez Teatr Zdrojowy - Centrum Kultury i Promocji. Dzięki pozyskanym środkom unijnym budynek Teatru Zdrojowego im. M. Ćwiklińskiej przeszedł gruntowną modernizację. Obiekt został przystosowany w 2011 roku do pełnienia funkcji konferencyjno-kulturalnych.

Podstawowym przedmiotem działalności Teatru Zdrojowego jest wspomaganie rozwoju i działalności środowisk twórczych, integracja społeczeństwa, rozwijanie amatorskiego ruchu artystycznego poprzez organizowanie zespołów artystycznych kół zainteresowań, współpraca z mieszkańcami, szkołami oraz instytucjami i organizacjami pozarządowymi na rzecz rozwoju kultury, rozrywki, turystyki, sportu i rekreacji, organizowanie imprez kulturalnych, rozrywkowych, turystycznych i rekreacyjnych w gminie jak również szeroko pojętej promocji gminy.

Biorąc pod uwagę wytyczone cele Teatr Zdrojowy - Centrum Kultury i Promocji każdego roku organizuje i współorganizuje wiele festiwali oraz imprez sportowych odbywających się cyklicznie lub jednorazowo. Należą do nich m.in.:

- Międzynarodowy Koncert Muzyki Organowej i Kameralnej,
- Festiwal Spółdzielczych Zespołów Artystycznych Tęcza Polska,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- Festiwal poezji „Poeci bez granic”,
- Dni Polanicy,
- Międzynarodowe Spotkania z Jazzem Tradycyjnym,
- Rajd Dolnośląski,
- Bike Maraton,
- Mistrzostwa Nordic Walking,
- Festiwal Szachowy im. Akiby Rubinsteina,
- Festiwal „Muzyczne parkowanie”,
- Cały Kazio I Polanicki Festiwal Marii Czubaszek.

Oferta kulturalna jest różnorodna co roku dostosowana do potrzeb i różnych grup wiekowych odbiorców oraz uczestników⁵⁸.

Na początku 2014 roku została reaktywowana Polanicka Galeria Sztuki, która zaadoptowała na swoje potrzeby przeszklony budynek w Parku Szachowym. Pod nazwą „Akwarium” realizowane są we współpracy z Akademią Sztuk Pięknych we Wrocławiu liczne projekty artystyczne. Ponadto promując miasto i okolice zorganizowano gry terenowe na szlaku Dzieciak i Niedźwiedź, zostały także przeprowadzone prace renowacyjne szlaków turystycznych jak również opracowano nowe mapy dla aktywnych, rodzin z dziećmi, plany miasta, zrewitalizowanego Parku Zdrojowego. Od maja 2014 roku funkcjonuje oficjalny profil miasta na portalach społecznościowych: Facebook, Twitter, Google Plus. W 2015 roku przed sezonem letnim udostępniono bezpłatną aplikację na smartfony, w której zawarte są informacje o mieście, zabytkach, szlakach turystycznych. Na stronie polanica.pl zostaną udostępnione dane dotyczące obiektów noclegowych i gastronomicznych.

Kolejną istotną działalnością Teatru Zdrojowego – Centrum Kultury i Promocji jest prowadzenie Punktu Informacji Turystycznej w Pawilonie Szachowym. Zadania Punktu Informacji Turystycznej polegają na:

- udzielanie informacji o atrakcjach turystycznych, imprezach kulturalnych i sportowych w Polanicy-Zdroju i okolicach,
- pomaganiu w odnalezieniu bezpośrednich połączeń PKP oraz PKS z Polanicy,
- udostępnianiu wydawnictw turystycznych oraz materiałów promocyjnych obiektów sanatoryjnych, hotelowych, pensjonatów oraz kwater prywatnych,
- pośrednictwie w usługach przewodnickich,
- przygotowywaniu informacji dla wydawnictw i massmediów,
- umożliwieniu bezpłatnego korzystania z Hotspot'u (klucz dostępowy WEP można uzyskać w biurze informacji turystycznej lub pod adresem e-mail web@polanica.pl),
- współpracy z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami oraz organizacjami turystycznymi.

Miejska Biblioteka Publiczna

Miejska Biblioteka Publiczna w Polanicy-Zdroju⁵⁹ jako instytucja kultury oprócz zgromadzonych zbiorów bibliotecznych prowadzi działalność w zakresie upowszechniania

⁵⁸ Kalendarz wydarzeń i imprez teatru Zdrojowego na rok 2015 (i każdy kolejny) jest dostępny na stronie: <http://www.polanica.pl/wydarzenia.html> lub w formie wydruku w Teatrze Zdrojowym - Centrum Kultury i Promocji w Polanicy-Zdroju.

⁵⁹ <http://www.bibliotekapolanica.pl/>; http://www.polanica.pl/strona-372-miejska_biblioteka_publiczna.html

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

kultury i historii regionu. Organizowane są wystawy malarstwa, spotkania z autorami książek i artykułów, warsztaty artystyczne, konkursy literackie i lekcje biblioteczne.

9. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO. ANALIZA SWOT

Dziedzictwo kulturowe gminy miejskiej Polanica-Zdrój złożone z elementów krajobrazowych, uzdrowiskowych oraz architektonicznych stanowi potencjał stymulujący rozwój gminy pod względem ekonomicznym oraz społecznym. Niezwykle istotne w tym zakresie są wszelkie działania związane z zachowaniem ww. elementów dążąc do zachowania tożsamości miasta uzdrowiskowego.

Szczególną rolę w tym zakresie pełni centrum miasta, które nie posiada ściśle wytyczonego rynku lecz ulice pełnią jego funkcje. Wzdłuż ulic należących do centrum miasta m.in.: ul. Parkowa, ul. Zdrojowa, ul. Bystrzycka zlokalizowane są nie tylko reprezentacyjne wille, ale również baza gastronomiczna i hotelowa. Dostosowanie obiektów do potrzeb turystów zaowocowało umieszczaniem w sposób niekontrolowany reklam, które - używając określenia kolokwialnego - „szpecą” wizerunek miasta. Umieszczane reklamy występują w formie: szyldów, neonów, semaforów lub w formie banerów zawierających „menu” poszczególnych restauracji, wiszących lub stojących na deptaku. Reklamy ponadto często rażą swoją kolorystyką i odbiegają formą od elewacji budynków. Kwestia umieszczania reklam przez właścicieli obiektów jest z natury skomplikowana i drażliwa, gdyż z jednej strony należy wziąć pod uwagę intencje właścicieli mających na celu przyciągnięcie potencjalnego klienta, a więc funkcjonowanie „interesu”, z drugiej strony - odbiór wizerunku miasta przez turystów oraz pozycja władz dążących do poprawy istniejącego stanu. Regulacje prawne w dużej mierze dotyczą umieszczania reklam na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Zgodnie z art. 36 ust 1 pkt 10 ustawy o ochronie zabytków, umieszczanie reklam na zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymaga pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Omawiany obszar i budynki zlokalizowane wzdłuż wymienionych ulic są wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków, natomiast obszar objęty jest strefą ochrony krajobrazu kulturowego miasta oraz centrum miasta - jako historyczny układ urbanistyczny - wpisany jest do rejestru zabytków. W takim wypadku służby konserwatorskie mogą wydać nakaz usunięcia samowolnie wywieszonych reklam umieszczonych na budynkach współtworzących zabytkowy układ urbanistyczny. Zgodnie z art. 3 pkt 12 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, historyczny układ urbanistyczny to „przestrzenne założenie wiejskie lub miejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni”. Takie działania mogą być stosowane lecz przynoszą wymierny efekt.

Inną formą oddziaływania na prywatnych właścicieli jest podjęcie inicjatywy przez jednostkę samorządu terytorialnego w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków Delegatura w Wałbrzychu, zmierzającej do przekonania właścicieli w drodze indywidualnych rozmów, korespondencji, wydrukowanych folderów, by uporządkować reklamy na elewacjach lub na stojakach. Materiały informacyjne mogą zawierać wskazówki, zachęty, projekty właściwych realizacji umieszczania reklam na obiektach historycznych.

Kolejnym rozwiązaniem, mającym o wiele większy zasięg problematyczny oraz dysponującym szeregiem narzędzi prawnych jest możliwość utworzenia parku kulturowego. Taka forma ochrony pozwoli przede wszystkim na zachowanie tożsamości miasta uzdrowiskowego wraz z elementami go identyfikującymi. Ponadto umożliwi uporządkowanie przestrzeni miejskiej w kontekście niekontrolowanego umieszczania reklam. Zgodnie z

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami na terenie parku kulturowego obowiązują odpowiednie nakazy i zakazy dotyczące m.in. umieszczania nośników reklamowych i nośników informacji wizualnej. Kwestia ewentualnego powstania na terenie Polanicy-Zdroju parku kulturowego wymaga licznych konsultacji społecznych oraz szeroko zakrojonych prac badawczych i projektowych, realizowanych w kilku etapach.

O atrakcyjności obszaru decyduje w dużym stopniu stan zachowania obiektów zabytkowych oraz obiektów tworzących historyczny układ urbanistyczny. *Studium Historyczno-Urbanistyczne* na podstawie przeprowadzonej analizy obiektów, zawiera wytyczne konserwatorskie oraz określa stan ich zachowania. Inwestorzy przeprowadzając prace remontowo-budowlane powinni stosować się do wytycznych zawartych w niniejszym opracowaniu. W celu podniesienia wizualnej estetyki miasta należy uwzględnić zły stan zachowania muru oporowego, zlokalizowanego na skarpie za budynkami przy ul. Parkowej, ul. Zdrojowej. Mur wymaga prac budowlanych. Pilnej przebudowy (bądź ewentualnej likwidacji) wymaga również ciąg komunikacyjny w formie tzw. schodów hiszpańskich wiodących od ul. Kamiennej w dół do ul. Parkowej. Schody obecnie ze względów bezpieczeństwa są zamknięte. Należy rozważyć przeprowadzenie prac budowlanych, które przywrócą ciągowi komunikacyjnemu pełnią funkcję. Rewitalizacji wymagającej wymiany nawierzchni wymaga ciąg komunikacyjny prowadzący z kościoła w dół do ulicy Zdrojowej.

Kolejnym zagadnieniem jest kwestia uporządkowania przestrzeni tzw. Małego Rynku. Obszar zlokalizowany jest w południowym fragmencie centrum miasta. Od strony zachodniej przylega do ul. Bystrzyckiej, od strony północnej i wschodniej graniczy z ul. Lipową, natomiast od strony południowej graniczy ze zbiegiem ulic Bystrzyckiej i Zdrojowej. Obszar wokół wyznacza zabudowa od strony ul. Zdrojowej jak również budynki zlokalizowane wokół placu m.in.: budynek mieszkalny przy ul. Bystrzyckiej nr 27, Pensjonat Nova przy ul. Lipowej nr 6. Od strony północnej punkt widokowy wyznacza dominanta - wieża kościoła p.w. Wniebowstąpienia Najświętszej Marii Panny. Teren pod względem własności należy w większości do gminy. Są to działki: 586/1, 585/2, 586/3, 586/5, 586/6, 586/7, działka nr 586/4 jest własnością prywatną. Obecnie teren występuje w formie otwartego placu, nieuporządkowanego, wykorzystywanego głównie do parkowania aut. Teren zaleca się zaadoptować zgodnie z przeznaczeniem i funkcją obszaru, na którym się znajduje. Biorąc pod uwagę turystyczno-uzdrowiskową funkcję przestrzeni miejskiej, teren można dostosować do potrzeb przestrzeni publicznej jako miejsce wypoczynku, rozrywki, dla matek z dziećmi, kuracjuszy oraz mieszkańców miasta. Rozwiązania projektowe powinny wpisywać się w zastaną tkankę urbanistyczną, wykorzystując ideę miasta-ogrodu. Stworzona przestrzeń może zawierać elementy małej architektury jak również elementy ściśle nawiązujące do zieleni parkowej lub łączyć współczesne osiągnięcia sztuki ogrodowej z zastanymi elementami. Zagospodarowanie tzw. Małego Rynku przyczyni się do powstania w przestrzeni miejskiej niepowtarzalnego obszaru podnoszącego walory estetyczne Polanicy-Zdroju.

Ze względu na bogatą historię Polanicy-Zdroju, w której swój ślad pozostawiły różne kultury oraz wyznania, wielu mieszkańców samego miasta jak i okolic odziedziczyło lub jest w posiadaniu dokumentacji dotyczącej historii miasta, pamiątek czy też cennych eksponatów. W obrębie gminy funkcjonuje Etnograficzne Muzeum Misyjne, którego działalność dotyczy odrębnej problematyki. Warto przy tym aspekcie nadmienić, że działające instytucje o charakterze społecznym np. Towarzystwo Miłośników Polanicy wnosi niebagatelny wkład w badanie historii miasta oraz publikowanie opracowań naukowych, dokumentacyjnych

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

poświęconych Polanicy-Zdroju. Towarzystwo Miłośników Polanicy podejmuje również zadania z zakresu wystawiennictwa. Jednakże dysponuje budynkiem, którego kubatura zawęży możliwości ekspozycyjne. Zasadnym zatem wydaje się rozważenie koncepcji utworzenia odpowiedniej instytucji mającej na uwadze nie tylko prowadzenie działalności wystawienniczej lecz również badawczej. Z przeprowadzonych rozmów m.in. z Zarządem Towarzystwa, działającymi historykami wynika, że istnieje poparcie dla idei utworzenia instytucji, która będzie odpowiedzialna m.in. za:

- upowszechnianie wiedzy o historii i współczesności Polanicy-Zdroju oraz regionu,
- gromadzenie i udostępnianie oraz trwałą ochronę zbiorów z zakresu: historii i kultury materialnej Polanicy-Zdroju oraz regionu, archeologii, etnografii, sztuki i numizmatyki, dokumentów w tym dokumentów kartograficznych, ikonograficznych, dzieł sztuki, przedmiotów codziennego użytku, elementów wyposażenia wnętrz, rzemiosła artystycznego z Polanicy-Zdroju oraz regionu, fotografii,
- zabezpieczenie i konserwację zbiorów,
- organizowanie wystaw stałych, czasowych, objazdowych,
- prowadzenie badań naukowych,
- publikowanie katalogów, przewodników po wystawach, wyników badań naukowych oraz wydawnictw popularnonaukowych, etc.

Istnienie w przestrzeni miejskiej ww. instytucji przyczyni się do poszerzenia wiedzy na temat historii Polanicy-Zdroju oraz będzie stanowić atrakcję kulturalną nie tylko dla mieszkańców miasta i regionu lecz również dla przebywających w nim licznych kuracjuszy oraz turystów.

Analizując stan zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego należy uwzględnić stan zachowania ogrodów, stanowiących integralną część zabudowy rezydencjonalnej. Wkomponowane w tkankę urbanistyczną miasta decydują o niepowtarzalności miasta projektowanego zgodnie z ideą miasta ogrodu. Stan zachowania tych obszarów wymaga uporządkowania. Obserwuje się niekontrolowany rozwój roślinności, składowanie odpadów formy wandalizmu polegające na niszczeniu ogrodu. Ponadto zaniedbane trawniki wymagają przeprowadzenia prac pielęgnacyjnych. Stan zachowania ogrodów przydomowych jest uzależniony od działań podejmowanych przez właścicieli posesji. Ograniczenia związane z przeprowadzaniem prac rewitalizacyjnych wiążą się zazwyczaj z brakiem środków finansowych. Jednostki samorządu terytorialnego w tym zakresie mogą zachęcić właścicieli do inwestowania w zwiększenie atrakcyjności terenów przydomowych poprzez stosowanie odpowiednich form zachęt lub dotacji oraz prowadzenie projektów edukacyjnych mających na celu angażowanie lokalnej społeczności w poprawę wizerunku wspólnej przestrzeni miejskiej, służącej nie tylko aspektom ekonomicznym lecz również, zgodnie z ideą miast ogrodów, łączącej naturę jako dobro służące człowiekowi i wzbogacające jego poziom egzystencji.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Analiza SWOT⁶⁰ wynikająca z oceny stanu dziedzictwa kulturowego oraz uwarunkowań jego ochrony i promocji.

MOCNE STRONY

- **niewpowtarzalna architektura uzdrowskowa Polanicy-Zdroju nawiązująca do idei miasta-ogrodu,**
- **wille i pensjonaty prezentujące różnorodny stylowo detal architektoniczny,**
- **wielowiekowa tradycja Polanicy-Zdroju jako miasta uzdrowskiego,**
- **bogactwo walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych,**
- **wielokulturowa historia miasta,**
- **zachowany czytelny historyczny układ urbanistyczny,**
- **zrewitalizowany Park Zdrojowy położony w centrum miasta,**
- **sąsiedztwo Parku Narodowego Gór Stołowych,**
- **korzystne położenie w ciągu głównych szlaków komunikacyjnych,**
- **atrakcyjność turystyczna regionu i miasta,**
- **bogaty zakres usług lecznictwa zdrojowego oraz obiektów dostosowanych do współczesnych standardów lecznictwa zdrojowego,**
- **rozbudowana infrastruktura turystyczna – baza hotelowa, agroturystyczna, gastronomiczna,**
- **wytyczone szlaki turystyczne, miejskie oraz rowerowe dostosowane do potrzeb turystów, rodzin z dziećmi oraz kuracjuszy,**
- **współpraca z czeskim partnerem w zakresie promocji dziedzictwa kulturowego,**
- **skuteczność władz jednostki samorządu terytorialnego w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, w tym z funduszy UE,**
- **atrakcyjność inwestycyjna regionu,**
- **rozwój działalności licznych organizacji, szczególnie o profilu społeczno – kulturalnym, w tym Towarzystwa Miłośników Polanicy-Zdroju,**
- **potencjał intelektualny mieszkańców Polanicy-Zdroju m.in.: historyków, dziennikarzy zaangażowanych w odkrywanie i opisywanie historii miasta,**
- **działalność artystyczna i rzemieślnicza regionalnych twórców,**
- **wypromowane imprezy kulturalne,**
- **Gminna Ewidencja Zabytków,**
- **Centrum Informacji Turystycznej,**
- **miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące Polanicę-Zdrój.**

⁶⁰ S (Strengths) – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę przedmiotu analizy,
W (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę, przedmiotu analizy,
O (Opportunities) – szanse: wszystko to co stwarza dla przedmiotu analizy szansę korzystnej zmiany,
T (Threats) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla przedmiotu analizy niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

SŁABE STRONY

- zły stan zachowania niektórych willi i pensjonatów,
- stała degradacja niezabezpieczonych obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków (budynki mieszkalne, wille) – czynniki atmosferyczne, akty wandalizmu, etc.,
- nieuporządkowane ogrody tzw. przydomowe zlokalizowane wokół lub przed willami, pensjonatami,
- umieszczanie w sposób niekontrolowany reklam na elewacjach zewnętrznych, stojakach lub kasetonach zakłócających estetykę miasta,
- brak środków finansowych na przeprowadzenie prac remontowo-budowlanych obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, będących w posiadaniu prywatnych właścicieli, wspólnot mieszkaniowych,
- zaniedbany i nieuporządkowany cmentarz ewangelicki,
- stała degradacja muru oporowego na skarpie, zlokalizowanego za budynkami wzdłuż ul. Parkowej oraz ul. Zdrojowej,
- niedostateczne zabezpieczenie oraz stała degradacja stromych schodów tzw. Hiszpańskich biegnących od ul. Kamiennej w dół do ul. Parkowej,
- niezagospodarowany teren tzw. Małego Rynku znajdującego się w południowym fragmencie centrum miasta,
- brak instytucji zajmującej się działalnością wystawienniczą oraz badawczą miasta oraz regionu,
- negatywny wpływ bezrobocia i ubożenia społeczeństwa na możliwości korzystania z usług kulturalnych, turystycznych, paraturystycznych,
- brak możliwości kontroli i nadzorowania działań remontowo-budowlanych przeprowadzanych przez prywatnych właścicieli przy obiektach wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków oraz zlokalizowanych w historycznym układzie urbanistycznym odbywających się niezgodnie z zaleceniami lub z pominięciem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- brak prawnych narzędzi w dyspozycji jednostek samorządu terytorialnego w celu egzekwowania uporządkowanego umieszczania reklam na budynkach zlokalizowanych w historycznym układzie urbanistycznym,
- niska świadomość społeczna odnośnie ochrony dziedzictwa kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

SZANSE

- możliwość pozyskania środków finansowych z funduszy unijnych w ramach programów operacyjnych oraz programów funkcjonujących przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w celu przeprowadzenia prac rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych, jak również uzyskanie funduszy na projekty promujące dziedzictwo kulturowe regionu przez organy administracji samorządowej,
- utworzenie parku kulturowego w celu zachowania tożsamości miasta uzdrowiskowego,
- adaptacja obiektów zabytkowych na cele związane z badaniem i propagowaniem dziedzictwa kulturowego,
- właściwie przeprowadzane prace remontowo-budowlane przy obiektach wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, uwzględniające wytyczne konserwatorskie co do stosowania odpowiednich materiałów, zachowania bryły, etc.,
- wykorzystanie potencjału intelektualnego oraz twórczego młodzieży szkolnej, akademickiej w działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- korzystanie z pozytywnych doświadczeń innych miast o charakterze uzdrowiskowym w zakresie zachowania i promocji dziedzictwa kulturowego,
- rozwój infrastruktury turystycznej dynamizujący sferę ekonomiczną,
- uwzględnienie kwestii zachowania dziedzictwa kulturowego w dokumentach planistycznych i rozwojowych opracowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego.

ZAGROŻENIA

- niestabilność i luki legislacyjne dotyczące m.in.: sfery finansowej, ochrony zasobów przyrodniczo-kulturowych, zarządzania gospodarką przestrzenną,
- negatywne nastawienie części prywatnych właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków, postrzeganej nie jako szansa zachowania wspólnego dziedzictwa, ale jako źródło konfliktów rodzących represje oraz ograniczenia,
- umieszczanie elementów obcych niezgodnych z oryginalnym detalem architektonicznym: stolarka okienna, szyldy, napisy, kolorystyka,
- niechętna współpraca właścicieli obiektów ze służbami konserwatorskimi w zakresie przeprowadzania prac remontowo-budowlanych przy obiektach zlokalizowanych w historycznym układzie urbanistycznym,
- komercjalizacja, unifikacja budownictwa oraz wzornictwa, mająca odzwierciedlenie w powstających współczesnych obiektach, nie wpisujących się w przestrzeń miasta uzdrowiskowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

10. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE. PRIORYTETY, KIERUNKI DZIAŁAŃ, ZADANIA ZDEFINIOWANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Polanica-Zdrój 2015-2018 ma na celu wytyczenie strategii w zakresie zachowania i ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego. Strategia ta nie jest oparta wyłącznie na działaniach związanych z ingerencją w tkankę urbanistyczną lub przyrodniczą, lecz wytycza także działania w sferze kultury oraz turystyki kulturowej/uzdrowskiej. Tak interdyscyplinarnie zdefiniowany zakres problematyki jakim jest ochrona dziedzictwa kulturowego, umożliwia realizację działań w różnych sferach oraz zgodnie z ustawą - elastyczne dostosowanie strategii do nowo powstałych uwarunkowań dopuszczających weryfikację ilościową lub problemową. Podstawą założenia Programu jest zachowanie elementów identyfikujących tożsamość Polanicy-Zdroju jako miasta uzdrowskiego. Obligatoryjną kwestią w tym zakresie będą podjęte działania ze strony jednostki samorządu terytorialnego ale nie do przecenienia jest również rola i świadomości lokalnej społeczności, która swym działaniem przyczynia się do utrwalania indywidualnej specyfiki miejsca kształtując jego tożsamość uzdrowską lub ją degradując. Zatem realizacja strategii określonej w Programie wiąże się ściśle z uwzględnieniem aspektu społecznego.

PRIORYTET I**ZACHOWANIE TOŻSAMOŚCI UZDROWSKOWEJ MIASTA ZGODNIE Z JEGO PREDESTYNACJĄ ORAZ TRADYCJĄ****KIERUNKI DZIAŁAŃ****Rewitalizacja i rewaloryzacja tkanki urbanistycznej oraz przestrzeni miejskiej.****Zachowanie elementów identyfikujących tożsamość miasta uzdrowskiego.****Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego.****Wsparcie pod względem merytorycznym inwestorów, prywatnych właścicieli oraz wspólnoty mieszkaniowej w zakresie prac remontowo-budowlanych, uwzględniających zachowanie estetyki miasta uzdrowskiego.**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

PRIORYTET II

**PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO DYNAMIZUJĄCA ROZWÓJ
TURYSTYKI KULTUROWEJ ORAZ ANGAŻUJĄCA LOKALNĄ SPOŁECZNOŚĆ
W SFERĘ KULTURY**

KIERUNKI DZIAŁAŃ

**Kreowanie i promowanie produktów turystycznych wspierających turystykę
kulturową.**

Rozwój infrastruktury turystycznej.

Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym.

PRIORYTET III

**EDUKACJA I POPULARYZACJA WIEDZY O ZASOBACH DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO SŁUŻĄCA BUDOWANIU POCZUCIA LOKALNEJ
TOŻSAMOŚCI**

KIERUNKI DZIAŁAŃ

**Specjalistyczne rozpoznania badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz
obszarów zabytkowych, związanych z przygotowaniem lub realizacją projektu
inwestycyjnego**

Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

PRIORYTET I

ZACHOWANIE TOŻSAMOŚCI UZDROWISKOWEJ MIASTA ZGODNIE Z JEGO PREDESTYNACJĄ ORAZ TRADYCJĄ

Rewitalizacja i rewaloryzacja tkanki urbanistycznej oraz przestrzeni miejskiej.

- Kontynuacja zadań związanych z zachowaniem dziedzictwa kulturowego określonych w dokumentach planistycznych.
- Wyznaczenie ewentualnych obszarów w celu opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta.
- Kontynuacja prac zabezpieczających, remontowo-budowlanych przy murze oporowym na skarpie, biegnącym za budynkami mieszkalnymi wzdłuż ul. Parkowej oraz ul. Zdrojowej.
- Przebudowa (lub ewentualna likwidacja) schodów tzw. hiszpańskich biegnących od ul. Kamiennej w dół do ul. Parkowej.
- Rewitalizacja nawierzchni schodów prowadzących z Kościoła w dół do ul. Zdrojowej.
- Zagospodarowanie obszaru tzw. Małego Rynku zlokalizowanego w południowym fragmencie centrum miasta.
- Przeprowadzenie prac pielęgnacyjnych na terenie cmentarza ewangelickiego oraz komunalnego.
- Kontynuacja prac pielęgnacyjnych dotyczących stanu zachowania zieleni w Parku Zdrojowym.
- Uzupełnienie oraz umieszczenie tabliczek informacyjnych przy pomnikach przyrody.
- Umieszczenie tablicy upamiętniającej istnienie Huty Szkła.
- Kontynuacja działań mająca na celu pozyskiwanie środków z funduszy Unii Europejskiej na projekty związane z zachowaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego.
- Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych stanowiących własność miasta.
- Zachęcanie prywatnych właścicieli do uporządkowania przestrzeni ogrodowej wokół budynku mieszkalnego, willi, pensjonatów.

Zachowanie elementów identyfikujących tożsamość miasta uzdrowiskowego.

- Rozważenie koncepcji utworzenia parku kulturowego w Polanicy-Zdroju.
- Przeprowadzanie prac remontowo-budowlanych, uwzględniających wytyczne konserwatorskie co do stosowania m.in. metod i materiałów nie odbiegających od zachowanej estetyki miasta uzdrowiskowego.
- Analiza projektów architektonicznych m.in. pod kątem zachowania tożsamości miasta uzdrowiskowego.
- Zachęcenie i prowadzenie dialogu z właścicielami w sprawie uporządkowania reklam zaburzających estetykę miasta.
- Adaptacja obiektów zabytkowych na cele współczesne wpisująca się w przestrzeń miejską.
- Kontynuacja zadań zwiększających atrakcyjność przestrzeni miejskiej: umieszczanie kompozycji roślinnych, rabatów kwiatnych, ławek, oświetlenia, etc.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego.

- Opracowanie lub weryfikacja aktualnych Miejsowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego gminy miejskiej, uwzględniająca w zapisach ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego.
- Monitoring obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.
- Ewentualna weryfikacja Gminnej Ewidencji Zabytków w kontekście materiałów bibliograficznych dot. historii Polanicy-Zdroju, uzupełnienie GEZ-u o karty zawierające historyczne układy ruralistyczne oraz obszary ochrony archeologicznej.
- Uaktualnienie planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
- Oznaczenie obiektów zabytkowych międzynarodowym znakiem ochrony dóbr kultury przyjętym w ramach Konwencji Haskiej.

Wsparcie pod względem merytorycznym inwestorów, prywatnych właścicieli, oraz wspólnoty mieszkaniowe w zakresie prac remontowo-budowlanych uwzględniających zachowanie estetyki miasta uzdrowskiego.

- Opracowanie katalogu reklam standaryzujących kształt szyldów i reklam na budynkach znajdujących się w historycznym układzie urbanistycznym (przede wszystkim centrum miasta: ul. Parkowa, ul. Zdrojowa, ul. Bystrzycka).
- Opracowanie katalogu kolorystycznego umożliwiającego ujednoczenie barw stosowanych w elewacjach zewnętrznych budynków znajdujących się w strefie ochrony konserwatorskiej. Szczególnie jest on istotny w przypadku adaptacji parteru obiektów zabytkowych dla celów usługowo-handlowych.
- Organizowanie spotkań umożliwiających dialog w zakresie realizacji projektów związanych z rewitalizacją, renowacją obiektów, przestrzeni miejskich, etc. w oparciu o wytyczne konserwatorskie uwzględniające zachowanie tożsamości miasta uzdrowskiego.
- Publikacja materiałów informacyjnych, wspomagających prowadzenie prac remontowo-budowlanych na stronie internetowej urzędu.

PRIORYTET II

PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO DYNAMIZUJĄCA ROZWÓJ TURYSTYKI KULTUROWEJ ORAZ ANGAŻUJĄCA LOKALNĄ SPOŁECZNOŚĆ W SFERĘ KULTURY

Kreowanie i promowanie produktów turystycznych wspierających turystykę kulturową.

- Wybudowanie oraz wypromowania obiektu o charakterze turystycznym - wieży obserwacyjnej pełniącej m.in. funkcję obserwatorium astronomicznego.
- Kontynuacja realizacji projektów o charakterze kulturowym organizowanych przez Teatr Zdrojowy-Centrum Kultury i Promocji Polanicy-Zdroju: imprezy cykliczne, czasowe, warsztaty, koncerty, przedstawienia, wystawy, etc.
- Organizowanie bezpłatnych imprez o charakterze kulturalnym, historycznym, sportowym na otwartej przestrzeni angażującej lokalną społeczność.
- Wspieranie instytucji społecznych zajmujących się promocją dziedzictwa kulturowego Polanicy-Zdroju, lokalnych badaczy historii, oraz twórców.
- Współpraca z partnerem czeskim oraz niemieckim w zakresie organizacji projektów promujących dziedzictwo kulturowe regionu.
- Publikacja materiałów informacyjnych: folderów, map, itp. promujących dziedzictwo kulturowe Polanicy-Zdroju.

Rozwój infrastruktury turystycznej.

- Kontynuacja rozbudowy infrastruktury turystycznej w tym szlaków miejskich, turystycznych: realizacja projektu związanego z odtworzeniem szlaku miejskiego Corso - II etap realizacji projektu, utworzenie Szlaku „Via Polonica”.
- Umieszczanie tablic informacyjnych dotyczących ścieżek, tras miejskich oraz szlaków turystycznych.
- Odświeżenie znaków informacyjnych przy szlakach turystycznych.

Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym.

- Udostępnianie materiałów informacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego na stronie urzędu miasta.
- Udostępnianie aplikacji multimedialnej na urządzenia przenośne, informującej m.in. o wydarzeniach kulturalnych, zabytkach, szlakach turystycznych, bazie turystycznej i gastronomicznej.

PRIORYTET III

EDUKACJA I POPULARYZACJA WIEDZY O ZASOBACH DZIEDZICTWA KULTUROWEGO SŁUŻĄCA BUDOWANIU POCZUCIA LOKALNEJ TOŻSAMOŚCI

Specjalistyczne rozpoznania badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związanych z przygotowaniem lub realizacją projektu inwestycyjnego.

- Opracowanie inwentaryzacji obiektów przyrodniczych.
- Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Polanica-Zdrój.
- Opracowanie Strategii Rozwoju Miasta Polanica-Zdrój obejmującej m.in. analizę zasobów przyrodniczo-kulturowych.
- Rozważenie opracowania katalogu zabudowy willowej wraz detalem architektonicznym oraz materiałem historycznym dotyczącym m.in. planów architektonicznych.
- Opracowanie dokumentacji dotyczącej stanu zachowania muru oporowego zlokalizowanego za budynkami wzdłuż ul. Parkowej, ul. Zdrojowej oraz schodów tzw. hiszpańskich prowadzących od ul. Kamiennej w dół do ul. Parkowej, ogłoszenie konkursu na wykonanie projektu obejmującego przeprowadzenie prac konserwatorskich ww. obiektów.
- Prowadzenie konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - delegatura w Wałbrzychu w przypadku prowadzenia inwestycji na terenach objętym ochroną konserwatorską, sporządzanie odpowiedniej dokumentacji konserwatorskiej oraz uwzględnianie prowadzenia nadzoru archeologicznego w strefach objętych ochroną.
- Rozważenie podjęcia wstępnych działań dotyczących utworzenia parku kulturowego:
 - ▶ przeprowadzenie konsultacji społecznych dotyczących istnienia w przestrzeni parku kulturowego,
 - ▶ przeprowadzenie wstępnych prac inwentaryzacyjnych dotyczących utworzenia dokumentacji związanej z parkiem kulturowym.
- Przeprowadzenie ankiety wśród lokalnej społeczności dotyczącej posiadania, udostępnienia lub wypożyczenia prywatnych pamiątek, cennych eksponatów, zabytkowych zbiorów, związanych z historią Polanicy-Zdroju, celem ewentualnej ekspozycji w instytucji promującej dziedzictwo kulturowe.
- Rozważenie możliwości utworzenia instytucji prowadzącej działalność wystawienniczą, badawczą dotyczącą zagadnień związanych z historią miasta oraz regionu.

Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

- Udział pracowników jednostki samorządu terytorialnego w szkoleniach, konferencjach dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Inicjowanie oraz udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa.
- Organizowanie konkursów i wystaw związanych z historią Polanicy-Zdroju oraz regionu, publikacja wyników np. na stronie internetowej urzędu.
- Popularyzacja właściwie przeprowadzanych prac rewitalizacyjnych, remontowo-budowlanych przez właścicieli obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- Popularyzacja estetycznych i uporządkowanych przestrzeni ogrodowych zlokalizowanych wokół lub przed budynkami będącymi własnością prywatną lub wspólnot mieszkaniowych.
- Ustanowienie i przyznanie nagrody za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania wiedzy na temat ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego: prace licencjackie, dyplomowe, podyplomowe, doktoranckie, bibliograficzne, etc.
- Organizowanie konkursu na najlepszego użytkownika obiektu uzdrowskiego, obiektu zabytkowego zaadoptowanego na cele turystyczne, kulturowe, etc.
- Wprowadzenie problematyki związanej z ochroną zasobów dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazowego do szkół.

10.1. Monitoring i weryfikacja wyznaczonych kierunków działań oraz zadań

Przykładowy zestaw mierników umożliwiających monitorowanie określonych kierunków działań oraz zadań obejmujących okres od 2015 do 2018 roku. Przyjęto realizację ilości w okresie obowiązywania Programu, tj. w skali 4 lat. Niektóre zadania obejmują okres wynikający z ustaleń zawartych w dokumentach strategicznych.

P. I - Rewitalizacja i rewaloryzacja tkanki urbanistycznej oraz przestrzeni miejskiej.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
liczba zrewitalizowanych obiektów przestrzennych: skwery, parki, przestrzeń miejska, etc.	1
liczba zrewitalizowanych obiektów będąca częścią tkanki urbanistycznej: mury oporowe, schody	1
liczba zabezpieczonych i zrewitalizowanych obiektów będących własnością gminy, wpisanych do GEZ	1
liczba uporządkowanych i zagospodarowanych cmentarzy	1
liczba złożonych wniosków dotyczących pozyskania środków UE na projekty z zakresy ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego	2
liczba umieszczonych tablic informacyjnych dotyczących zasobów dziedzictwa kulturowego w tym pomników przyrody	5 (rocznie)

P I - Zachowanie elementów identyfikujących tożsamość miasta uzdrowskiego.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
liczba przyjętych projektów architektonicznych uwzględniających zachowanie tożsamości miasta uzdrowskiego	3
liczba zrealizowanych projektów mających na celu zwiększenie atrakcyjności przestrzeni miejskiej	1

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

P I - Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
liczba opracowanych studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Polanicy-Zdroju	2
liczba zweryfikowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Polanicy-Zdroju uwzględniających ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego	2
liczba sporządzonych dokumentów dotyczących ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego: plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego, karty miejsc pamięci narodowej	1
liczba uzupełnionych i zweryfikowanych kart Gminnej Ewidencji Zabytków pod kątem, stanu zachowania obiektów oraz materiałów bibliograficznych	<i>Weryfikacja całej Gminnej Ewidencji Zabytków</i>

P I - Wsparcie pod względem merytorycznym inwestorów, prywatnych właścicieli oraz wspólnoty mieszkaniowe w zakresie prac remontowo-budowlanych, uwzględniających zachowanie estetyki miasta uzdrowskiego.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
liczba opracowanych i opublikowanych materiałów informacyjnych umożliwiających zapoznanie się z właściwą formą rewitalizacji i promocji obiektów: katalog szyldów i reklam, katalog kolorystyki stosowanej na elewacjach zewnętrznych, foldery	2
ilość zorganizowanych spotkań z inwestorami, właścicielami obiektów wpisanych do GEZ, zarządami wspólnot mieszkaniowych dotyczących m.in. właściwych metod rewitalizacji obiektów historycznych, ogrodów, pozyskania funduszy unijnych, etc.	2

P II - Kreowanie i promowanie produktów turystycznych wspierających turystykę kulturową.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
liczba wybudowanych obiektów o charakterze turystycznym	1
ilość imprez promujących dziedzictwo kulturowe	<i>Zgodnie z kalendarzem imprez na każdy kolejny rok</i>
liczba opracowanych folderów, map	1

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

P II - Rozwój infrastruktury turystycznej.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
liczba otworzonych szlaków miejskich, rowerowych, etc.	1

P III - Specjalistyczne rozpoznania badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych, związane z przygotowaniem lub realizacją projektu inwestycyjnego

Miernik	Ilość w skali 4 lat
ilość opracowań badawczych obejmujących zasoby dziedzictwa kulturowego	2

P III - Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

Miernik	Ilość w skali 4 lat
liczba pracowników Urzędu Miasta biorących udział w szkoleniach, konferencjach z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego	4
ilość konkursów zorganizowanych przez Urząd Miasta promujących dziedzictwo kulturowe: konkurs fotograficzny, plastyczny, etc	4

W celu realizacji priorytetów oraz związanych z nimi zadań należy podjąć działania, które będą sukcesywnie realizowane i monitorowane w okresie 4 lat. Aby osiągnąć określone efekty, zadania można podzielić na podokresy zgodnie z opracowanymi dla nich projektami ujmującymi ich długoterminową realizację. W trakcie tego procesu mogą wyniknąć problemy, które w miarę możliwości należy uwzględnić.

Realizacja Programu jest procesem długofalowym. Po upływie dwóch lat sprawozdanie z realizacji wyznaczonych zadań sporządzi komórka organizacyjna urzędu, koordynująca realizację programu, a następnie przedstawi ją burmistrzowi. Po akceptacji ocena zostanie przedłożona Radzie Miejskiej, będzie ona jednocześnie stanowić punkt wyjścia do wprowadzania uzasadnionych zmian i usprawniania programu. Wykonanie sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Polanica-Zdrój 2015-2018*, która uwzględni wskaźniki odnoszące się do wytyczonych zadań.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

11. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Zakłada się, że zadania określone w Programie będą wykonywane za pomocą następujących podstawowych instrumentów:

- prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, tworzenie parków kulturowych, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- finansowych – m.in. współfinansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, jak również dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- koordynacji – m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi oraz z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- społecznych – m.in. poprzez działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- kontrolnych – m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

12. MOŻLIWOŚCI FINASOWANIA ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY, ZACHOWANIA ORAZ PROMOCJI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Jednym z istotnych zagadnień związanych z ochroną zabytków jest kwestia finansowania projektów mających na celu zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Beneficjentami ubiegającymi się o dotacje są przeważnie jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe. Zazwyczaj pozyskane środki z większości źródeł przeznaczane są (w formie dotacji celowych) wyłącznie na obiekty wpisane do rejestru zabytków. O dotacje mogą również ubiegać się prywatne osoby będące właścicielami obiektów wpisanych do rejestru zabytków w ramach dotacji.

Pomoc finansową można otrzymać z następujących źródeł:

- Budżet Gminy Polanica-Zdrój - dotacje.
- Samorząd Województwa Dolnośląskiego przyznaje dotacje celowe, beneficjentom ubiegającym się o środki w celu przeprowadzenia prac ratowniczych obiektów zabytkowych oraz w ramach otwartych konkursów.
- Fundusze z Budżetu Państwa. Programy operacyjne zaplanowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które m.in. odnoszą się do ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.
- Fundusze Unii Europejskiej związane z programami uwzględniającymi dziedzictwo kulturowe.

12.1. Budżet Gminy Polanica-Zdrój – dotacje

Dotacje przeznaczone są dla właścicieli zabytków wpisanych do rejestru zabytków w celu przeprowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych. Zasady udzielania dotacji celowych określa:

Uchwała nr IX/47/07 Rady Miejskiej w Polanicy-Zdroju z dnia 26 czerwca 2007 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

Z budżetu Gminy Polanica-Zdrój mogą być udzielane dotacje celowe na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku położonym na terenie Gminy i wpisanych do rejestru zabytków.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanych do rejestru zabytków może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych niezbędnych do wykonania ww. prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
- zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

O dotację może się ubiegać każdy podmiot będący właścicielem lub posiadaczem zabytku, posiadającym tytuł prawny do tego zabytku wynikający z prawa własności, trwałego zarządu lub innego prawa określonego przepisami Kodeksu Cywilnego. Dotacja na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych nie może przekraczać 100% ogółu nakładów koniecznych na te prace. Wysokość środków finansowych przeznaczonych w roku budżetowym na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane określa uchwała budżetowa.

12.2. Środki Województwa Dolnośląskiego

Zasady udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego określa:

Uchwała nr XXVIII/788/12 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 8 listopada 2012 roku w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa dolnośląskiego.

O dotację, w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami, może ubiegać się osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Dofinansowanie w danym roku budżetowym może być udzielone do wysokości 50% ogółu nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. W przypadku gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, albo, gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku - dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę dotacji wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Maksymalna kwota wnioskowanej dotacji nie może być większa niż 200 000 złotych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Przy opiniowaniu wniosków przez Komisję Oceniającą zastosowanie mają następujące kryteria:

- znaczenie zabytku dla dziedzictwa kulturowego, wartość historyczna, naukowa lub artystyczna, dostępność zabytku dla społeczeństwa oraz pełnienie przez obiekt funkcji użyteczności publicznej (od 0 do 8 pkt.),
- stan zagrożenia, w jakim znajduje się obiekt wymagający zabiegów konserwatorskich (od 0 do 5 pkt.),
- uzasadnienie kosztów realizacji planowanych prac oraz zaangażowanie finansowe podmiotu występującego o dotację, a także wskazanie innych źródeł finansowania prac lub robót budowlanych przy zabytku (od 0 do 3 pkt.),
- kontynuacja prac konserwatorskich lub robót budowlanych zadań dotowanych uprzednio z budżetu Województwa Dolnośląskiego (od 0 do 2 pkt.).

Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego w 2015 roku

Celem konkursu ofert⁶¹ jest wyłonienie i wsparcie projektów dotyczących realizacji zadań publicznych Województwa Dolnośląskiego z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji. W ramach konkursu przewiduje się dofinansowanie następujących rodzajów zadań⁶².

Festiwale Sztuki

Przedsięwzięcia o regionalnym lub ponadregionalnym charakterze, polegające na organizowaniu festiwali i przeglądów muzycznych, teatralnych, filmowych lub innych mających szczególne znaczenie dla kultury Dolnego Śląska.

Edukacja Kulturalna Dzieci i Młodzieży

Przedsięwzięcia polegające na organizowaniu lub uczestniczeniu dzieci i młodzieży w festiwalach, przeglądach twórczości artystycznej, wystawach, warsztatach i innych wydarzeniach mogących mieć istotne znaczenie dla wspomagania rozwoju i uzdolnień dzieci i młodzieży.

Tradycyjne Dziedzictwo Kulturowe

Inicjatywy służące popularyzacji i ochronie elementów tradycyjnej kultury regionalnej ze szczególnym uwzględnieniem folkloru i dziedzictwa kulturowego społeczności lokalnych Dolnego Śląska w formie przeglądów, konkursów, festiwali, wystaw, konferencji, działań edukacyjnych służących idei kontynuacji wartości tworzących poczucie tożsamości kulturowej.

⁶¹ <http://www.umwd.dolnyslask.pl/kultura/otwarty-konkurs-ofert/oferty-realizacji-zadan-publicznych-2015/>.

⁶² Uchwała Nr 124/V/15 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 11 lutego 2015 r. w sprawie ogłoszenia otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego w 2015 r. oraz powołania Komisji Konkursowej do oceny merytorycznej ofert.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Inicjatywa Artystyczna

Przedsięwzięcia polegające na przygotowaniu i prezentacji wydarzeń artystycznych mogących mieć wpływ na promocję kultury Dolnego Śląska zarówno w kraju, jak i za granicą.

Dialog Kulturowy

Przedsięwzięcia polegające na budowaniu dialogu wśród grup narodowych i etnicznych, organizowaniu lub uczestnictwie w działaniach zmierzających do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej.

Termin realizacji zadania objętego konkursem od 15 kwietnia 2015 roku do 31 grudnia 2015 roku. Uczestnikami konkursu mogą być organizacje, które prowadzą działalność statutową związaną z realizacją zadań objętych konkursem. Chodzi o organizacje pozarządowe w rozumieniu art. 3 ust. 2 i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014 r. poz. 1118 ze zmianami)

Istnieje możliwość otrzymania dotacji na realizację zadania publicznego w sferze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego z pominięciem otwartego konkursu ofert, w trybie art. 19 a⁶³.

12.3. Pozyskanie funduszy z budżetu państwa

Uzyskanie funduszy na realizację zadań związanych z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem prac przy obiektach zabytkowych reguluje:

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 roku w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. (Dz. U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940)⁶⁴.

Udział w Programach Operacyjnych, zaplanowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, umożliwia uzyskanie funduszy na realizację zadań zawartych w Gminnym Programie Ochrony Zabytków. Programy obejmują okres 2004-2020⁶⁵, alokacja finansowa ze środków Ministra Kultury ogłaszana jest na każdy rok budżetowy.

Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Strategicznym celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o współfinansowanie w ramach programów europejskich.

⁶³ <http://www.umwd.dolnyslask.pl/kultura/dotacje-w-trybie-art-19-a/>.

⁶⁴ Obwieszczenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 października 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Kultury w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. (Dz. U. 2014 poz. 399)

⁶⁵ Zgodnie z Narodową Strategią Kultury.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

W ramach programu można ubiegać się o *Promesę* ministra na dofinansowanie wkładu własnego dla zadań niekomercyjnych, które ubiegają się o dofinansowania w ramach następujących programów europejskich:

- 16 Regionalnych Programów Operacyjnych 2014-2020,
- Program Rozwój Obszarów Wiejskich 2014-2020,
- Program Kreatywna Europa,
- Program Europejskiej Współpracy Terytorialnej.

Zakres realizowanych zadań dotyczy:

- ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego,
- budowy nowych obiektów, rozbudowy, przebudowy, remontu infrastruktury kultury oraz infrastruktury szkolnictwa artystycznego,
- realizacji międzynarodowych przedsięwzięć kulturalnych,
- rozwoju społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury,
- rozwoju zasobów ludzkich oraz podnoszenie poziomu wykształcenia społeczeństwa.

O *Promesę* mogą się ubiegać następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury, samorządowe instytucje kultury jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, publiczne szkoły artystyczne, państwowe uczelnie artystyczne, archiwa państwowe.

W ramach Programu przewidziano przeprowadzenie dwóch naborów wniosków w terminach do 30 listopada 2014 roku oraz do 31 marca 2015 roku⁶⁶.

Program Dziedzictwo Kulturowe

Program Dziedzictwo Kulturowe składa się z 7 priorytetów:

1. Priorytet „Ochrona zabytków”
2. Priorytet „Wspieranie działań muzealnych”
3. Priorytet „Kultura ludowa i tradycyjna”
4. Priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”
5. Priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych”
6. Priorytet „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego”
7. Miejsca Pamięci Narodowej

Priorytet „Ochrona zabytków”

W ramach priorytetu realizowane są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. Dofinansowania nie otrzymują projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze, wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Chociaż priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególnie nacisk kładziony jest na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju

⁶⁶http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141020Promesa_Ministra_Kultury_i_Dziedzictwa_Narodowego.pdf

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

turystyki. Dlatego pomoc jest skierowana dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie celem zwiększenia dostępności do zabytków, podniesienia atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym. Dofinansowanie może być udzielone do następujących rodzajów zadań:

- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania,
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach Priorytetu mogą ubiegać się: osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne będące właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. W przypadku realizacji w/w zadań o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych. O dofinansowanie w ramach Priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty⁶⁷.

Wspieranie działań muzealnych.

Wsparcie otrzymają projekty kompleksowe, realizowane poza standardowymi ramami bieżącej działalności wnioskodawców lub też wpisane w konsekwentnie realizowany plan ich rozwoju. Zadania konserwatorskie powinny być wykonywane w zgodzie z procedurami dotyczącymi opracowywania i ewidencjonowania zbiorów. Wsparcie otrzymają szczególnie te działania, które prowadzić będą do zachowania lub przywrócenia stanu właściwego obiektom zagrożonym nieodwracalnym uszkodzeniem. Natomiast projekty wystawiennicze, oprócz wysokiej wartości prezentowanych eksponatów, powinny wyróżniać się oryginalną, spójną koncepcją wpisującą projekt w możliwie szeroki kontekst kulturowy. Rodzaje kwalifikujących się działań:

- organizacja czasowych wystaw muzealnych,
- modernizacja stałych wystaw muzealnych,
- tworzenie stałych wystaw muzealnych,
- publikacja katalogów do wystaw muzealnych,
- konserwacja muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego,
- zakup wyposażenia pracowni konserwatorskich.

⁶⁷ Regulamin dotyczący Programu *Dziedzictwo kulturowe* Priorytet: *Ochrona zabytków*, na: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20140930Ochrona_Zabytkow_2015-Regulamin.pdf

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Beneficjentami mogą być: samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe⁶⁸.

Kultura ludowa i tradycyjna.

Strategicznym celem priorytetu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim na obszarach wiejskich i miejskich. Dofinansowywane będą działania związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przemianami) poszczególnych jej elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych, tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego).

Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują. Szczególny nacisk w priorytecie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno twórców (nadawców, w tym profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach), jak i odbiorców. Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie przejawów kultur tradycyjnych, tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich upowszechnianiu, wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów, wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. Wsparcie otrzymają następujące rodzaje zadań:

- realizacja projektów badawczych i popularyzatorskich z zakresu antropologii kulturowej, etnologii i etnografii, etnomuzykologii i etnochoreologii⁶⁹, folklorystyki i dialektologii,
- dokumentacji, archiwizacji i jak najszerszego udostępniania unikalnych zjawisk z zakresu dziedzictwa kultur tradycyjnych, w tym sztuki, rękodzieła i rzemiosła; gwary i języka regionalnego; muzyki, tańca, śpiewu; obrzędowości dorocznej i rodzinnej obyczajowości, w tym zwyczajów środowiskowych,
- przygotowania i opracowania ekspertyz, opinii oraz programów ochrony dotyczących zjawisk kultur tradycyjnych, w tym przeprowadzenia ewaluacji konsultacji społecznych związanych z realizacją postulatów Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- wykonania dokumentacji źródłowej i terenowej, przygotowania projektów dotyczących rekonstrukcji lub zaprojektowania strojów ludowych,
- wydania publikacji związanych z dokumentacją kultur tradycyjnych oraz współczesnych kontekstów ich funkcjonowania,
- szeroko pojętej animacji kulturowej i społecznej prowadzonej w oparciu o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, wspomagających lokalne społeczności w twórczych działaniach nawiązujących do miejscowych tradycji,

⁶⁸ Regulamin dotyczący Programu *Dziedzictwo kulturowe* Priorytet: *Wspieranie działań muzealnych*, na: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141009Dziedzictwo_kulturowe-priorytet_2-Wspieranie_dzialan_muzealnych.pdf

⁶⁹ Etnochoreologia - w terenie bada kultury tańca ludów niepiśmiennych, chłopskich rolniczych pasterskich oraz subkultury, w których można zaobserwować różnorodne bardzo istotne funkcje tańca w organizacji życia społecznego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- działań edukacyjnych, w tym warsztatów, kursów i szkoleń dotyczących zagadnień szeroko pojętej kultury tradycyjnej, w jej materialnym i niematerialnym wymiarze,
- działań popularyzujących unikalne i żywe elementy kultur tradycyjnych, w tym konkursy, przeglądy, festiwale, seminaria i konferencje,
- zadań o charakterze artystycznym i użytkowym, inspirowanych tradycyjną twórczością, o charakterze interdyscyplinarnym i międzyśrodowiskowym.

Beneficjentami mogą być: samorządowe instytucje kultury, z wyjątkiem instytucji współprowadzonych przez ministra i jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, kościoły i związki wyznaniowe, osoby prawne⁷⁰.

Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.

Założeniem priorytetu jest stworzenie warunków do efektywnej ochrony i popularyzacji spuścizny kulturowej, obejmującej zarówno dziedzictwo wielonarodowościowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, powstałej na obszarach należących współcześnie do suwerennych państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą, jak i dorobku wielu generacji emigracji polskiej, wytworzonego, zgromadzonego bądź przechowywanego w całej Europie i innych częściach świata. Wsparcie otrzymają projekty z zakresu:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju,
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju,
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji,
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju,
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju,
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: państwowe instytucje kultury, samorządowe instytucje kultury, archiwa

⁷⁰ Regulamin dotyczący Programu *Dziedzictwo kulturowe* Priorytet: *Kultura ludowa i tradycyjna*, na: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141001Dziedzictwo_kulturowe_%E2%80%93_priorytet_3_%E2%80%93_Kultura_ludowa_i_tradycyjna.pdf

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

państwowe, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne⁷¹.

Ochrona zabytków archeologicznych.

Zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Wsparcia nie otrzymają projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym). Rodzaje kwalifikujących się zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski,
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt,
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

O dofinansowanie w ramach Priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego: samorządowe instytucje kultury, państwowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, publiczne uczelnie akademickie, niepubliczne uczelnie akademickie, podmioty prowadzące działalność gospodarczą⁷².

Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.

Zadania składające się na zasadnicze cele priorytetu powinny koncentrować się na zasobach kluczowych dla zachowania polskiego dziedzictwa kulturowego. Wsparcie otrzymają projekty polegające na opracowaniu zasobów kultury i dziedzictwa narodowego ze szczególnym uwzględnieniem niepaństwowego zasobu archiwalnego wraz z przeprowadzeniem koniecznych prac konserwatorskich, digitalizacji zasobów kultury i dziedzictwa narodowego, która uwzględni przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich, udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe oraz przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych. O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego: organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne, uczelnie publiczne⁷³.

⁷¹ Regulamin dotyczący Programu *Dziedzictwo kulturowe* Priorytet: *Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą*, na: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141001Dziedzictwo_kulturowe_%E2%80%93_93_priorytet_4_%E2%80%93_Ochrona_dziedzictwa_kulturowego.pdf

⁷² Regulamin dotyczący Programu *Dziedzictwo kulturowe* Priorytet: *Ochrona zabytków archeologicznych*, na: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141001Dziedzictwo_kulturowe_%E2%80%93_93_priorytet_5_%E2%80%93_Ochrona_zabytkow_archeologicznych.pdf

⁷³ Regulamin dotyczący Programu *Dziedzictwo kulturowe* Priorytet: *Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego*, na: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141009Dziedzictwo_kulturowe-priorytet_6-Ochrona_i_cyfryzacja_dziedzictwa_kulturowego.pdf

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Miejsca Pamięci Narodowej

Strategicznym celem priorytetu *Miejsca Pamięci Narodowej*⁷⁴ jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. W sposób szczególny dotyczy to miejsc noszących ślady masowych zbrodni reżimów totalitarnych. W ramach priorytetu dofinansowanie otrzymują:

- zadania uwzględniające zachowanie autentyzmu terenu miejsca pamięci oraz związanych z nim obiektów m.in. poprzez w działania o charakterze remontowo-konserwatorskim, konserwację muzealiów i archiwaliów, utrzymywanie porządku na terenie miejsca pamięci oraz w każdym z przypadków i/lub przygotowanie dokumentacji technicznej z tym związanej,
- zadania związane z infrastrukturą miejsca pamięci, m.in.: zakup sprzętu, zakup nieruchomości, roboty budowlane, oznakowanie drogi do miejsca pamięci oraz obiektów i miejsc związanych z jego historią,
- zadania badawcze i dokumentacyjne, w tym: badania archeologiczne (ekshumacje, których przeprowadzenie jest niezbędne do realizacji badań), gromadzenie danych ofiar i innego rodzaju danych historycznych oraz tworzenie baz danych i inwentaryzacja,
- zadania popularyzatorsko-edukacyjne, w tym: działania wystawiennicze, działania wydawnicze, organizowanie uroczystości rocznicowych i upamiętniających, organizacja lekcji muzealnych i lekcji w szkołach, włączenie wolontariuszy i lokalnej społeczności do opieki lub prac badawczych nad miejscem pamięci, opracowanie stron internetowych.

O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą się ubiegać samorządowe instytucje kultury sprawujące opiek nad przynajmniej jednym miejscem pamięci narodowej⁷⁵.

⁷⁴ Miejsca Pamięci Narodowej – *miejsce popełnienia w ramach działań zbrojnych lub represji ze strony reżimów totalitarnych zbrodni, w szczególności zbrodni ludobójstwa, zbrodni wojennej i zbrodni przeciwko ludzkości, na obywatelach polskich, w tym obywatelach polskich będących przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych lub grup posługujących się językiem regionalnym, lub obywatelach innych państw, o ile upamiętnienie miejsca nie wiąże się z gloryfikacją sprawców tego rodzaju zbrodni. To także miejsce spoczynku ofiar działań zbrojnych oraz ofiar zbrodni, miejsce funkcjonowania obozów koncentracyjnych, obozów zagłady, obozów jenieckich oraz innych miejsc przetrzymywania ofiar zbrodni i represji, miejsce związane z działaniami prowadzonymi na rzecz obrony lub odzyskania pełnej niepodległości przez Rzeczpospolitą Polską.*, na: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141027Dziedzictwo_kulturowe_priorytet_7_Miejsca_Pamieci_Narodowej.pdf

⁷⁵ Regulamin dotyczący Programu *Dziedzictwo kulturowe* Priorytet: *Miejsca Pamięci Narodowej*, na: http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141027Dziedzictwo_kulturowe_priorytet_7_Miejsca_Pamieci_Narodowej.pdf

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

12.4. Programy strukturalne Unii Europejskiej

Możliwość pozyskiwania funduszy ze środków Unii Europejskiej poprzez uczestnictwo w programach umożliwiających realizację projektów z obszaru kultury oraz przedsięwzięć związanych z ochroną zabytków.

- ❖ Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020.
- ❖ Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020.
- ❖ Program Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2014-2020/Fundusz Mikroprojektów Euroregion Glacensis.
- ❖ Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego.
- ❖ Fundusz Wyszehradzki.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020.

Jednym z czołowych Programów wspierających działania inwestycyjne określonych beneficjentów, w tym jednostek samorządów terytorialnych na terenie województwa dolnośląskiego jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020. Wsparcie finansowe na działania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego można uzyskać m.in. w ramach Osi Priorytetowej 4 - *Środowisko i Zasoby*, Priorytet inwestycyjny 4.3 *Dziedzictwo kulturowe. Zasoby zabytkowe Dolnego Śląska* decydują o jego wiodącej pod tym względem pozycji w kraju. Stanowią zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie tożsamości regionalnej oraz w dużym stopniu kształtują uwarunkowania rozwoju województwa jak również stanowią bodziec dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. W celu zachowania elementów dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz jego walorów wsparcie finansowe otrzymają przedsięwzięcia z zakresu ochrony, rozwoju i udostępniania dziedzictwa kulturowego, które przyniosą efekt socjoekonomiczny w dłuższej perspektywie czasowej. Wspierane będą także projekty dotyczące małej infrastruktury (koszty całkowite nie mogą przekroczyć 5 mln Euro), jak również działania mające na celu ochronę i zachowanie zabytków ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków prowadzonego przez WUOZ. Dofinansowanie mogą otrzymać przedsięwzięcia mające na uwadze adaptację obiektów zabytkowych do pełnienia nowej funkcji w szczególności do prowadzenia działalności kulturalnej, wsparcie dotyczyć będzie również rozwoju zasobów kultury, w tym podnoszenie jakości funkcjonowania instytucji kultury jako miejsc ochrony i prezentacji dziedzictwa materialnego i niematerialnego.

Potencjalni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego,
- administracja rządowa,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- organizacje pozarządowe, w tym regionalne i lokalne organizacje turystyczne,
- LGD,
- przedsiębiorcy,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- instytucje kultury: samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z Ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego,
- szkoły wyższe, ich związki i porozumienia, szkoły artystyczne⁷⁶.

Powszechny dostęp do zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zasobów przyrodniczych dynamizuje ruch turystyczny. Biorąc pod uwagę występowanie na terenie Polanicy-Zdroju dwóch elementów równocześnie - zasobów przyrodniczych jak i kulturowych, niektóre przedsięwzięcia związane z podnoszeniem atrakcyjności regionu mogą otrzymać dofinansowanie w ramach Priorytetu inwestycyjnego 4.4 *Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych*. Wsparciem będą objęte projekty mające na celu wykorzystanie i udostępnianie lokalnych zasobów przyrodniczych m.in. na cele turystyczne: tereny wypoczynkowe, ścieżki rowerowe, ścieżki konne, jak również przedsięwzięcia związane z rozbudową ośrodków edukacji ekologicznej i kampanii informacyjno-edukacyjnych.

Potencjalni beneficjenci:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego,
- administracja rządowa,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- organizacje pozarządowe, w tym regionalne i lokalne organizacje turystyczne,
- LGD,
- przedsiębiorcy,
- szkoły wyższe, ich związki i porozumienia, jednostki naukowe⁷⁷.

W kontekście ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków nieruchomych (wpisanych m.in. do Gminnej Ewidencji Zabytków), na szczególną uwagę zasługują projekty związane z rewitalizacją obszarów zdegradowanych. Dofinansowanie w tym zakresie mogą otrzymać przedsięwzięcia realizowane w ramach Osi Priorytetowej 6 – *Infrastruktura spójności społecznej* Priorytet inwestycyjny – *Rewitalizacja zdegradowanych obszarów*. Założeniem Priorytetu jest poprawa jakości życia mieszkańców oraz ożywienie społeczno-gospodarcze obszarów zdegradowanych miejskich oraz wiejskich. Działania obejmują m.in.: przebudowę lub adaptację zdegradowanych budynków, obiektów, terenów i przestrzeni do przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, gospodarczych, edukacyjnych, kulturalnych lub rekreacyjnych. Wsparcie dotyczy także odnowienia zasobów mieszkaniowych (części wspólne budynków), zagospodarowanie przestrzeni publicznych obejmujących monitoring miejski lub dostosowanie przestrzeni dla osób niepełnosprawnych, a także inwestycje w tzw. drogi lokalne pod warunkiem, że przyczynią się do fizycznej, gospodarczej i społecznej rewitalizacji i regeneracji obszarów. Wsparcie będzie udzielane w oparciu o kompleksowy Program Rewitalizacji lub inne dokumenty z powyższego zakresu.

⁷⁶ *Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014-2020*, Wrocław 2014, s. 109-111, na: http://rpo.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/documents/15styczen/20/RPO_WD_-_18.12.2014.pdf

⁷⁷ Tamże, s. 112-115.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018*Potencjalni beneficjenci:*

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego,
- jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej,
- wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe,
- towarzystwa budownictwa społecznego,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- instytucje kultury,
- LGD,
- uzdrowiska,
- podmioty lecznicze,
- podmiot wdrażający instrument finansowy⁷⁸.

Istotną funkcję w zachowaniu dziedzictwa kulturowego pełnią wszelkie przedsięwzięcia związane z dokumentowaniem zasobów kulturowych. W ramach Osi Priorytetowej 2 - *Technologie Informacyjno-Komunikacyjne*, Priorytetu Inwestycyjnego: *E-usługi* wsparciem będą objęte projekty dotyczące digitalizacji zasobów i treści, np. kulturowych, naukowych będących w posiadaniu instytucji szczeblu regionalnego i lokalnego oraz służące zapewnieniu powszechnego i otwartego dostępu w postaci cyfrowej do danych będących w posiadaniu w/w instytucji⁷⁹.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Dofinansowanie przedsięwzięć związanych z ochroną zasobów kulturowych ujmuje także *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020*. Zasadnicza tematyka Priorytetów odnosi się do inwestycji oraz ochrony zasobów środowiskowych. Zadania związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego mogą być realizowane w ramach Osi Priorytetowej VIII - *Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kulturowych*. Celem Priorytetu inwestycyjnego 6c): *Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego kulturowego* jest uzyskanie lepszej dostępności do infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako elementu konkurencyjności gospodarki.

Wsparciem będą objęte kompleksowe projekty związane z ochroną i udostępnianiem, w tym turystycznym zabytków o znaczeniu ogólnopolskim, znajdujących się na liście UNESCO oraz uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Ponadto dofinansowanie mogą otrzymać projekty dotyczące rozwoju zasobów kulturowych jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego w tym poprawa standardów funkcjonowania instytucji kultury oraz nowoczesnych rozwiązań w zakresie dostępu do kultury, jak również projekty dotyczące małej infrastruktury. W ramach inwestycji wspierane będą projekty dotyczące renowacji zabytków nieruchomych wraz z ich otoczeniem, konserwacji zabytków ruchomych wraz z ich digitalizacją.

⁷⁸ Tamże, s. 138-142.

⁷⁹ Tamże, s. 74-79.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Potencjalni beneficjenci: instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe związane przez uprawnionych beneficjentów⁸⁰.

W ramach Osi Priorytetowej II - *Ochrona środowiska*, w tym adaptacja do zmian klimatu, w Priorytecie inwestycyjnym 6.IV: *Podjęcie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojennych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu*, wsparcie otrzymują zadania mające na celu zwiększenie powierzchni terenów zielonych w miastach: parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej powstałej głównie przez rekultywację terenów zanieczyszczonych/zdegradowanych.

Potencjalni beneficjenci: administracja rządowa oraz podległe jej organy i jednostki organizacyjne, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki oraz działające w ich imieniu jednostki organizacyjne, podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego⁸¹.

Program Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2014 -2020

Program Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2014-2020 został opracowywany w formie projektu. Jego ewentualna aktualizacja zostanie opublikowana na stronie: www.cz-pl.eu, gdyż trwają prace dotyczące oceny ex-ante oraz oddziaływania na środowisko. W wyznaczonym okresie funkcjonowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami miasta Polanica-Zdrój 2015-2018 należy monitorować dokumenty opublikowane na ww. stronie.

Zasięg terytorialny Programu po czeskiej stronie tworzy pięć jednostek administracji samorządowej - kraje: liberecki, pardubicki, královéhradecki, ołomuniecki oraz morawskośląski. Po polskiej stronie: województwo dolnośląskie (podregiony: jeleniogórski, wałbrzyski, powiat strzeliński), województwo opolskie, województwo śląskie (podregiony: bielski, rybnicki, powiat pszczyński).

W Projekcie Programu zadania z zakresu omawianej problematyki będą realizowane w ramach Osi Priorytetowej 2 - *Rozwój potencjału przyrodniczego i kulturowego na rzecz wspierania zatrudnienia*. W ramach Priorytetu inwestycyjnego: *Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich rozwój*.

Wsparcie finansowe otrzymują następujące typy zadań:

- zachowanie i odnowa atrakcji kulturowych i przyrodniczych ukierunkowane na ich wykorzystanie dla zrównoważonego rozwoju wspólnego pogranicza m.in.: poprzez

⁸⁰ *Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020*, s. 107-112, na: http://www.pois.gov.pl/media/1238/POIS_2014_2020_13022015.pdf

⁸¹ *Tamże*, s. 65-66.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- rekonstrukcję, rewitalizację, odnowę zasobów przyrodniczych i kulturowych zmierzających do wzbogacenia oferty turystycznej,
- promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego pogranicza poprzez organizację festiwali tradycji, pokazów rzemiosła artystycznego, etc.,
 - działania w zakresie infrastruktury w celu transgranicznego udostępnienia i wykorzystania kulturowego i przyrodniczego dziedzictwa regionu przygranicznego w tym rekonstrukcja/przebudowa i modernizacja istniejących lokalnych i regionalnych połączeń drogowych, rekonstrukcja/przebudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej zwiększającej wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego (np. ścieżki rowerowe, ścieżki edukacyjne, stojaki na rowery, tablice informacyjne itp.) oraz dostosowanie jej dla potrzeb odwiedzających (niepełnosprawni, rodziny z dziećmi, seniorzy itp.),
 - wspólne działania informacyjne, marketingowe i promocyjne w dziedzinie wykorzystania atrakcji przyrodniczych i kulturowych znajdujących się na obszarze pogranicza w tym m.in.: kampanie promujące dziedzictwo kulturowe, wspólna prezentacja i promocja ww. zasobów z wykorzystaniem technologii mobilnych (strony internetowe, portale społecznościowe, aplikacje mobilne, wykorzystanie QR Code itp.), wspólny udział w targach i podobnych turystycznych wydarzeniach promocyjnych,
 - opracowania studyjne, strategie, plany zmierzające do wykorzystania zasobów przyrodniczych i kulturowych,

Potencjalni beneficjenci: władze publiczne, ich związki i stowarzyszenia, organizacje powołane przez władze publiczne, organizacje pozarządowe, Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej, kościoły i związki wyznaniowe, stowarzyszenia i związki działające w obszarze turystyki⁸². W programie przewiduje się również możliwość dofinansowania w ramach Funduszu Mikroprojektów.

Fundusz Mikroprojektów

Wsparcie otrzymają zadania związane z ochroną i zachowaniem dziedzictwa kulturowego jak również wykorzystaniem potencjału naturalnego i kulturowego pogranicza w ramach Funduszu Mikroprojektów. Fundusz realizowany jest w sześciu Euroregionach - Nysa, Glacensis, Pradziad, Silesia, Śląsk Cieszyński i Beskidy⁸³. Wstępnie zakłada się, że pierwszy nabór projektów zaplanowano najwcześniej w pierwszym kwartale 2015 roku. Należy monitorować stronę: www.euroregion-glacensis.ng.pl. Polanica-Zdrój mieści się w zasięgu terytorialnym Euroregionu Glacensis, w którym znajdują się:

CZ: okresy Jičín, Trutnov, Náchod, Hradec Králové, Rychnov nad Kněžnou, Pardubice, Chrudim, Ústí nad orlicí, Svitavy, Šumperk.

⁸² Program Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2014-2020, Wersja I, s. 50-59, na: <http://www.cz-pl.eu/pl/nowy-okres-2014-2020.html>

⁸³ Na Fundusz Mikroprojektów przeznaczono ponad 40 mln euro. Środki te zostaną przeznaczone na realizację mniejszych projektów wspierających współpracę społeczności lokalnych. Dofinansowanie z EFRR w tym przypadku będzie wynosić od 2 000 do 30 000 euro (maksymalna wartość projektu może wynosić 60 000 euro). Projekty, które będą miały wyższe dofinansowanie z EFRR, powinny być składane w ramach pozostałych dziedzin wsparcia Programu. Zakres tematyczny projektów jest taki sam jak i w innych dziedzinach wsparcia Programu. Ustalono, że Fundusz Mikroprojektów będzie realizowany, podobnie jak dotychczas, przez 6 projektów parasolowych, z Partnerem Wiodącym po stronie czeskiej. Na Fundusz przeznaczono 20% alokacji Programu (początkowo – 15%, dodatkowe środki będą udostępnione o ile dany projekt parasolowy spełni określone kryteria).

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

PL: powiaty dzierzoniowski, kłodzki, strzebiński, świdnicki, wałbrzyski, ząbkowicki, miasto Wałbrzych.

Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (czyli tzw. fundusze norweskie i fundusze EOG) są formą bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Norwegię, Islandię i Liechtenstein nowym członkom UE. Fundusze te są związane z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej oraz z jednoczesnym wejściem naszego kraju do Europejskiego Obszaru Gospodarczego (UE + Islandia, Liechtenstein, Norwegia). Zadania z zakresu ochrony dziedzictwa są realizowane w obszarze wsparcia: Kulturowe dziedzictwo w ramach 2 Programów:

Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego, Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego

Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego

Program ma na celu rozwój kontaktów w zakresie wymiany kulturalnej oraz wymianę dobrych praktyk z tego obszaru pomiędzy Polską a państwami-darczyńcami: Islandią, Liechtensteinem i Norwegią. Partnerstwo w projektach zgłaszanych w konkursie jest wymagane.

Wsparcie mogą otrzymać następujące typy działań:

- organizacja wystaw, spektakli, koncertów, festiwali (w tym filmowych) i innych wydarzeń artystycznych,
- wspieranie współpracy oraz wymiany artystów w zakresie m.in. sztuk plastycznych, sztuk scenicznych, muzyki, fotografii, filmu i innych,
- wspieranie współpracy szkół artystycznych i uczelni artystycznych,
- współpraca ekspertów w dziedzinie nowoczesnych technik, dokumentacji, ochrony, konserwacji i promocji dziedzictwa kulturowego, zwalczania nielegalnego wywozu i wwozu oraz handlu skarbami kultury, zarządzania dziedzictwem narodowym,
- współpraca międzyinstytucjonalna instytucji kultury i archiwów.

W ramach programu zaplanowano dwa nabory wniosków. Około 70% alokacji (z puli środków przeznaczonych realizację projektów, w tym dotyczących współpracy instytucjonalnej) zostanie przeznaczony na wsparcie dużych projektów, a 30% alokacji – na wsparcie małych projektów z zakresu wymiany kulturalnej.

Potencjalni beneficjenci: państwowe i samorządowe instytucje kultury, instytucje filmowe, publiczne szkoły artystyczne i uczelnie artystyczne, uczelnie publiczne (w przypadku projektów realizowanych przez ich wydziały artystyczne oraz wydziały związane z kulturoznawstwem, historią, dziedzictwem kulturowym, zarządzaniem kulturą), archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, organizacje pozarządowe ze sfery kultury.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Wartość i poziom dofinansowania projektu:

Małe projekty – wartość dofinansowania: od 50 000 euro do 150 000 euro.

Duże projekty – wartość dofinansowania: od 150 000 euro do 1 000 000 euro.

Poziom dofinansowania - do 90 proc. całkowitych kosztów kwalifikowanych projektu.

Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego

Celem programu jest ochrona, zachowanie i udostępnianie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Wsparcie otrzymają projekty inwestycyjne z zakresu konserwacji i rewitalizacji dziedzictwa kulturowego (nieruchomego oraz ruchomego), dokumentowania historii kultury poprzez digitalizację zbiorów, jak również budowy i rozbudowy infrastruktury kultury o znacznym potencjale wpływu na rozwój społeczno-ekonomiczny. Partnerstwo w projektach zgłaszanych w konkursie nie jest wymagane.

W ramach programu współfinansowane będą następujące typy działań:

- rewitalizacja, konserwacja, renowacja i adaptacja na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu),
- budowa, rozbudowa, remonty i przebudowa instytucji kultury (zakup wyposażenia może stanowić integralną część projektu),
- konserwacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audiowizualnych, w tym filmowych,
- rozwój zasobów cyfrowych w dziedzinie kultury, w tym: digitalizacja zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych, archiwaliów i zbiorów audio, audiowizualnych i filmowych oraz tworzenie wirtualnych instytucji kultury.

Na realizację projektów z zakresu dokumentacji historii kultury, w tym mniejszości etnicznych i narodowych zostanie przeznaczona 5 proc. alokacji. W programie będą realizowane projekty wybrane w ramach otwartego naboru wniosków.

Uprawnieni beneficjenci: państwowe i samorządowe instytucje kultury, publiczne szkoły artystyczne i uczelnie artystyczne, publiczne uczelnie wyższe, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury.

Wartość i poziom dofinansowania projektu:

Minimalna wartość dofinansowania projektu wynosić będzie 1 000 000 euro. Maksymalna kwota dofinansowania będzie wynosić 8 000 000 euro.

Poziom dofinansowania projektu wynosi do 85 proc. całkowitych kosztów kwalifikowanych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Fundusz Wyszehradzki

Na mocy podpisanego 9 czerwca 2000 roku Statutu przez premierów rządów państw V4 (Republika Czeska, Republika Węgierska, Rzeczpospolita Polska i Republika Słowacka) powstał Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki (*International Visegrad Fund – IVF*). Do głównych zadań Funduszu należą budowa wspólnej tożsamości narodów wyszehradzkich, intensyfikacja kontaktów pomiędzy społeczeństwami, wspieranie współpracy kulturalnej, naukowej, edukacyjnej, artystycznej i turystycznej oraz wymiany młodzieży.

Fundusz prowadzi również programy grantowe (tzw. granty małe, standardowe i strategiczne), programy stypendialne, programy adresowane do środowiska artystycznego oraz program grantów uniwersyteckich. W 2012 roku powstał specjalny program z myślą o współpracy z państwami Partnerstwa Wschodniego tzw. V4EaP (*Visegrad for Eastern Partnership*). Działania z zakresu promocji dziedzictwa kulturowego mogą otrzymać w ramach m.in.: małych i standardowych grantów. Celem Funduszu jest wspierania współpracy z krajami Grupy Wyszehradzkiej oraz integrację tych państw z Unią Europejską.

Małe granty

Dofinansowanie można uzyskać na działania takie jak:

- współpraca kulturalna (film, teatr, festiwale, wystawy, publikacje),
- edukacja (seminaria, szkoły letnie),
- współpraca naukowa i badania naukowe (konferencje, publikacje, badania),
- wymiana młodzieży (letnia szkoła, wymiana młodzieży szkolnej),
- współpraca transgraniczna (projekty dwóch państw, które znajdują się na granicy, w odległości 50 km od granicy),
- promocja turystyki (portale turystyczne, broszury, prezentacja konkretnych miejsc).

Terminy składania wniosków do: 1 marca, 1 czerwca, 1 września, 1 grudnia br.

Roczny budżet: 640 000 euro.

Maksymalne dofinansowanie (jedenorazowa refundacja): 6.000 euro.

Środki otrzymane z Funduszu nie mogą przekraczać 80% całkowitych kosztów projektu (w tym również wkład własny i granty z innych instytucji/organizacji). Warunkiem otrzymania dofinansowania jest realizacja projektu przez co najmniej 3 partnerów z Grupy Wyszehradzkiej. Preferowane są projekty, w których uczestniczą partnerzy ze wszystkich krajów przynależących do Grupy Wyszehradzkiej. Tylko w przypadku projektów transgranicznych o grant mogą starać się dwa podmioty. Budżet realizacji projektu nie może obejmować okresu dłuższego niż 6 miesięcy⁸⁴.

Standardowe granty

Działania dotyczące m.in. promocji dziedzictwa kulturowego (projekty jak wyżej)

Terminy składania wniosków do: 15 marca, 15 września br.

Roczny budżet: 2 200.000 euro.

Minimalne dofinansowanie (jedenorazowa refundacja): 6 001 euro (dofinansowanie może także osiągnąć kwotę 10-15 000 euro).

⁸⁴ http://visegradfund.org/grants/small_grants/.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

Środki otrzymane z Funduszu nie mogą przekraczać 80% całkowitych kosztów projektu (w tym również wkład własny i granty z innych instytucji/organizacji). Budżet projektu nie może obejmować okresu dłuższego niż 12 miesięcy⁸⁵.

13. FINANSOWANIE ZADAŃ ZWIĄZANYCH Z ZACHOWANIEM I OCHRONĄ DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Środki finansowe przeznaczone do realizacji projektów związanych pośrednio lub bezpośrednio z zachowaniem, w tym promocją zasobów dziedzictwa kulturowego zostały zaplanowane m.in. w następujących dokumentach opracowanych dla gminy miejskiej w Polanicy-Zdroju: budżet na rok 2015⁸⁶ oraz w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym⁸⁷. Odnoszą się do następujących typów działań:

- ❖ Zadania w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego - 1 546 900,00 zł
- ❖ Pozostałe zadania w zakresie kultury – 50 000 zł
- ❖ Domy i ośrodki kultury, świetlice, kluby – 1 083 000, 00 zł
- ❖ Biblioteki – 348 900,00 zł
- ❖ Pozostała działalność – 18 000, 00 zł
- ❖ Zadania w zakresie upowszechniania turystyki – 3 500,00 zł
- ❖ Plany zagospodarowania przestrzennego – 117 000,00 zł

- ❖ **Budowa ścieżki rowerowej na trasie: Kłodzko – Wielisław – Polanica-Zdrój.**
Wartość zadania: 3 837 000 PLN.
Termin realizacji: 2015-2016

- ❖ **Budowa drogi dojazdowej do Szpitala Chirurgii Plastycznej w Polanicy-Zdroju.**
Wartość zadania: 20 000 000 PLN.
Termin realizacji: 2015-2020 rok.

- ❖ **Przebudowa i modernizacja ul. Bystrzyckiej – od deptaka do ul. Rybnej.**
Wartość zadania: 860000, 00 PLN.
Termin realizacji: 2020-2021
Wymagane jest opracowanie dokumentacji technicznej

- ❖ **Wspólnym szlakiem po atrakcjach turystycznych. Zagospodarowanie terenów „Wzgórza Marii” w Polanicy-Zdroju.**
Wartość zadania: 2800000, 00 PLN.
Termin realizacji: 2013-2016

- ❖ **Zagospodarowanie terenu wzdłuż rzeki Bystrzyca Dusznicka – trasa spacerowa od ul. Rybnej do sanatorium „Malwa”.**
Wartość zadania: 800 000,00 PLN.
Termin realizacji: 2014-2017

⁸⁵ http://visegradfund.org/grants/standard_grants/.

⁸⁶ <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/inf-budzet/2015/projekt-budzetu-gminy-na-2015r.pdf>.

⁸⁷ <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/uchwaly/2015/I/V-30-2015.pdf>.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- ❖ **Rewitalizacja obszaru miejskiego w Polanicy-Zdroju.**
Wartość zadania: 525 000, 00 PLN.
Termin realizacji: 2013
(zadanie nadal jest w toku realizacji)
- ❖ **Wykonanie monitoringu wizyjnego w Polanicy-Zdroju (etap III).**
Wartość zadania: 220 000, 00 PLN.
Termin realizacji: 2015
- ❖ **Remonty, modernizacja zasobów mieszkaniowych.**
Wartość zadania: 2 500 000, 00 PLN.
Termin realizacji: 2013 - 2025

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

BIBLIOGRAFIA:

- ❖ *Altheide wody lecznicze dla chorych na serce*, Reprint kolekcjonerski z 1914 roku, Polanica-Zdrój 2012.
- ❖ Barg Leszek, *Uzdrowisko*, [w:] *Polanica Zdrój wczoraj i dziś*, red. Henryk Grzybowski t.1, Nowa Ruda 2006.
- ❖ Franczukowski Zbigniew, *Polanica-Zdrój w obiektywie Alojzego Milki*, *Polanica-Zdrój 2014*.
- ❖ Franczukowski Zbigniew, *Bedeker Polanicki*, *Polanica Zdrój 2014*, s. 56.
- ❖ Franczukowski Zbigniew, *Dawna Polanica-Zdrój, Architektura i ludzie*, *Polanica-Zdrój 2008*.
- ❖ Franczukowski Zbigniew, *Polanica-Zdrój, Spojrzenie w przeszłość. Bad Altheide. Ein Blick in die Vergangenheit*, *Polanica-Zdrój 2010*.
- ❖ Glatzel Paul, *Informacje historyczne na temat Klasztoru w Polanicy Zdroju*, [w:] *Polanica Zdrój wczoraj i dziś*, red. Henryk Grzybowski t.1, Nowa Ruda 2006, s. 61.
- ❖ Grzybowski Henryk, *Czy pomnik Mickiewicza w Polanicy należy wywieźć do Kozłówki*, „Ziemia Kłodzka”, nr 224, marzec 2013, s. 31-33.
- ❖ Grzybowski Henryk, *Kartki z historii Polanicy 1347-2011*, „Ziemia Kłodzka”, nr 209, listopad 2011, s. 33.
- ❖ Grzybowski Henryk, Scholz Eberhard, *100 lat Hali Spacerowej zakładu kąpielowego "Helena" w Polanicy-Zdroju*, *Ziemia Kłodzka*”, nr 216, czerwiec 2012, s. 23-26.
- ❖ Grzybowski Henryk, *Zagadka nazwy Altheide*, [w:] *Polanica Zdrój wczoraj i dziś*, red. Henryk Grzybowski t.1, Nowa Ruda 2006, s. 41.
- ❖ Hoffmann Georg, *Uzdrowisko Polanica, Reprint z 1888 roku*, *Polanica-Zdrój 2012*.
- ❖ Piróg Marek, *Wartości Architektury Uzdrowiskowej w kontekście ochrony krajobrazu uzdrowisk Dolnośląskich*, w: Teka Komisji Architektury Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych, IX/3, Wrocław 2013.
- ❖ *Polanica Zdrój wczoraj i dziś. Tom I. Księga pamiątkowa 1347-1946*, red. Henryk Grzybowski, Nowa Ruda 2006.
- ❖ *Polanica Zdrój wczoraj i dziś. Tom II. Księga pamiątkowa 1945-2005*, red. Stefan Bielak. Klaudia Fraus, Barbara Gąsienica-Sieczka, Henryk Grzybowski, Grażyna Radamerska, Nowa Ruda 2006.
- ❖ *Polanica-Zdrój Zabytki i legendy*, Towarzystwo Miłośników Polanicy, *Polanica-Zdrój 2009*
- ❖ *Polanica-Zdrój. Zabytki i Legendy*, Towarzystwo Miłośników Polanicy, *Polanica-Zdrój 2009*, s. 16.
- ❖ Suchodolski Jacek, *Architektura Regionalna Pogranicza Kłodzko-Orlickiego*, *Starostwo Powiatowe w Kłodzku, Kłodzko 2005*.
- ❖ Taubitz Benno, *Sierociniec i Dom Ratunku pod wezwaniem Świętej Jadwigi w Polanicy Zdroju*, [w:] *Polanica Zdrój wczoraj i dziś*, red. Henryk Grzybowski t.1, Nowa Ruda 2006, s. 310.
- ❖ *Via Polonica, Ekumeniczny i międzyreligijny turystyczny szlak pieszo-rowerowy. Ilustrowany przewodnik z mapami*, *Polanica-Zdrój 2012*.

OPRACOWANIA PLANISTYCZNE:

- ❖ *Oceny aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanicy-Zdroju oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych po uchwaleniu studium*, *Polanica-Zdrój 2014*.
- ❖ Sebastian Kulikowski, *Program Ochrony Środowiska dla Gminy Polanica-Zdrój na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019. Aktualizacja*, *Polanica-Zdrój 2012*.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- ❖ *Strategia Rozwoju Miasta Polanica-Zdrój*, Załącznik do Uchwały Nr XLV/324/2006, Urząd Miejski w Polanicy-Zdroju.
- ❖ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanica-Zdrój*, t. II - *Kierunki zagospodarowania przestrzennego miasta*, Załącznik Nr I do Uchwały Nr XLVIII/337/2006, Wrocław 2006.
- ❖ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Polanica-Zdrój*, t. II - *Uwarunkowania rozwoju miasta*, Załącznik Nr I do Uchwały Nr XLVIII/337/2006, Wrocław 2006.
- ❖ Szopińska Elżbieta, *Operat dendrologiczny i gospodarka drzewostanem. Park Zdrowy Polanica Zdrój*, Wrocław 2012.
- ❖ Szymczyk Teresa, Wiśniewska Donata, Sebzda Beata, Dymarska Emilia, *Polanica Zdrój. Studium historyczno-urbanistyczne*, Wrocław 2006.

STRONY INTERNETOWE:

- ❖ http://bip.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20131205projekt_z_zalacznikami.pdf
- ❖ <http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf>
- ❖ <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra/programy-mkidn-2015>
- ❖ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP20130000121>
- ❖ <http://bip.polanica.pl/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=29>
- ❖ <http://bip.polanica.pl/pliki2/zal-XXIX-225-2005.pdf>
- ❖ <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/uchwaly/2006/XLVIII/XLVIII-337-2006-zal-nr1-tomI.pdf>
- ❖ <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/uchwaly/2006/XLVIII/XLVIII-337-2006-zal-nr1-tomII.pdf>
- ❖ <http://bip.polanica.pl/dokumenty/File/uchwaly/2015/I/V-30-2015.pdf>
- ❖ <http://www.umwd.dolnyslask.pl>
- ❖ <http://www.bibliotekapolanica.pl/>
- ❖ http://www.polanica.pl/strona-372-miejska_biblioteka_publiczna.html
- ❖ http://bip.mkidn.gov.pl/media/download_gallery/20131205projekt_z_zalacznikami.pdf
- ❖ <http://www.umwd.dolnyslask.pl/kultura/otwarty-konkurs-ofert/oferty-realizacji-zadan-publicznych-2015/>
- ❖ <http://www.umwd.dolnyslask.pl/kultura/dotacje-w-trybie-art-19-a/>
- ❖ http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141020Promesa_Ministra_Kultury_i_Dziedzictwa_Narodowego.pdf
- ❖ http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20140930Ochrona_Zabytkow_2015-Regulamin.pdf
- ❖ http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141009Dziedzictwo_kulturowe-priorytet_2-Wspieranie_dzialan_muzealnych.pdf
- ❖ http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141001Dziedzictwo_kulturowe_%E2%80%93_priorytet_3_%E2%80%93_Kultura_ludowa_i_tradycyjna.pdf
- ❖ http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141001Dziedzictwo_kulturowe_%E2%80%93_priorytet_4_%E2%80%93_Ochrona_dziedzictwa_kulturowego.pdf
- ❖ http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141001Dziedzictwo_kulturowe_%E2%80%93_priorytet_5_%E2%80%93_Ochrona_zabytkow_archeologicznych.pdf
- ❖ http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141009Dziedzictwo_kulturowe-priorytet_6-Ochrona_i_cyfryzacja_dziedzictwa_kulturowego.pdf

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA POLANICA-ZDRÓJ 2015-2018

- ❖ http://www.mkidn.gov.pl/media/po2015/dokumenty/20141027Dziedzictwo_kulturowe_priorytet_7_Miejsca_Pamieci_Narodowej.pdf
- ❖ http://www.pois.gov.pl/media/1238/POIS_2014_2020_13022015.pdf
- ❖ <http://www.pois.gov.pl/>
- ❖ <http://www.cz-pl.eu/pl/nowy-okres-2014-2020.html>
- ❖ http://visegradfund.org/grants/small_grants/